

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ERGENLERDEKİ İNTERNET BAĞIMLILIĞI: ANNE BABA VE
AKRAN İLİŞKİLERİ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME**

RÜMEYSA MORAL

Danışman

DOÇ. DR. HATİCE KUMCAĞIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAYIS, 2018

TELİF HAKKI

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (on iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Rümeyza

Soyadı : MORAL

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı :Ergenlerde İnternet Bağımlılığı: Anne Baba ve Akran İlişkileri Açısından Bir Değerlendirme

İngilizce Adı :Internet Addiction of Teenagers and an Evalution in Terms of Parents and Peers Relationship

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı:

İmza:

KABUL VE ONAY

Rümeysa Moral tarafından hazırlanan “Ergenlerde İnternet Bağımlılığı: Anne Baba ve Akran İlişkileri Açısından Bir Değerlendirme” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Bu tezin **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/____

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

Değerli Eşime

TEŞEKKÜRLER

Yüksek lisans öğrenim süresince, her daim yanımda olan, çalışmamın her aşamasında beni cesaretlendiren, hoşgörü, bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen saygı değer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ'a,

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana katkı sağlayan tüm kıymetli hocalarıma,

Bu araştırmanın yapılabilmesinde verdikleri desteklerden dolayı Ondokuz Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) (PYO.EGF.1904.17.004) Komisyonuna,

Güçlüklerle karşılaştığımda beni cesaretlendiren eski idarecim Zeki VAROL'a,

Tez yazım süreci boyunca yanımda olan arkadaşlarıma,

Tüm hayatım boyunca yanımda olan sevgi ve desteklerini benden esirgemeyen değerli aileme,

Bu yorucu çalışmamın hiçbir aşamasında beni yalnız bırakmayan, sevgi ve anlayışıyla yükümü hafifleten sevgili eşim Nurullah MORAL'a

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ERGENLERDEKİ İNTERNET BAĞIMLILIĞI: ANNE, BABA VE AKRAN İLİŞKİLERİ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Yüksek Lisans Tezi

Rümeysa Moral

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MAYIS, 2018

ÖZ

Bu araştırmanın temel amacı, ergenlerin internet bağımlılığının anne baba ergen ve akran ilişkileri açısından incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Konya ilinin Ereğli ilçesindeki çeşitli ortaöğretim kurumlarında okuyan 592 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin, yaş ortalamasının 16.32 olduğu ve öğrencilerin 331'inin (%56) kız, 261'inin (%44) erkek olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki veriler, İnternet Bağımlılığı Ölçeği, Anne Baba ve Ergen İlişkileri Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği ile Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanmış ve analiz edilmiştir. Verilerin analizinde öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini belirlemek için betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Cinsiyet, akademik başarı düzeyi, interneti kullanım sıklığına göre katılımcıların internet bağımlılığı, anne, baba ve akran ilişkileri ölçeği toplam puanlarının sosyodemografik faktörlerle ilişkili olup olmadığı bir dizi Tek Yönlü Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) aracılığıyla incelenmiştir. Anne, baba ve akran ilişkileri ölçeği toplam puanlarının internet bağımlılığı düzeyleriyle ilişkisini belirleyebilmek amacıyla korelasyon analizi ve basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulguları cinsiyet değişkenine göre anne ile ilişkiler ölçeği puanları anlamlı bir farklılık gösterirken, internet bağımlılığı, babayla ilişkiler ölçeği ve akran ilişkileri ölçeği puanları anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir. Öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre internet bağımlılığı puanlarında anlamlı

bir farklılık olduğu, kendisini başarısız olarak algılayan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır.

İnternet bağımlılığının ve akran ilişkisinin internet kullanım sıklığına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmaktadır. İnternet bağımlılığı puanları, anneyle ve babayla ilişkiler puanları ile düşük düzeyde negatif yönde ilişkiliyken, akran ilişkileri puanlarıyla düşük düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı düzeyleri, anneyle ilişkiler ve kontrol, babayla ilişkiler ve kontrol düzeylerini negatif yönde yordadığı görülmüştür. Araştırma sonuçları ilgili literatür doğrultusunda tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : İnternet Bağımlılığı, Anne Baba ve Ergen İlişkisi, Akran ilişkisi

Sayfa Sayısı :

Danışman : Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ

İkinci Danışman :

**INTERNET ADDICTION OF TEENAGERS AND AN
EVALUATION IN TERMS OF PARENTS AND PEERS
RELATIONSHIP**

MS Thesis

Rümeysa Moral

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

MAY, 2018

ABSTRACT

The main purpose of this research is to analyze the internet addiction of teenagers in terms of the relationships of parents, teenagers and peers. The sample of the research is 592 high school students in secondary education institutions in Ereğli district of Konya province in 2016-2017 school years. It is determined that the students who participate the research are 331 (%56), females 261 (%44) males and the average of their ages is 16.32. Research data was obtained by using Internet Addiction Scale, Parents and Teenager Relationships Scale, Peer Relationships Scale and Personal Information Form and it was analyzed. In order to identify socio-demographic properties of students while analyzing the data, descriptive statistics were used. Whether the total score of the scales of gender, academics success level, internet addiction in accordance with the frequency of use of the participants, attachment to Mother and Father Relationship and Peers Relationship are related to socio-demographic factors or not were analyzed via a series of One-Way Multivariate Variance Analysis (MANOVA). Correlation analysis and simple linear regression analysis were performed in order to identify the relationship between internet addiction level and the total scores of parents and peers attachment scale.

According to gender variant of research findings relationship with mother scale indicate a significant difference; on the other hand, it is indicated that there is not a significant difference in the scores of the relationships of the father and peers. There is a significant difference in the scores of internet addiction in accordance with the

situation of perceived academic success of students. It was determined that if the student perceives himself/herself as unsuccessful, the level of internet addiction is high.

The internet addiction and peer relationship indicate a significant difference in accordance with the frequency of internet use. The score of internet addiction is related in a negative direction in low level with the score of parents relationship, but it was identified that it is related in a positive direction in low level with the score of peer relationships. It is seen that the levels of internet addiction predicts the levels of relationship with mother and control, relationships with father and control in a negative way. The results of the research were discussed in accordance with the related literature and suggestions were made.

Key Words : Internet Addiction, Parents and Teenagers Relationships, Peer Relationships.

Number of Pages :

Advisor : Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ

Co-advisor :

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT	IX
İÇİNDEKİLER	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIV
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
I. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	5
1.3 Problem Cümlesi	5
1.4 Alt Problemler	5
1.5 Denenceler:.....	6
1.6 Sayıtlar	6
1.7 Sınırlılıklar	6
1.8 Tanımlar.....	6
1.9 Araştırmanın Önemi.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	9
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1 İnternetin Tanımı ve Özellikleri	9
2.1.1 Türkiye’de İnternet’in Kullanımı	11
2.1.2 İnternet Bağımlılığı Kavramı.....	14
2.1.3 Problemlili ve Patolojik İnternet Kullanımı	16
2.1.4 İnternet ve Ergen	17
2.1.5 Sağlıklı İnternet Kullanımı	20
2.2 Anne, Baba ve Ergen İlişkileri İle İlgili Kuramsal Açıklamalar	22

2.2.1 Ergenlik Dönemi	22
2.2.2 Anne Baba Tutumları.....	25
2.2.3 Ebeveyn ve Ergen ilişkileri.....	28
2.2.4 Ana-Baba Ergen İlişkileri Konusundaki Kuramsal Açıklamalar	30
2.3 Anne-Baba, Ergen İlişkisi ve İnternet Bağımlılığı.....	33
2.4 Ergen, Akran İlişkisi ve İnternet Bağımlılığı	37
2.5 İnternet Bağımlılığı İle İlgili Araştırmalar.....	39
2.5.1 İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	39
2.5.2 İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	43
2.6 Anne-baba, Ergen İlişkisi ile İlgili Araştırmalar	45
2.6.1 Anne-baba, Ergen İlişkisi ile İlgili Yurt içinde Yapılan Araştırmalar	45
2.6.2 Anne-baba, Ergen İlişkisi ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	51
III. YÖNTEM.....	51
3.1 Araştırma Modeli.....	51
3.2 Evren ve Örneklem	51
3.3 Veri Toplama Araçları	53
3.3.1 İnternet Bağımlılık Ölçeği:.....	53
3.3.2 Anne-Baba Ergen İlişkileri Ölçeği	54
3.3.3 Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ).....	55
3.3.4 Kişisel Bilgi Formu.....	55
3.4 Verilerin Toplanması.....	55
3.5 Verilerin Analizi.....	56
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	58
IV. BULGULAR.....	58
4.1 Ergenlerin cinsiyetlerine göre internet bağımlılığı, anne-baba ve akranlarıyla ilişkilerine yönelik bulgular	58
4.2 Ergenlerin algıladıkları akademik başarıya göre internet bağımlılığı, anne-baba ve akranlarıyla ilişkilerine yönelik bulgular	59

4.3. Ergenlerin interneti kullanım sıklığına göre internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akranları arasındaki ilişkilerine yönelik bulgular.....	61
4.4. Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akran ilişkilerine yönelik bulgular.....	63
BEŞİNCİ BÖLÜM	67
V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	67
5.1 Tartışma	67
5.1.1 İnternet bağımlılığı, anne-baba ve akran ilişkisine ilişkin bulguların cinsiyete göre tartışılması ve yorumlanması	67
5.1.2 İnternet bağımlılığı, anne-baba ve akran ilişkisine ilişkin bulguların algılanan başarı durumuna göre tartışılması ve yorumlanması	69
5.1.3 İnternet bağımlılığı, anne-baba ve akran ilişkisine ilişkin bulguların internet kullanım sıklığına göre tartışılması ve yorumlanması	70
5.1.4 İnternet bağımlılığı, anne-baba ve akran ilişkisine ilişkin bulguların internet korelasyon sonuçlarına göre tartışılması ve yorumlanması	72
5.1.5 İnternet bağımlılığının, anne-baba ve akran ilişkisini yordamasına ilişkin bulguların tartışılması ve yorumlanması.	74
5.2 Sonuçlar ve Öneriler	74
5.2.1 Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	75
5.2.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler	75
KAYNAKÇA	77
EKLER.....	86

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırma Kapsamına Giren Öğrencilere İlişkin Betimsel İstatistikler.....	52
Tablo 2: Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	58
Tablo 3: Cinsiyet Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	59
Tablo 4: Başarı Değerlendirmelerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri .	60
Tablo 5: Başarı Değerlendirmelerine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	60
Tablo 6: İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	62
Tablo 7: İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	63
Tablo 8: Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları ve Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	64
Tablo 9: Değişim İstatistikleri.....	65
Tablo 10: Regresyon analizi sonuçları.....	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 2008 ile 2017 Yılları Arasında İnternet Erişimi Olan Hane Oranı İle Bilgisayar Ve internet Kullanımı Oranları (TÜİK, 2016-2017)..... 13

SİMGELER VE KISALTMALAR

ARPA Birimi	Gelişmiş Savunma Araştırmaları Projeleri
ARPANET	Amerikan Savunma Bakanlığı Araştırma Projesi
ADSL	Asimetrik Sayısal Abone Hattı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
DSM –IV Kitabı-4	Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal El
DSM-V Kitabı- 5	Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Tezin bu bölümünde araştırmaya konu olan problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, denenceler, sayılılar, sınırlılıklar ve tanımlar sunulmaktadır.

1.1 Problem Durumu

Hızlı teknolojik gelişmeler sayesinde internet insan yaşamında önemli bir yer edinmiştir. İnternet sürekli gelişerek iş hayatından günlük hayata kadar birçok alanda yaygın olarak kullanılmaya başlamış ve özellikle gençlerin hayatında bir gereksinim halini almıştır. İletişim, alışveriş, bilgi paylaşımı, eğitim, kolayca ve hızlı bir şekilde maliyeti en düşük olarak internet sayesinde sanal ortamda sağlanmaktadır.

İnternet, her geçen yıl büyüyerek kullanım alanlarını artırmaktadır. İnternet kullanımının hızlı artışı beraberinde internetin yayılmasına sebep olan psikolojik etkinin ne olduğu sorusunu akla getirmektedir. Öncelikle internet emek gerektirmez; en az zamanla en az maliyetle mekânsal değişim yapmadan iletişime geçmeye ve bilgi edinmeye yardımcı olmaktadır. İnternet sorumluluk gerektirmez; internette insanı yoracak bir şey yoktur. İletişimin anonim gelişmesi ve istenildiği zaman iletişimin bitirilmesi kişiye cesaret vermektedir. İnternet sosyalleşme yeridir; internet üzerinden normalde ilişki kurulamayacak kişilerle de ilişki kurulabilir, sosyal iletişim yönünden ödüllendiricidir. Göz kontağı kurmakta zorlanan kişiler için kolaylaştırıcı bir iletişim aracıdır. Yine buna benzer şekilde kendini ifade etmekte zorlanan kişiler için tanışma olanağı sağlar. Kişileri günlük yaşamda olduğundan daha fazla yakınlaştırır. İnternette bir gruba üye olarak, kendisini gruba ait olarak kabul gördüğünü hisseder. Sanal kimlik oluşturarak ideal kimliğiyle ya da kimliğinin farklı yönleriyle kendisini tanıtır. Bu da internete gizemlilik katar. Kişilere statü verir, kendilerine güvenmelerine yardımcı olur. Sınırsızlığı ve özgürlük sağlaması ve toplumsal denetiminin zayıf olması da ilgileri üzerine çekmesinde önemli özelliklerindedir. Aynı zamanda İnternette kontrol kişidedir ve aktif bir eğlence alanıdır (Ögel, 2017). İnternetin yayılmasında, psikolojik etkilerinin yanı sıra kullanım çeşitliliğinin de payı bulunmaktadır. Bunlar; eğitim, alışveriş, banka

işlemleri, oyun, iletişim, haber, bilgi paylaşımı gibi alanlardır. Örneğin bazı özel ve resmî kurumların hizmetlerini internet üzerinden vermesi bireylerin zaman sıkıntılarını ortadan kaldırarak yaşamlarını kolaylaştırdığı görülmektedir (Bayraktutan, 2005).

1990ların ikinci yarısından sonra hızla yayılan internet topluma yeni değerler yerleştirmiş ve bunların benimsenmesinin ve öğrenilmesinin öncüleri de teknoloji çağı çocukları şeklinde nitelendirilen gençler olmuştur. Bilindiği gibi gençler internetin çeşitli kullanım türlerini kolaylıkla öğrenerek, interneti sosyalleşme, eğlence, oyun ve iletişim aracı olarak göreyerek zamanlarının çoğunu internette geçirmektedirler (İnan, 2010).

İnternetin hızla yayılması ve kullanılması internet bağımlılığı kavramını ortaya çıkarmıştır. İnternet bağımlılığı, bilgisayar/internetle ve sunduğu olanaklarla yoğun bir şekilde meşgul olma durumu olarak tanımlanabilir. İnternet bağımlılığı kavramından Goldberg (1996) ilk olarak bahsetmiştir. Bağımlılık kavramı, ilgili alanyazında genellikle “addiction” ya da “dependence” olarak ifade edilmektedir. Diğer taraftan Amerikan Psikiyatri Birliği’nin sınıflandırma sisteminde (DSM-IV) “addiction” kavramı “dependence” ile “abuse” kavramları şeklinde belirtilirken internet bağımlılığı kavramının yer almadığı görülmektedir. Fakat DSM-V’te internet oyun oynama bozukluğu olarak “İnternet Gaming Disorder” şeklinde belirtilmektedir. Oyun oynama bozukluğuna, kumar oyunlarını içermeyen internet oyunları dahil edilmektedir, fakat iş gereği, eğlence veya sosyal amaçlı olarak kullanılan internet, cinsellik içeren sitelerin kullanılması bu bozukluğa dahil edilmemektedir (APA, 2013).

Bağımlılıklar tanımlanırken bazı ortak noktalardan yola çıkılmaktadır. Henderson (2001), davranış tabanlı bağımlılıklar ve madde bağımlılıklarında benzer belirtilerin yol gösterici olduğunu ifade etmiştir. Örneğin, sigara ve alkol gibi madde bağımlılıklarında olduğu gibi davranış bağımlılığı olarak görülen kumar ve interneti kötüye kullanma davranışlarında da kendini kontrol altında tutamayla birlikte istenmeyen sonuçlarla karşılaşılmasına rağmen eyleme devam edildiği görülmektedir. Bütün bağımlılıklar da aynı şiddette bulunmadığı için hafif, orta, yüksek olarak nitelendirilebilir. Bağımlılık gizli olan bir süreçten geçtiğinden kişi bu durumu ya fark edemez ya da çok geç fark eder. Bağımlılıkların süreci gibi riskleri

de farklılaşabilmektedir. Madde bağımlılığı bireyde psikolojik veya sosyolojik sorunlara sebep olurken sonu ölümle bitecek fiziksel sorunlara da neden olabilmektedir. Davranış bağımlılıkları ise daha az oranla fiziksel risk taşıırken, psikolojik ve sosyolojik problemlerin görülmesine daha fazla neden olduğu belirtilmektedir. Ancak her iki bağımlılıkta da bireylerde ciddi şekilde psikolojik, sosyolojik ve fiziksel hasarların olacağı bir gerçektir (Henderson, 2001).

İnternet bağımlılığında birey kötüye kullanıma göre çok daha fazla zaman harcamaktadır. Artan kullanımla beraber kişide alışkanlık ve tolerans ortaya çıkmaktadır. Kimyasal bir maddenin yol açtığı bir değişiklik olmasa da kişiyi kumar ve oyun bağımlılığında olduğu gibi etkilemektedir (Tarhan, 2013). İnternetin zarar verici davranış örüntüleri nedeniyle, aşırı internet kullanımı literatürde farklı şekillerde ifade edilmiştir. Bu kavramlar; internet bağımlılığı, internet bağılılığı, patolojik internet ve problemlili internet kullanımı şeklinde belirtilmektedir (Davis, 2001). Bu çalışmada internet bağımlılığı kavramı kullanılmıştır.

İnternet bağımlılığının önemli bir sorun olmasının yanında, gelecek olarak görülen ergen nüfusta yaygınlaşması bu sorunun daha da büyük boyuta taşınmasına neden olmuştur. Kullanıcı oranları internetteki bu büyüme durumunu gözler önüne sermektedir. Türkiye’de yapılan bir araştırmada internet kullanan bireylerin % 66,8’e ulaştığı, evlerden internete erişimin ve bilgisayar kullanımının her geçen yıl hızlı bir şekilde yükseldiği belirtilmektedir (TÜİK, 2017).

Gençler arasında internetin kontrolsüz kullanımının bu denli yayılmasında aile ile ilişkilerinin etkisi göz ardı edilemez. Dolayısıyla aile ile ilişkiler, ergenlerin internete yönelme davranışında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Gençler ebeveynleri ve diğer aile üyeleriyle olumlu ve yakın ilişkiler kuramadıklarında, kendisini değerli hissetme, kabul görme gibi duyguları kazanamamaktadır. Buna bağlı olarak bu boşluğu doldurmak için sanal arkadaşlıklara ve internet üzerinden çeşitli etkinliklere yönelmektedir (Cansever, 2013).

Schultz ve Schult’a (2001) göre insan çevresiyle sürekli iletişim halinde yaşamını sürdürmektedir fakat gelişiminin esas başlayıp devam ettiği yer aile ortamıdır. Bebeklikten itibaren aile ortamında iletişim kurulan kişiler aile bireyleri ve anne babalar olarak bilinmektedir. Çocuğun etkili iletişimi, kişilik gelişimi ve

sosyalleşmesinde de çevresindeki bireyler ve özellikle anne baba ile ilişkisi büyük önem taşımaktadır. Çocuğun ilk olarak ve uzun süreli sosyal iletişim kurduğu yer ailesidir. Bu şekilde sağlıklı iletişim ve etkileşim içinde bulunan çocuğun sosyal gelişimi de olumlu yönde etkileneceği kabul edilmektedir. Diğer taraftan ise ailesi tarafından yeterli ilgi görmeyen, sağlıklı ve güvenli bir ortamda yetişmeyen ya da aile içinde çatışma yaşayan, yeterli sayıda arkadaşına sahip olan, çevresindekilerle yeterli iletişimi olmayan, okulda başarısız olan çocukların interneti bir kaçma aracı olarak kullandığı belirtilmektedir (İşleyen, 2013).

Ebeveyn ve ergen ilişkisine dair yapılan araştırma sonuçlarından, anne ve baba tutumunun internet bağımlılığı üzerindeki etkisi görülmektedir. Ayas ve Horzum (2013) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, ihmalkâr tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri, müsamahakar ve demokratik ebeveyn tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarına göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde ebeveynlerine güvenli bağlanan ergenlerin daha etkili başa çıkma davranışları gösterdiği (Morsünbül ve Çok, 2011) ve güvenli bağlanmanın ergenlerin internet bağımlılığı riskini azalttığını, saplantılı ve kayıtsız bağlanmanın ise internet bağımlılığı riskini artırdığı (Savcı ve Aysan, 2016) sonuçlarına ulaşılmıştır. Çevik ve Çelikkaleli (2010), tarafından yapılan çalışmada anne babalarının ilgisiz tutum sergilediğini belirten ergenlerin internet bağımlılık düzeyinin de yüksek olduğu saptanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde; ailesi ihmalkâr ve ilgisiz olan, güvenli bağlanma ilişkisi kurulmamış ergenler, ebeveynlerinin bilgisayarla ne kadar vakit geçirdiğini bilmemesi, bilgisayar konusunda kontrollerinin olmaması ve aile içi iletişim eksikliği sebepleriyle internet bağımlılığı tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Ergenlik döneminde aile ilişkileri kadar akran ilişkileri de oldukça önemlidir. Ergenlik döneminde akran ilişkilerinin olumlu ve olumsuz yanlarına dikkati çeken çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bunlardan akran ilişkilerinin, iyi oluşun sağlanmasında ve sürdürülmesinde önemli bir faktör olduğu bulgusuna ulaşan Savcı ve Aysan (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, akran ilişkilerinin ergeni olumlu yönde etkilediğine vurgu yapılmaktadır.

Literatürde akran ilişkileri ve internet bağımlılığı ile ilgili çeşitli araştırma sonuçları bulunmaktadır. Anne, baba ve arkadaş desteğinin öneminin ergenlik döneminde

sürdüğü ve her iki desteğin de benlik saygısı ile ilişkili olduğu görülmüştür (Çevik ve Atıcı, 2008). Benzer şekilde arkadaşları ile ilişkileri yüksek düzeyde olan ergenlerin daha fazla internet kullandığı veya interneti sıklıkla kullanan ergenlerin arkadaş ilişkilerinin de yüksek olduğu belirtilmektedir (Çevik ve Çelikkaleli, 2010). Benzer bir araştırmada, ergenlerde internet bağımlılığı düzeyi yükseldikçe ergenlerin akranları ile birliktelik düzeyinin de yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır (Savcı ve Aysan, 2016). İlgili alan yazın ve ergenlik dönemi özellikleri dikkate alınarak yaptığımız araştırmada ergenlerin internet bağımlılığının anne-baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi, araştırmamızın problemini oluşturmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, ergenlerin internet bağımlılığının anne-baba ergen ilişkisi ve akran ilişkisi açısından araştırılması amaçlanmaktadır.

1.3 Problem Cümlesi

Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ilişkisi ve akran ilişkisi arasında nasıl bir ilişki vardır?

1.4 Alt Problemler

Bu temel problem çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ergenlerin internet bağımlılığı, anne-baba ve akranlarıyla ilişkisi cinsiyete göre anlamlı bir değişme göstermekte midir?
2. Ergenlerin internet bağımlılığı, anne-baba ve akranlarıyla ilişkisi algılanan akademik başarıya göre anlamlı bir değişim göstermekte midir?
3. Ergenlerin internet bağımlılığı, anne-baba ve akranlarıyla ilişkisi interneti kullanma sıklığına göre anlamlı bir değişme göstermekte midir?
4. Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akran arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Ergenlerin internet bağımlılığı, anne-baba ergen ve akran ilişkilerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

1.5 Denenceler:

1. Ergenlerin internet bağımlılığı, anne-baba ve akranlarıyla ilişkisi cinsiyete göre anlamlı bir değişim göstermektedir.
2. Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akranları arasındaki ilişki algılanan akademik başarıya göre anlamlı bir değişim göstermektedir.
3. Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akranları arasındaki ilişki interneti kullanma sıklığına göre anlamlı bir değişim göstermektedir.
4. Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akran ilişkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
5. Ergenlerin internet bağımlılığı, anne-baba ergen ve akran ilişkilerinin anlamlı bir yordayıcısıdır.

1.6 Sayıtlar

Öğrencilerin ilgili ölçme araçlarını içtenlikle yanıtladıkları kabul edilmiştir.

1.7 Sınırlılıklar

1. Bu araştırmanın evreni 2016–2017 eğitim öğretim yılında Konya'nın Ereğli ilçesinde liseye devam eden öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırma, Günüç'ün (2009) geliştirdiği İnternet bağımlılığı ve Kaner'in (2000) geliştirdiği, Anne-Baba Ergen ve Akran İlişkileri Ölçeği ve kişisel bilgi formundan elde edilen özellikler ile sınırlıdır.

1.8 Tanımlar

İnternet: Dünya üzerinde yer alan milyonlarca alt ağın birbiriyle ortak bir protokol kapsamında iletişim kurmasını ve birbirleriyle kaynaklarını paylaşmasını sağlayan ağlar arası bir ağdır (Ögel, 2017, s.3).

İnternet Bağımlılığı: Bireyin hayatında psikolojik, sosyal ve fiziksel zorluklar yaratacak şekilde, patolojik kumar oynama gibi, madde kullanımına bağlı olmayan bir çeşit dürtü-kontrol bozukluğu şeklinde tanımlanmaktadır (Young, 1996).

Ergenlik Dönemi: Bir “değişim, dönüşüm ve başkalaşım” dönemi. Çocukluktan çıkıp erişkinlik dönemine adım atılan geçiş dönemidir (Karabekiroğlu, 2014).

1.9 Araştırmanın Önemi

Her geçen gün baş döndürücü bir hızla gelişmeye devam eden internet insan hayatının vazgeçilmez unsurları arasında yerini almıştır. Bu şekilde internet kullanımının yaygınlaşması ve internetle birlikte sanal dünyanın getirilerine kolaylıkla ulaşılması ergenleri kontrolsüz internet kullanımına sürüklemiştir. Öyle ki yeni bilgilere ulaşma isteği onları birtakım tehditlere açık hale getirmiştir. Birçok yönden cazip hale gelen internet, ergenlerin aile ve akranlarıyla ilişkilerinde de birtakım değişiklikler olmasına sebep olmuştur. Bu nedendir ki özellikle 15 – 18 yaş aralığındaki ergenler araştırmanın hedef kitlesini oluşturmuştur. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de internet kullanımının gençler arasında hızla yayıldığı erişiminin her geçen gün daha da kolaylaştığı görülmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde bu araştırmadan elde edilecek sonuçların ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akranları arasındaki ilişkiyi ortaya koymasının yanı sıra okullarda rehberlik servisleri tarafından yapılacak olan sağlıklı internet kullanımı ve internet bağımlılığını önlemeye yönelik çalışmalarda, anne – baba ve akran ilişkilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin planlanmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

İlgili alan yazın incelediğinde son yıllarda yurt dışında ve yurt içinde internet bağımlılığı ile ilgili çalışmalarda da artış olduğu görülmektedir. Fakat yurt içindeki internet bağımlılığı ile ilgili çalışmaların yurt dışındaki çalışmalara göre daha az sayıda olduğu dikkati çekmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde ise Türkiye’de özellikle ergenler arasında bilinçsiz bir şekilde kullanımı hızla yayılan internet ve olumsuz etkilerini açıklamaya yönelik araştırmalara gereksinim duyulduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte araştırmacıların internet bağımlılığı ile ilgili çalışmalarda yaş, cinsiyet gibi demografik özellikleri (Aslan ve Yazıcı, 2016), yalnızlık (Doğrusever, 2015), sosyal destek (Tanrıverdi, 2012), yaşam doyumu (Köse, 2016), sosyal kaygı (Zorbaz, 2013), kişilik özelliği (Beşaltı, 2016) ve akran ilişkileri (Savcı ve Aysan, 2016) gibi değişkenleri kullandıkları görülmüştür. İnternet bağımlılığı gibi bir kavramın ortaya çıkmasıyla birlikte, internet bağımlılığın bireyin ruh sağlığı ve fiziksel sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında bu problemin erken dönemde fark edilmesi ve problemin çözümü için önleme

çalışmalarının planlanmasının oldukça önemlidir (Esen, 2010). Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ergenlik döneminde ilişkiler çocukluk dönemine göre farklılaşmakta ve yeni boyut kazanmaktadır. Bu nedenle ergenleri bu süreçte kişisel ve sosyal uyum düzeylerini artırarak sosyal beceriler kazanmaları yönünde desteklemek önemlidir. Ergenlerin sağlıklı gelişimlerini engelleyebilecek olası problemlerin giderilmesine yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu kapsamda da ergenlerde internet bağımlılığının ve bu bağımlılığın ergenin aile ve akranları ile ilişkisine etkisinin incelendiği bu çalışmanın sonuçlarının literatüre katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın kuramsal alt yapısını oluşturan internet kullanımı, internet bağımlılığı ve anne, baba ve ergen ilişkileri ile ilgili kuramsal bilgiler ve bu konularla ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan araştırmalar sunulmuştur.

2.1 İnternetin Tanımı ve Özellikleri

Bir toplumun ilerlemesi, bilgi toplumu haline gelebilmesi, bilgi teknolojilerinin bilinçli güvenli bir şekilde kullanılmasına bağlı olmaktadır. İçinde bulunulan yüzyılda bilgi teknolojileri, toplumlar tarafından benimsenen en önemli araç olarak görülmektedir. Bu bilgi teknolojilerinin en başında da internet gelmektedir. Bilgi teknolojilerini ticari ve sosyal hayatın her alanında güvenli, doğru ve bilinçli kullanan toplumların geliştiği bir gerçek olarak kabul edilmektedir (Bayzan, 2013).

Bilindiği gibi internet son yüzyılın en önemli teknolojilerinden biridir. Bu günlerde olduğu gibi gelecekte de internet bilgiye ulaşımı kolaylıkla sağlayacak bir ortam hazırlamaktadır. Günlük hayatta karşılaşılan sorun ve ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmeye devam etmesiyle hayatın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. İletişim, ticaret, sohbet, reklam, bilgi ve teknolojiyi hızlı, kolay ve az maliyetle sağlamaktadır. Bu da internetin gün geçtikçe çeşitlilik kazanarak yayılmasına neden olmaktadır (Çakır, Horzum ve Ayas, 2013). Bilgiye hızlı ulaşma işlevi nedeniyle bireysel amaçlarla kullanımlar dışında, özel ve resmi kurumlarda da kullanım hizmeti sunmaktadır. Böylece daha hızlı şekilde daha çok kişiye bilgi ulaştırmaktadır (Aslan ve Yazıcı, 2016).

İnternet, ilk geliştirilme amacının dışında yeni alanlara açılarak dünya üzerine yayılan küresel bilgisayar ağına dönüşmüştür. Artık her türlü bilginin sunulduğu ve bilgiye kolay ulaşılan bir ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağladığı kolaylıklar ve sunduğu imkanlarla hayatımızın ayrılmaz parçası olmasının yanı sıra barındırdığı içerik itibariyle tehlike, imkan ve fırsatları da kullanıcıların önüne sunmaktadır (Bayzan, 2013).

İletişimin çeşitli yolları bulunmaktadır. Bunlardan sıklıkla kullanılan ve birçok kişi tarafından tercih edilen internet iletişimini, diğer iletişim türlerinden ayıran en önemli özellik ise internet iletişimin zaman ve mekandan bağımsız bir şekilde 'sanal' bir ortamda gerçekleşmekte olmasıdır (Camgöz, 1998). Milyonlarca insanın internet kullandığı bir zamanda internet iletişiminin özelliklerinin incelenmesi önemlidir. İnterneti cazip hale getiren internet iletişiminin özellikleri şunlardır;

- İnternette zaman kısıtlaması yoktur, istenilen zamanda iletişim sağlanabilir.
- Kişinin kendisini tanıtmayı kendisinin elindedir, karşı tarafa istediği şekilde kendisini tanıtabilir.
- Kişi internet üzerinde sosyal kabul görmeme endişesi taşımadan ve söylediği sözün sorumluluğunu üstlenmeden iletişim kurabilir bu durum bazı kişilerin kendisini saklamasına neden olduğu gibi bazı kişilerinde gerçek yaşamlarına göre daha açık olmalarına neden olabilmektedir.
- İnternette mekan konusunda sıkıntı yoktur dünyanın her yerinden herkesin katılımı sağlayabilir. İlgi duyulan konuları geniş bir kitleyle paylaşabilir, ortak konularda iletişime geçilebilir.
- İnternet iletişimi çift yönlüdür ve kişi duygu düşüncelerini forum sosyal medya gibi ortamlarda paylaşabilir, başka insanlar da onu takip edebilir, görüş bildirebilir.
- Hiç karşılaşılmayan ya da görüşülme ihtimali olmayan kişilerle ortak konular, ortak ilgi alanları gibi noktalarda iletişime geçilebilir.
- İnternet iletişimi minimum zaman ve maliyet gerektirmektedir.
- Kişiyi somut olarak görüşülmediği için internet iletişimi daha gizemlidir ve bu bazı insanlar için heyecan vericidir.
- İnternette eğlenceli, kişinin vaktini geçirebileceği birçok oyun ve yazılım programları bulunmaktadır.
- İnternet kişinin kendisine güven duymasına yardımcı olabilir, sosyal hayatta kuramadığı iletişimi internet üzerinden sağlayabilir örneğin kendi sitesini kurup yönetebilir, istediği zaman iletişimi koparabilir.
- İnternet ortamında herkes eşittir ve kişiler kendisini istediği şekilde isimlendirebilir (Kaypakoğlu, 2004).

2.1.1 Türkiye’de İnternet’in Kullanımı

Türkiye’de internet kullanımı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Sovyetler Birliği arasında yaşanan soğuk savaş dönemine dayanmaktadır. Nükleer savaş ortaya çıkarsa askeri iletişimin sağlanması ve bilgilerin bilgisayara aktarılması konusundan yola çıkılarak ABD Savunma Bakanlığı’nın bir kuruluşu olan Gelişmiş Savunma Araştırmaları Projeleri Birimi (ARPA) işbirliğiyle başlanmıştır. 1969 yılında farklı şehirlerde bulunan dört bilgisayar arasında bilgi aktarımı sağlanarak ilk adım atılmış, Amerikan Savunma Bakanlığı Araştırma Projesi (ARPANET) adı verilen askeri bilgisayar ağı kurularak çalışmalarına başlanılmıştır (Çağiltay, 1994). Askeri amaçlardan yola çıkarak temelleri 1960’larda atılan internet fikri, ARPANET kapsamında ilk olarak laboratuvar ortamında denenmiş ve daha sonra da 19.yüzyıla doğru dünyaya yayılmıştır. İnternetin özellikle iş dünyasına olan etkisinin görülmesiyle dünya yüzeyini kaplayan bir ağa dönüşmüştür. Artık ulaşılan bu rakam milyarlardan oluşmaktadır. Ve Türkiye internetle tanıştığından bu yana önemli gelişmelere imza atmıştır, buna katkı sağlayan en önemli gelişme ADSL teknolojisinin kullanılmaya başlanmasıdır (Akgül, 2009).

Türkiye’ye internet Nisan 1993 tarihinde girmiştir. İnternet bu tarihlerde internet üniversitelerde ağırlıklı olarak kullanılmıştır. 1996 yılında ise ticari kuruluşlar ve hane halkları gibi geniş kitlelere ulaşmıştır. 1998 ise yılında 450 bin kullanıcıya ulaştığı görülmüştür. 1998 yılı, kullanıcı sayısı bakımından dönüm noktası olarak görülebilir bu tarihten sonra internet kullanıcı sayısı yüksek ivme kazanmıştır (Bayzan, 2013).

Türkiye’de internet kullanımıyla ilgili Global Overview’in günümüz (2017) istatistik sonuçları:

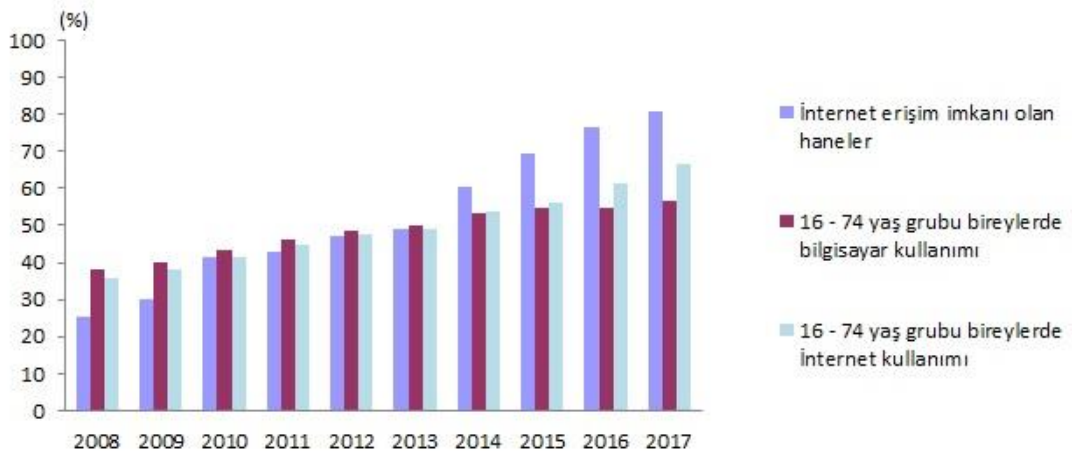
- İnternet kullanıcı oranı 2016’da % 10 artarak 2017’de ise % 60 oranında, aktif olan sosyal medya kullanıcı bir önceki yıla göre 2 milyon daha artış göstererek 48 milyona ulaşmıştır.
- Bilgisayar kullanımı ise % 29’a gerileyerek % 36’ya düşmüş, mobil kullanım oranı % 33 artış ile % 61’e çıkmıştır. Türkiye’de bireylerin günde 3 saatini mobil üzerinden internette harcadığı tespit edilmiştir. Bu durumda sosyal medyayı mobilden kullanan bireylerin sayısının % 17 oranında artması

mobilden internet erişimindeki yükselişi de kanıtlar nitelikte olduğunu göstermektedir. Bu veriler internet erişiminin kişilerin cebine gelecek kadar yaygınlaşmasını bilgisayar erişimi kadar telefonlardan da internetin kullanıldığını böylece internet kullanım alanlarının genişlediğini göstermektedir (Aslan ve Yazıcı, 2016).

- Türkiye’de online alışveriş verileri incelendiğinde ise % 37 ile 30 milyon kişinin internet üzerinden alışveriş yaptığı belirlenmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nin Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırma sonuçlarına göre;

- Türkiye’de 2016’da 16-74 yaş aralığındaki bilgisayar kullanan kişilerin % 54,9 oranında ve internet kullananların ise % 61,2 olduğu, 2017 yılında ise bilgisayar kullanımı % 56,6 ve internet kullanımı ise % 66,8’e ulaştığı belirtilmektedir.
- Cinsiyetlere göre incelendiğinde ise 2017 yılında 16-74 yaş grubundaki erkeklerin % 65,7’sinin bilgisayar kullandığı, % 75,1’inin ise internet kullandığı saptanmıştır. Kadınların ise % 47,7’sinin bilgisayar kullandığı, % 58,7’sinin de internet kullandığı belirlenmiştir.
- Ayrıca bu araştırmaya göre bireylerin % 80,7’sinin evlerinden internete erişim olanağına sahip olduğu saptanmıştır. Bu oranın 2016’da % 76,3 olduğu belirlendiğinden, her on hanenin sekizinde internet erişimin sağlanabildiği şeklinde söylenebilir (TÜİK, 2016-2017).

Şekil 1: 2008 ile 2017 Yılları Arasında İnternet Erişimi Olan Hane Oranı ile
Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Oranları (TÜİK, 2016-2017)

Son yıllarda internetle ilgili girişimler e-ticaret ve buna benzeyen konularda gelişmektedir. Fakat Türkiye’de Twitter, Facebook gibi sosyal ağların kullanıcı sayısının çok fazla olduğu görülmektedir. İnternet teknolojisinin yanlış ve plansız kullanımı internet bağımlılığı kavramını ortaya çıkarmıştır (Çakır ve diğerleri, 2013). İnternet, bireylere gerçek dünyada yapılabilen birçok etkinliği ve kullanım alanını sunmaktadır. Fakat bireyler internet kullanımlarında en çok sosyal amaçlı faaliyetlere yönelmektedir. İnternette en çok tercih edilen sosyal faaliyetler şunlardır:

- **Sohbet (Chat);** birçok kişinin aynı anda etkileşim kurabildiği bir platformdur. Kişiler sohbet etmenin yanı sıra görüş alışverişinde bulunmakta, dosya, bilgi paylaşabilmektedirler. Sohbet sayesinde diğer insanlarla kendi düşüncelerini, değerlerini ve inançlarını paylaşabilmektedirler. Sohbet odalarının sosyal yapısı, bağımlı davranışı güçlendiren bir nitelik taşımaktadır. Kişiler arası iletişimin güçlülüğü, kişilerin fiziksel yakınlığıyla doğru orantılı olmakta, internet ortamında kişiler arası mesafenin önemi bulunmamaktadır.
- **Forum;** kullanıcıların çeşitli konularda tartışabildikleri ortamdır. Sohbet odalarından farkı, bireylerin aktif olması gerekmemektedir, kişiler mesajlarını istedikleri zaman iletebilmektedir. Kullanıcılar kategorize edilmiş konularda kendi ilgi alanlarına göre seçim yaparak fikir paylaşımında bulunabilmekte ve yakın ilişkiler kurabilmektedirler.
- **Gruplar;** internette pek çok servis sağlayıcının oluşumuna imkân verdiği sosyal aktivitelerden biridir. Grubun sohbetten farkı, sürekli olmasıdır. Forumdan farkı ise, herkesin üye olması şartıdır.
- **E-Posta (E-mail);** internette en fazla kullanılan araç elektronik postadır. İstenilen zamanda belge, görüntü, dosya atma imkanı sağlamaktadır.
- **Fantastik rol oynama;** internet üzerinde istenen rolün oynanmasına dayanan çok sayıda kullanıcının katılımıyla gerçekleşen eş zamanlı oyunların adıdır. Her kullanıcı bir karakter seçerek oyuna başlamaktadır. İletişim, seçilen karakterler üzerinden gerçekleştirilir ve iletişim metin odaklıdır (Bayraktutan, 2005).

Sosyal kullanım alanlarına son yüzyılda dahil edilmesi gereken önemli sosyal medya programları bulunmaktadır. Özellikle gençlerin bilgi, iletişim, sohbet gibi sebeplerle kullandıkları programlar her geçen gün kullanıcı sayısını artırmaktadır. Daha önceleri gruplar, forumlar üzerinden sürdürülen iletişim günümüzde Facebook, Instagram, Whatsapp üzerinden devam etmektedir. Aynı zamanda fantastik rol oynamayı karşılayan, online oyunlar da gençleri internet bağımlılığına sürüklemektedir.

2.1.2 İnternet Bağımlılığı Kavramı

Dünya üzerindeki bilgisayar ağlarını birbirine bağlayan ağlar sayesinde iletişim ve bilgi akışı çok kolay ve hızlı gerçekleşmektedir (Gürcan ve Hamarta, 2013). Gelişen teknolojiyle birlikte insanların hayat tarzlarında, ihtiyaçlarında, zamanı değerlendirme şekilleri ve eğlence anlayışlarında yenilikler ortaya çıkmış ve ergenlerin zamanının büyük kısmını alan televizyon, telefon, video vb. eğlence araçlarına bilgisayar ve internet kullanımındaki artış eklenmiştir.

Kullanım yelpazesi geniş olan internet çok çeşitli amaçlar için kullanılabilir. Bu kullanımların düzeyi düşükten yükseğe doğru aşamalandırılabilir. İnternet bağımlılığına doğru giden yol şu aşamaları izlemektedir:

- **İnternetin ihtiyaç olarak kullanılması:** Kişi internete ihtiyacı halinde ve zorunlu olduğu zamanlarda erişim sağlamaktadır.
- **Sık ve düzenli internet kullanımı:** Kişi interneti boş zamanlarını doldurma aktivitesi olarak görmekte ve interneti eğlence aracı olarak kullanmaktadır.
- **Sorunlu internet kullanımı:** Bu süreçte kişinin interneti kullanmasıyla ilgili yaşantısında bazı problemler görülmektedir. Bu durum internetin kötüye kullanımı olarak da ifade edilmektedir.
- **İnternet bağımlılığı:** Patolojik ve tekrarlayıcı – ısrarlı bir şekilde kullanılan internet belirtilmektedir (Ögel, 2017).

Bağımlılık deyince alkol, kokain, eroin, esrar gibi kimyasal madde kullanımları akla gelmekte, fakat bağımlılığın neden kaynaklandığını net olarak açıklanmakta zorlanılmaktadır. Son zamanlarda alışveriş, oyun, seks, kumar ve benzeri davranışların bağımlılık için zemin oluşturacağı düşünülmektedir. Bu şekilde kimyasal içerikli olmayan bağımlılıkların, bağımlılık oluşturup oluşturmayacağı

ancak alkol bağımlılığı gibi madde bağımlılık kriteri belirlenmiş olan klinik ölçütlerle karşılaştırarak belirlenebilmektedir. İnternet bağımlılığı için oluşturulan tanı ölçütleri madde bağımlılığına benzerlik göstermektedir. Bu sebepten patolojik düzeyde internet kullanımı, teknolojik bağımlılık başlığında ele alınmaktadır (Young, 1996).

Bireyin günlük yaşantısında gerçekleştirdiği birçok davranış ve etkinlik vardır ve bunlar zamanla alışkanlık haline gelebilmektedir (Aarts ve Dijksterhuis, 2000). Alışkanlık ve bağımlılık kavramı farkının anlaşılması için, alışkanlık; eylemin rutin yapılması ile bağımlılık ise eylemin yapılma dozu ile öne çıkmaktadır. Alışkanlık sürecinin neticesinde ya da olumsuz alışkanlıkların yapılma sıklığına bağlı olarak gizil bir bağımlılık riski taşıyacağı buna bağlı olarak alışkanlık yaptığımız davranış ya da etkinliklerin sonraki safhalarının bağımlılığa dönüşebileceği belirtilmektedir (Can, 2007). İnternet bağımlılığı, diğer bağımlılıklardan farklı olarak davranışsal bağımlılık şeklinde nitelendirilmektedir.

Literatürde internet bağımlılığı ifade eden standart bir tanıma ulaşılamamıştır. Bağımlılık kavramı, kimyasal içerikli madde bağımlılarını ifade ederken kullanılsa da kumar, oyun, alışveriş gibi eylemlerle de ilişkilendirilebilmektedir. Aynı zamanda internet bağımlılığı bir çeşit teknoloji bağımlılığıdır ve bu da davranışsal bağımlılıklar (patolojik kumar oynama gibi) kapsamındadır (Ögel, 2017). İnternet bağımlılığını, Hansen (2002) sanal ortamdaki seks, arkadaşlık, bilgi yükleme, kumar ve oyun bağımlılığı gibi davranış ve dürtü kontrol problemlerini kapsayan genel bir kavram şeklinde tanımlamıştır. Araştırmacıların internet bağımlılığı için tanı ölçütleri geliştirmesinde aşırı internet kullanıcılarının patolojik boyuttaki şikayetleri etkili olmuştur. DSM-IV’te internet bağımlılığı ile ilgili doğrudan kriterler bulunmamakta fakat bulunan ölçütleri patolojik kumar oynama ölçütleri eşdeğere yakın olarak ifade edilmektedir (Young, 1996). Bu açıklama çerçevesinde, internet bağımlılığı, madde kullanımından bağımsız patolojik kumar oynama gibi patolojik kumar oynamaya benzer dürtü-kontrol bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (İnan, 2010).

İnternet kavramı literatüre ilk olarak “Internet Addiction” kavramı ile girmiş daha sonraları farklı araştırmacı ve klinisyenler tarafından farklı kavramlarla adlandırılmıştır. Young ve Goldberg (1996), öncelikle internet bağımlılığı kavramını kullanırken daha sonraları klinik bir kavram olan “Patolojik İnternet Kullanımı”

(pathological internet use) kavramını kullanmışlardır. Diğer araştırmacılar tarafından da bağımlılık kavramı yerine; problemlili ve patolojik kavramları kullanılmaya başlanmıştır. “İnternet Bağımlılığı” diye adlandırdığımız kavramı “Patolojik İnternet Kullanımı” şeklinde ele alan araştırmacılar: Morahan-Martin, Schumacher, 2000; Davis, 2001; Gönül, 2002; Young, 2004. Aynı kavramı “Problemlili İnternet Kullanımı” şeklinde kullananlar: Shapira, Goldsmith, Keck, Khosla ve McElroy 2000; Beard ve Wolf, 2001; Özcan ve Buzlu 2005; Köroğlu ve diğerleri, 2006; Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan, 2007; Yellowlees ve Marks, 2007. Tüm bu kavramların temelinde aşırı internet kullanımını ve sonuçlarını yansıtmak olduğu belirtilmektedir (Günüç, 2009).

2.1.3 Problemlili ve Patolojik İnternet Kullanımı

İnternet, daha çok ortaokul ve ortaöğretim öğrencileri tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. İnternet ulaşımının kolay ve hızlı olması, okuldaki ödev ve uygulamaların internet üzerinden yapılıyor olması da bu yaygınlaşma durumunu etkilemektedir. Öğrencilerin yaşamlarındaki psikolojik ve sosyal faktörler, onları problemlili internet kullanımına sürüklemektedir. Sosyal becerileri zayıf olan öğrencilerin çevreleriyle sağlıklı iletişim kuramamaları olasıdır. İnternet üzerinden kurulacak olan iletişim bu tür öğrenciler için kendilerini gösterebilecekleri bir platform gibidir. İnternet üzerinden devam eden iletişim kişilerin sosyal iletişim becerilerini geliştirmeyeceği gibi, internet bağımlılığına doğru sürükleyecektir. Aşırı internet kullanımı nedeniyle gerek akademik hayatlarında gerekse aile içi iletişimlerinde problemliler yaşamaları yüksek olasılıktır (Biçer, 2014).

Morahan-Martin ve Schumacher (2000), ruh halindeki değişiklikler, sorumluluklarını ihmal etme, pişmanlık ve suçluluk gibi çeşitli semptomlara neden olan internet kullanımını ‘Patolojik İnternet Kullanımı’ olarak tanımlamaktadır. Davis (2001) ise özgül ve genel olmak üzere patolojik internet kullanımını iki şekilde incelemiştir. Özgül tipteki kullanımda internet; oyun, kumar, alışveriş çevrimiçi seks gibi özel amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Burada amaç bir hedefe yönelik internet kullanılmasıdır. Genel tipteki patolojik internet kullanımında amaç doğrudan interneti kullanmak olarak belirtilmektedir. Bu tür kullanımda amaç çok çeşitli olabilir ya da sadece internetle vakit geçirmek olabilmektedir. Bu tipte genellikle sıklıkla ulaşabilme isteği ulaşılabilir olmak amaçlanmaktadır. İnternette uzak

kaldığında bireyde bir şeyleri kaçırmış hissi oluşmaktadır. Çevrimiçi olduğunda hissedilen sosyal bağ ve destek duygusu bireyde çevrimiçi kalmaya yönelik isteği artırmaktadır.

2.1.4 İnternet ve Ergen

Ergenlik dönemi erinlik ile başlayıp yetişkinliğe kadar süren bir dönemi kapsamaktadır, çocukluk ile yetişkinlik arasında geçiş dönemi olarak da belirtilmektedir. Cinsel olgunluğun gerçekleştiği erinlik döneminde biyolojik değişikliklerin yanı sıra sosyal ve psikolojik değişiklikler de ortaya çıkmaktadır. Endüstriyel toplumlarda ise anne ve babaya bağımlı olarak geçirilen bu süre arttığı için ergenlik dönemi daha uzun sürmektedir (İnanç, 2007). Ergenlik dönemindeki birey, odağını akranlarına ve çevresindeki diğer uyarıcılara yönlendirmiş durumdadır. Kişilik oluşturma çabası ile birlikte merak, özgüven, gruba dahil olma, onaylanma gibi çeşitli duygularını tatmin edebilecek bir ortama dalması onun için kaçınılmazdır. Kuşkusuz ki bu gelişim sürecinde ergenlere istediği ortamı sunabilecek olan internet ve sağladığı imkanlardır.

İnternet iletişimi, araştırma faaliyetlerini kolaylaştırmak için kurulmuştur. Fakat son yıllarda giderek artan kontrolsüz kullanım internet bağımlılığına neden olmuştur. İnternet bağımlılığı konusunda da en riskli grup ergenlerdir. Çünkü internet ortamı ergenlik döneminde olan bireyler için cazip olacak birçok seçenek sunmaktadır. Bilinçsiz internet kullanımıyla birlikte bilgi kirliliği, koruma programından yoksun bağlantılar ergenlerin istenmedik bilgi ve görsellerle karşı karşıya gelmelerine neden olmaktadır (Gürcan ve Hamarta, 2013). Bilindiği gibi sosyal iletişim aracı olan bilgisayarların her evin içine girebilmesi, kişileri birbirinden uzaklaştırarak sosyal uzaklaşma aracı olabilmektedir. Kendini gerçekleştirme alanı bulamamış ergenlerin internetle istediği ortamlara ulaşabilmesi internet ortamında kendisiyle çelişen özellikleri törpülemektedir. Orada kurduğu arkadaşlıklarla ve ortamlarla yeni bir dünya algısı oluşmaktadır. Ve internet ortamında edinilen bu arkadaşlıkların gerçek hayattaki arkadaşlıkların yerini alması, istediği zaman bu düzeni bozabilmesi, yeni bir ortam oluşturabilmesi internet bağımlılığına neden olabilmektedir (Doğan, Işıklar ve Eroğlu, 2008).

Ergenlerin uygunsuz internet kullanımı ile ilgili yapılan birçok araştırmada interneti; kimlik oluşturma, ait olma, arkadaş edinme, yaşam stresinden kaçınma, cinsel dürtülerini kontrol etme gibi ergenlik dönemine ait sorunlar için kullanabildikleri ifade edilmiştir. Young (2004), bağımlılığa giden kullanımların nedenlerinin araştırılmasının sonucunda ulaşılan sonuçları; internete erişimin kolay oluşu, internette yaptıklarının gizlenebilmesi ve farklı kimlik oluşturabilme, erişiminin aile tarafından kontrol edilmemesi, diğer faaliyetleri unutup interneti düşünmesi şeklinde sıralamıştır.

Ögel (2017), ergenin içine kapanıklık, aile ile çatışma, beğenilmeme korkusu, kötümserlik, gelecek endişesi gibi yaşadığı bazı durumların olduğunu ve bunlardan kaçıp duygu ve düşüncelerinin onaylandığı daha zevkli bir ortama yönelme istediğinin olacağını ifade eder. Böylece dışarıda bulamadığı sosyal desteği internet ortamında bularak, orada daha fazla zaman geçirdiğini söyler. Adölesan çağı diğerlerinde olduğu gibi bu bağımlılık için de risk faktörüdür. Gençler diğer kullanıcılara göre teknolojik gelişmeleri daha kolay takip eder ve öğrenirler. Buna bağlı olarak gençler arasında bilgisayar/internet kullanım oranı hızla artmaktadır. İnternet televizyondan daha interaktiftir ve bundan dolayı daha caziptir (Tarhan, 2013).

İnternet kimliğini oluşturmaya çalışan ergen için çeşitli olanaklar sunmaktadır. Kendi kimliğini oluştururken birçok bilgi edinmenin yanı sıra geribildirimler alabileceği iletişim ağını ergene sunmaktadır. Fakat gençlerin interneti kimlik gelişimine yönelik kullanımı yerine asıl kimlik ögesinden kaçındıkları ve kendi kimlik yapılandırmasıyla bağlantısız ögelere odaklandıkları söylenebilir (Morsünbül, 2014). Gençlerin kişilerarası ilişkilerinin sağlıklı olabilmesi için, kişilerin sanal olmayan, problem çözebilecekleri gerçek ilişkilerin içerisinde olması gerekmektedir. Ergenlerin problem çözme becerileri de sosyalleşmeleriyle gelişebilecektir dolayısıyla internete yönelme davranışlarının azalması gelişimleri için uygun olacaktır (Yılmaz ve Yüksel, 2016).

Geçmişte sokakta arkadaşlarıyla oynayan neslin yerini bilgisayar oyunları, sohbet odaları almıştır. Buna; kentleşmenin artması, oyun alanlarının daralması, çocukların ve gençleri evlerde vakit geçirmesine sebep olduğu düşünülmektedir (Yılmaz ve Yüksel, 2016). Ayrıca internetin okulların ayrılmaz parçası haline gelmesi,

öğrencilerin bulunduğu yerleşkelerde internet erişiminin kolay olması da öğrencilerin hayatında internetin önemli yer almasına neden olmaktadır (Balcı ve Gülnar, 2009).

Lin ve Tsai'e (2002) göre ergenin internete neden yöneldiği bağımlılığın oluşma sürecinde önem taşımaktadır. Ergenlik dönemindeki genç yaşadığı sorunların üstesinden gelmek ya da uzaklaşmak için akran grubuna yönelmektedir ve bu dönemde internet kullanmak popüler bir etkinlik olarak görülmektedir, bu durum da gençleri aşırı internet kullanımına yönlendirmektedir. Köse'ye (2016) göre internetin gençlerin kendisine yönelmesini sağlayacak özelliklerinden birisi internet ortamlarında ergenlerin gerçek kimliklerini gizleyerek iletişime geçebilmeleridir. Bu durum internetin kontrolsüz kullanılmasına sebep olarak ergenlerin iyilik hallerini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Kontrolsüz internet kullanımı ergenlerin kişiler arası ilişkilerine ve sosyal destek kaynaklarına da zarar vermektedir. Bu olumsuzluklar ergenlerin yaşam doyumunu düşüren faktörler olarak değerlendirilebilir.

Cansever'e (2013) göre ergenlik döneminde ebeveyn ile ergenin geçireceği zaman azalmaktadır, bu durum ergen ve aile arasındaki iletişimi olumsuz etkilemekte ve aile bağlarını zayıflatmaktadır. Bu düşüncenin zıttı olarak da zaten aile ilişkilerinde var olan sıkıntılar ergenlerin problemlili internet kullanımına neden olmaktadır.

İnternetin edinme amaçlarına uygun olmayan kullanımı, ebeveyn ergen ilişkisini olumsuz yönde etkileyerek aralarında çatışma yaşanmasına sebep olmaktadır. Çocukların akademik başarısı için harcaması gereken vakti oyun, arkadaşlarıyla sohbet etmek gibi internet kullanımıyla geçirmesi ebeveynler tarafından istenmemektedir. Aileler internette fazla zaman geçirmenin dersleri olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Bunda bilgisayarın çocuğun odasına konulmasının büyük etkisi vardır. Ergen o bilgisayarı sahiplenmekte ve odasında uzun süre tek başına vakit geçirerek ilgi alanına giren internet sayfalarında zamanın nasıl geçtiğini anlamamaktadır (Cansever, 2013).

Yoğun internet kullanımının olumsuz sonuçlarından bir diğeri; ergenin sorumluluklarını yerine getirmemesi, internette kaybettiği zamanın hayat planlamasını ihmal ettirmesidir. Bunun yanı sıra ergenlerin sosyal gelişimlerini olumsuz etkilemekte ve yetersiz uyku, yetersiz beslenme, duruş bozukluğu gibi farklı

olumsuzlukları da beraberinde getirebilmektedir. Ergenlerin internet bağımlılığının olumsuz sonuçları hakkında bilgi sahibi oldukları, fakat bu davranışı sonlandıracak iradeye sahip olmadıkları belirtilmektedir (Köse, 2016).

İnternet üzerinden normalden ilginç kişilerle tanışma, aşk yaşama ihtimali insanların gerçek hayatla bağlarının azalmasına yol açabilmektedir. Aşırı şekilde internet kullanımı gençlerin hayatına ciddi zarar vermektedir. Bu şekilde olan internet kullanımı istismara ve suçlulukla beraber çevrimiçi geçirilen süreyi saklama girişimine neden olmaktadır. Bu kişiler kendilerini endişeli ve soyutlanmış hissettiklerinde internet kullanımıyla ruh hallerini değiştirmektedirler (Balcı ve Gülnar, 2009).

2.1.5 Sağlıklı İnternet Kullanımı

Günümüzde internetin; dünyaya yayılmış olması, her yaştan ve her özellikten kişilere seslenmesi, aktif kullanılması, her geçen gün gelişen bir teknoloji olması internetin sunduğu hizmetleri artırmıştır. İnternet kullanım amacı doğrultusunda kullanıldığında kişileri kolay, ucuz ve pratik şekilde bilgiye ulaştırmaktadır. Kişilerin problemlere çözüm üretme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme gibi bireysel gelişimlerine de katkı sağlamaktadır (Çakır ve diğerleri, 2013). Sağlıklı internet kullanımı, interneti davranışsal ya da bilişsel olarak oyalanma aracı haline getirmeden, belirli bir amaç doğrultusunda makul zaman harcayarak kullanmak olarak tanımlanmaktadır. Sağlıklı internet kullanıcıları, sanal ve gerçek iletişim farkını ayırt edebilmektedirler. Sağlıklı ve sağlıksız kullanımı ayırt edecek belirli bir kriter bulunmamaktadır. Sağlıklı internet kullanıma dair bir zaman ya da davranışın olmadığı, bunu belirleyecek tek şey kişinin kendisi olduğu belirtilmektedir (Gürcan ve Hamarta, 2013)

Bilişsel, sosyal ve fiziksel değişimlerin zirve yaptığı dönemlerde ergenlerin diğer gelişim dönemlerine göre daha fazla kimlik denemesinde bulunduğu ifade edilmektedir. Ergenlik sürecinde denenen kimlikler yetişkinlikte daha durağan ve bütüncül benlik algısı oluşumunu kolaylaştırmaktadır. Sosyal kaygısı yüksek ve yalnız ergenlerin interneti sosyal becerilerini geliştirmek için kullanmaları olumlu görülmektedir. Fakat sosyal becerilerini geliştirdiğinde internet üzerinden

sosyalleşmeye çalışması ve kazandığı becerileri sadece internette sürdürmesi istenen durum olarak görülmemektedir (Bayraktar, 2013).

İnternet, yüz yüze iletişimde kendilerini, duygularını ifade etmekte zorluk çeken bireyleri bilgisayar başına çekmektedir. İnternet gençliği, internetin sağladığı bu kolaylıklardan dolayı sanal sohbete rağbet etmekte ve duygu, düşüncelerini internet ortamında paylaşmaktadır. Özellikle karşı cinsten bireylere kendisini açmakta zorlanan gençler sanal ilişkileri tercih etmektedir (Eroğlu, 2013). Kurulan iletişimin doğasıyla ilişkili olarak tanınmazlığın olduğu, destekleyici bir ortamda ergenler kimlik duygularının gelişimini sağlamaktadır (Siyez ve Baş, 2013).

İnternet ergenin sosyalleşmesine katkıda bulunmakta, fakat internetin kontrolsüz kullanımı, ergenin sosyalleşme sürecine zarar vermektedir. Onu gerçek yaşamdan uzaklaştırarak yalnızlığa itmekte ve ergenin girişkenlik, iletişim kurma, cesaret gibi kişilik özelliklerini olumsuz etkilemektedir (Yücel ve Gürsoy, 2013). Yapılan araştırmalar şunu göstermektedir ki internetin bilinçli kullanımı ergen gelişimi için fırsat sunarken, kötüye kullanımında ise birçok risk bulunmaktadır (Bayraktar, 2013). Gürcan ve Hamarta'ya (2013) göre, kişinin internetle olan ilişkisinin doğasını tespit etmek için 8 kriter vardır:

1. Karşılanmamış ihtiyaçlar sonucu oluşan yoksunluk hissini şiddeti
2. İnternetin, kişinin günlük hayatına etkisi
3. İhtiyaçlarını fark etme
4. Gerçek ve sanal gerçek arasındaki dengeyi ayarlayabilme
5. Çevrimiçi aktiviteyle ulaşılan ihtiyaçların türü ve sayısı
6. Online aktivitenin çeşidi
7. Kişisel sıkıntılar
8. Deneyim ve katılım evresi

Ergenlerin internet kullanımları daha bilinçli hale gelmesi adına, düzenlenmelidir. İnternete gireceği süre, mekan, kişisel bilgilerinin gizli tutulması gibi kurallarla belirlenmelidir. Kurallar belirlenirken gencin fikri de alınmalı ve kurallar konusunda fikir birliği sağlanmalıdır. İnternet kullanım sürelerine sınır koymalarının yanı sıra belirlenen kuralların denetlenmesi ve gencin vaktini geçireceği sosyal etkinliklerin belirlenmesinde de ebeveynlere sorumluluk düşmektedir. Gencin internete erişimini

yasaklamak uygun bir çözüm değildir, engellenen genç farklı ortamlarda internet kullanmaya devam edecektir. Ev ve okulda da internete bağlı bilgisayarlar için tedbirler alınmalıdır. İstenmeyen site ve programlara erişimi engelleyici filtreler ve yazılımlar kullanılmalıdır. Evde bilgisayar gencin odasına değil ortak kullanım alanlarında bulundurulması ebeveynlerin kontrolsüz internet kullanımını denetlemesi için yararlı olmaktadır (Cansever, 2013).

İnternet bağlantılı bilgisayarları ergenin odasında bulunması, ebeveynlerin ergenlerin internet kullanımlarını denetlemesini güçleştirmektedir. Ergenler internette zararlı içeriklere maruz kalarak ailede öğrenilen değerlerin yerini internetten öğrendikleri alabilmektedir, bu da ergen ebeveyn arasında çatışma yaşanmasına neden olmaktadır (Cansever, 2013). Gençlerin interneti kullanım amacı, onların interneti kullanımlarını sağlıklı ve sağlıksız hale getirmektedir. Buna cinsellik için internet kullanımını örnek verilebilir. Genç, internetten cinsellikle ilgili olumsuz bilgiler öğrenebildiği gibi internette cinsellikle ilgili bilimsel nitelikli bilgiler bulunursa ergenlerin cinsel gelişimine katkıda bulunabilmektedir (Bayraktar, 2013). Sonuç olarak, internetin zararları olduğu gibi faydalarının da oldukça fazla olduğu ve internet kullanımını faydalı hale getirmenin kullanıcıların elinde olduğu düşünülmektedir.

2.2 Anne, Baba ve Ergen İlişkileri İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.2.1 Ergenlik Dönemi

İnternet bağımlılığı genç olarak nitelendirilen kesimde yaygın olarak kullanılmakta ve dolayısıyla internet bağımlılığı için gençler riskli grup olarak görülmektedir. Gençlik ve ergenlik dönemlerinin gelişim özelliklerinin bilinmesi, internet bağımlılığının daha iyi anlaşılabilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Ergenlik dönemi çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak da bilinir, bu dönemde ergende fiziksel, psikolojik, zihinsel ve sosyal yönden gelişme ve değişimler görülmektedir (Yavuzer, 2015). İnsan gelişiminde; kısa bir süre içerisinde, birçok alanda böylesi bir değişim başka hiçbir gelişim döneminde görülmemektedir. Ergenlik dönemi; farklılaşma, kendini kanıtlama ve fırsat zamanıdır. Erik Erikson, ergenlik dönemindeki esas görevin kişinin kimliğini anlamlı ve yetenekleriyle tutarlı olarak geliştirmesi olduğunu düşünmektedir. Bu dönemde gencin fiziği, zihni, kişilerle olan ilişkileri ve yetenekleri farklılaşmakta ve toplum

içerisinde kim olduklarını anlamalarına yardımcı roller kazanmaktadırlar (Yalom, 2012).

2.2.1.1 Ergenlik Dönemi Gelişim Görevleri

Ergenlik dönemi gelişim görevlerini Ersanlı (2012) aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Cinsellik konusundaki ilgilerini gizli tutmayı öğrenme
- Duygusal bağımsızlığa ulaşma
- Yeniden beden imajı oluşturma
- Evlilik ve aile hayatına hazırlanma
- Yaşlıları içinde yer edinme
- Soyut düşünebilmeyi başarma
- Mesleğe hazırlanma

2.2.1.2 Ergenlik Dönemi Bedensel Gelişim

İnsan organizması bazı dönemler diğerlerinden farklı olarak daha hızlı gelişim göstermektedir. Hızlı gelişimin olduğu dönemlerden biri ergenliktir ve bu dönemde gerçekleşen gelişim diğer alanlardaki olgunlukların temelini oluşturmaktadır. Ergenlik döneminde boy ve kiloda artış, iskelet ve kas yapısında değişim, iç salgı sisteminde gelişimler göze çarpmaktadır. (Yavuzer, 2015). Ergenlik döneminde organizmada yaşanan fizyolojik ve hormonal değişimler gelişimdeki genel gidişatın seyrini değiştirmektedir. Bu döneme kadar aktif olmayan cinsel bezler faaliyete geçmektedirler. Hormonların etkileşmesiyle metabolizma olaylarında meydana gelen değişimler sonucu büyüme ve gelişme hızında önemli bir artış olmaktadır. Vücudun geneline hakim olan büyüme sonucunda vücut yapısı çocuk görünümünden yetişkin yapısına doğru değişmektedir. Boy ve ağırlık artışıyla birlikte koordinasyon güçlükleri ortaya çıkmaktadır (Ersanlı, 2012).

2.2.1.3 Ergenlik Dönemi Sosyal Gelişim

Ergenlik döneminde genç kendi benliğine ilişkin deneyimlere girmektedir. Yoğun rol ve kimlik karmaşasıyla birlikte iletişim örüntülerinin yapı ve içeriği değiştirmektedir. Bu dönemde ergende aileden bağımsız olma isteği ortaya çıkmakta, akranlarıyla olmaya her zamankinden daha fazla gereksinim duymaktadır. Benzer şekilde yine bu dönemde ergen, arkadaşlarıyla sıkı dostluklar kurmaktadır (Ersanlı, 2012).

Ergen, gelişen ve değişen bu dönemde yeni değerler aramaya, özdeşleşme, özerklik, sorumluluk kavramlarına ulaşmaya çalışmaktadır. Bu kavramlar gencin kişiliğini oluşturmasına yardımcı olmakta, toplumdaki rolünü ve ilişkilerini düzenlemektedir. Ergenlik döneminde gencin aileden kazandığı çeşitli duygu, düşünce ve eylemlerle özdeşleşmesi bu dönem için önemlidir (Yavuzer, 2015). Ergenlik döneminde, çocukluk dönemindeki oyun arkadaşlığına nazaran, yakın arkadaşlığın daha özel bir yeri vardır. Bu süreçte ailesinden özgürlük ve duygusal anlamda bağımsızlık isteyen genç, arkadaşlarından ise duygusal doyum istemektedir (Atıcı, 2007).

2.2.1.4 Ergenlik Dönemi Duygusal Gelişim

Ergenlik döneminde gösterilen duygusal tepki örüntüleri çocuklukta ortaya çıkan örüntülerin devamı olarak görülmektedir. Ergenler; dost ve sevgi dolu olmayı ya da soğuk tepkisiz olmak gibi duygu durumlarını çocuklukta edinmektedirler (İnanç, 2007). Ergenin duygusal tepkileri düzenlilik göstermemektedir. Duyguları çabuk değiştiği gibi bu duygularını yaşama konusunda da kararlılık göstermezler. Aynı olaylara farklı zamanlarda farklı tepkiler vermektedirler. Duygusal iniş çıkışları oldukça fazla olmakta, gencin bu dönemde sevdiklerini çok sevdiği ve sevmediklerinden ise nefret ettiği görülmektedir (Ersanlı, 2012).

Ergenin duygusal dünyası çeşitli çelişkileri barındırmaktadır. Yalnızlığı sevmesine karşın bir gruba dahil olma, yetişkinle çatışmanın yanı sıra ondan destek bekleme, endişe ve umutsuzluk barındırırken geleceğe coşkuyla yönelme, belirgin çelişkili duyguları arasında yer almaktadırlar (Yavuzer, 2015). Ergenler başkalarının kendileri hakkında verecekleri kararlara karşı çok hassas davranmaktadırlar. Eleştirilmek ve azarlanmak ergenleri derinden etkilemekte, önemsenmedikleri ve değer verilmedikleri düşüncelerine kapılmaktadırlar. Sevilmemek, beğenilmemek en büyük korkularındandır. Karşı cinse karşı ilgileriyle beraber popüler olan cinslerine karşı kıskançlık ortaya çıkmaktadır (Ersanlı, 2012).

2.2.1.5 Ergenlik Dönemi Kişilik Gelişimi

Benlik, kişinin doğasını, özelliklerini ve bireyselliğini algılama biçimi olarak bilinmektedir. İnsanların benlik kavramları zaman içerisinde değişebilmektedir. Örneğin, ergenliğin ilk yıllarından sonlarına doğru benlik kavramındaki aykırılıklar ve çelişkiler çözümlenmektedir. Gençler zaman zaman kendisini bedensel ve bilişsel

açından arkadaşlarıyla karşılaştırabilmektedirler. Kendisiyle ilgili değerlendirmeleri olumsuz ise ergende utangaç ve sıkılgan davranışlar görülmektedir. Kendilerini oldukları gibi kabul eden ergenler ideal benlikleriyle amaçlarını bütünleştirebilmektedirler (İnanç, 2007). Kimlik oluşumu bebeklikle başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreç olmasına rağmen en kritik döneminin ergenlik evresi olduğu kabul edilmektedir. Ergen kimliğini oluşturabilmek için başkalarını model almakta ve örnek seçtiği kişilerle özdeşim kurmaya çalışmaktadır (Ersanlı, 2012).

2.2.1.6 Ergenlik Dönemi Bilişsel Gelişim

Ergenlik döneminde vücutta fiziksel anlamda olan değişiklikler gibi bilişsel anlamda da farklılaşmalar gözlemlenir. Bilişsel gelişim kuramı öncülerinden olan Piaget'e göre bu süreçte ergen bilimsel yöntemler kullanarak denenceler üretmekte ve karşılaştığı problemleri çözmektedir. Bu dönemi ergenin başarılı bir şekilde atlatabilmesi için beynin olgunlaşmasının yanı sıra çevresinin de soyut işlem gerçekleştirmeye uygun halde olması gerekmektedir (Ersanlı, 2012).

Çocukluktan ergenliğe doğru değişen gençte birtakım değişiklikler görülmektedir. Bu süreçte gencin bilgi işleme becerilerinde artış olmakta, bilgi ve deneyim belleği gelişmekte, daha fazla alternatif hipotez geliştirmekte ve bu hipotezleri daha ayrıntılı sınamakta, daha gerçekçi kararlar almaktadır (Karabekiroğlu, 2014). Bu dönemde bilişsel fonksiyonlardaki yaygın değişimler, ergenlerin soyut konularla baş etmesine yardımcı olmaktadır. Geleceklerini planlamak, daha önce sorgulanmayan değer, tutum ve davranışları sorgulamak, kendilerinin kendi düşüncelerinin nesnesi olarak almak ergenlerdeki bu değişimlendendir. Aynı zamanda ergenler bu dönemde dikkat merkezi olduklarını düşündükleri için başkaları tarafından yeterince anlaşılamadıklarını düşünerek kişisel bir masal oluşturmaktadırlar (Yalom, 2012).

2.2.2 Anne Baba Tutumları

Aile, sosyalleşme ortamının temelini ve sosyo-kültürel ortamın bir parçasını oluşturması bakımından önemlidir. Aile, içerisinde bulunduğu sosyo-kültürel yapının özelliklerini taşımakta ve birey de ailesinin özelliklerine göre sosyalleşmektedir. Dolayısıyla sosyalleşmenin ve kişilik gelişiminin ilk başladığı yer aile ortamı olarak kabul edilmektedir (Bayraktutan, 2005).

Aile çocuğun kişiliğinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Aile içerisinde sergilenen tutum, aile içi ilişkilerin gelişmesi, çocuğa doğru rol model olunabilmesi açısından dikkat edilmesi gereken bir konudur. Anne baba ve çocuk üçgeni, sevgiyi temel aldığında çocuğa doğru rol model olunabilir. Ailelerin tutarlı ve anlaşılabilir tepkiler vermesi, çocuğun hangi davranışın hangi sonucu doğurduğuna dair fikri olmasını sağlamakta ve çocuk sergilediği davranışların sorumluluğunu kendisinde hissetmektedir (Yavuzer, 2012). Ebeveyn tutumlarının öne çıkan iki özelliği vardır. Bunlardan birisi duygusal ilişki boyutu diğeri ise denetim boyutudur. Çocuğun ailenin merkezine alındığı tutum ve reddedici tutumu da kapsayan birbirinden farklı tutumlar duygusal ilişki boyutunda yer almaktadır. Denetim boyutu ise hoşgörülü aile tutumunu kapsadığı gibi kısıtlayıcı aile tutumunu da içine almaktadır. Çocuğun sıcak bir etkileşim ortamında anne baba sevgisini hissederek, kurallara uymak için çaba sarf etmesi sağlıklı olarak yetişmesi adına uydun bir tablodur. Dolayısıyla çocuğa doğru davranışları kazandırabilmek için sert disiplin yöntemlerini kullanmaya gerek yoktur. Fiziksel şiddetin görüldüğü, sevgisiz ve ilgisiz aile ortamlarında yetişen çocuklarda anksiyete, yüksek kaygı durumları görülmektedir. Bunun aksine sevgi ortamında yetişen çocuklarda ise benlik saygısı ve güven duygusunun geliştiği görülmektedir (Yavuzer, 2013).

Yavuzer (2012), farklı anne-baba tutumlarını 6 ana başlıkta toplamıştır. Bunlar:

- a. **Baskıcı ve Otoriter Tutum**: Aşırı baskılı, otoriter tutum çocuğun kendine olan güvenini zedeleyen, kişiliğini yok sayan bir tutumdur. Geleneksel aile yapılarında bu tutum sık görülmektedir. Anne baba sert bir disiplin uygulamakta ve çocuk buna uymak zorunda bırakılmaktadır. Bu tutumda zor yoluyla denetleme ve sevgi esirgeyerek denetleme görülmektedir. Çocuk hangi davranışın ne tepki alacağını bilememektedir. Dolayısıyla kaygılı belirsizlik içerisinde isyankar ya da aşırı boyun eğici olması mümkündür (Yavuzer, 2015).
- b. **Gevşek Tutum**: Çocuk merkezci aileler, geç çocuk sahibi olmuş ya da kalabalık yetişkin grupları içerisinde yetişen tek çocuk olması halinde rastlanılmaktadır. Ailede çocuğun istekleri ön planda olmaktadır. Abartılmış sevgi içerisinde büyütülen çocuk sağlıksız iletişimle büyütülmüş olmakta ve doyumsuz birey olması kaçınılmaz olmaktadır. Aşırı şımartılmış çocuklar her

türlü ihtiyacının karşılanmasına alıştığı için başkalarından da aynı şeyleri beklemektedirler. Toplumun vermediği hakları kendilerine tanımaya kalkışmaktadırlar. Bu davranış örüntüsünü benimseyen aileler disiplin konusunda oldukça esnek oldukları görülmektedir. Çocuğun istek ve beklentileri ailelerini çoğu zaman edilgen duruma düşürmektedir (Karabekiroğlu, 2014).

- c. **Dengesiz ve Kararsız Tutum:** Bu tutum anne ve babanın farklı görüşlerde olmasıyla ortaya çıkabileceği gibi, ebeveynlerin davranışlarındaki değişikliklerden de kaynaklanabilmektedir. Anne babanın birbirini çocuğun yanında eleştirmesi, taraflardan birinin çocuğu kayırması sıklıkla rastlanan yanlış davranışlardan bazıları olarak kabul edilmektedir. Bazen izin verdikleri davranışlara bazen tepki göstermeleri ya da ebeveynlerin kendi aralarında çelişmesi şeklinde görülmektedir. Aile ortamında ebeveynlerin kayıtsız kaldıkları bir davranışı başka bir gün cezalandırması ya da bir çocuğunda gözlenen davranışı takdir ederken diğer çocuğunda gözlediğinde cezalandırması tutarsızlığın en bilinen örnekleri arasında yer almaktadır (Yılmaz, 2004).
- d. **Koruyucu Tutum:** Ailenin çocuğa olması gerekenden fazla özen göstermesi ve kontrol etmesi anlamına gelmektedir. Bu çocuklar aşırı bağımlı, güvensiz olabilmektedirler. Aşırı koruyucu tutumun ortaya çıkmasında annenin duygusal yalnızlığı olabilmektedir. Bu tür yaklaşımlar çocuğun kendi kendisini yönetebilmesini engeller, sosyal gelişimini zedeler ve bağımlı bir kişi olmasına neden olmaktadır. Aile içerisinde kendisini tanımlama olanağı verilmeyen çocuğun psikososyal olgunlaşması engellenmiş olmaktadır.
- e. **İlgisiz ve Kayıtsız Tutum:** Bu anne baba tutumu, çocuğun anne baba tarafından yalnız bırakılması, görmezden gelinmesi ve dışlaması şeklinde olmaktadır. Anne baba çocuk arasında iletişim kopukluğu gözlenmekte ve bu ortam duygusal istismara neden olmaktadır. Ailenin ilgisizliğiyle çocuğun arkadaşlarına, eşyalara, öğretmenine verdiği zarar ve suçluluk davranışı arasında yakın bir ilişki bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre bu tür aile tutumu çocuğun saldırganlık eğilimini güçlendirmektedir (Karabekiroğlu, 2014). Ailelerin ihmalkar, reddedici ve duygusal sıcaklıktan yoksun tutumları çocuklarının dışsallaştırma bozukları ve çocukluk dönemi depresyonu

yaşamalarına neden olduğu yapılan çalışmalarda rapor edilmiştir (Wassermen, Miller, Pinner ve Jaramillo, 1996).

- f. **Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü Tutum:** Çocuklar aileleri tarafından anlaşılma ve onaylanma istemektedir bu nedenle ailelerinin onlara hoşgörülü davranması önemlidir. Ebeveynlerin hoşgörülü olarak çocuklarına yaklaşması, belirli konularda sınırlar koymaları dışında onların istediklerini gerçekleştirmelerine fırsat vermeleridir. Bu tip ailelerde kabul edilen ve edilmeyen davranışlar belirlenmiştir ve çocuğun da söz hakkı vardır. Anne babanın hoşgörüyü ölçülü olarak kullanması, çocukların topluma uyumlu, kendisine güvenen bireyler olmasına yardımcı olmaktadır. Duygu ve görüşlerine saygı gösterilmekte, sevgi ve teşvik görmektedir. Böyle bir ortamda yetişen çocuk sağlıklı bir biçimde olgunlaşmakta, girişim yeteneğine sahip olmakta, özgüven kazanmakta ve sorumluluk taşımaya öğrenmektedir (Karabekiroğlu, 2014). Anne-babaların ergenlik dönemi süresince çocuklarıyla kurdukları ilişkinin kalitesi; gençlerin olumlu benlik algısı, akademik başarı, atılganlık, çevresine uyum sağlama düzeylerini olumlu etkilemektedir (Kocayörük, 2010).

2.2.3 Ebeveyn ve Ergen İlişkileri

Aile hayatının temelinde 'biz' bilinci bulunduğu kaliteli bir aile yaşantısı oluşmaktadır. Biz bilinci oluşmuş ailelerde yetişen çocuklar kendi hayatlarını kurduklarında, iş hayatları, aile hayatları ve buldukları sosyal ortamlarda aileden kazandıkları biz bilincini gerçekleştirebilecektir (Cüceloğlu, 2002). Dolayısıyla gencin yetiştiği ailenin içerisinde kazandığı değerler, onun yetişkin hayatının çeşitli alanlarında ortaya çıkacaktır.

Yeni bir çevreye uyum herkes için zor olmakta fakat ergenlik döneminde bu uyumun daha da güçlendiği belirtilmektedir. Bunun en önemli nedeni, ergenden kısa sürede birçok yeni çevreye uyum sağlamanın beklenmesidir (Yavuzer, 2015). Ergenlik dönemi belirsizliklerin ve hızlı değişimlerin olduğu bir dönemdir, ergen bu değişimlerle birlikte kendisini kaygılı hissetmektedir. Kurallar ve sorumluluklar gencin kendisini güvensiz hissettiği noktaya devreye girmektedir. Eğer bu devrede genç sorumluluklarının üstesinden geldiğini görürse birey olma yolunda güvenle ilerleyebilmektedir. Aksi halde ümitsiz ve amaçsız olarak hayatını kontrol altına

alamamaktadır. Ebeveynlerin de zor süreci burada başlamaktadır. Ergenin hak ve sorumlulukları ile ailenin kendi alıştığı kuralları dengede tutabilmek önemlidir. Ebeveynler çocuklukta tutumlarını sürdürmek isterlerse bunun iki türlü sonucu olmakta; ya her şeye itiraz eden, uyumsuz bir ergen ya da becerileri gelişmeyen, büyümeyle erteleyen bir ergen görülmektedir. Çocuklarının hassas bir dönemde olduğunu bilen ebeveynler öfke gibi tepkilerden uzaklaşmak için evdeki kuralları ortadan kaldırmaktadırlar. Fakat bu durum sanılanın aksine ergende hırçınlığa neden olmaktadır (Şahin, 2014).

Ergenlik döneminde anne baba ve ergen ilişkileri istenilen şekilde gitmemektedir, kuşak farklılıklarından kaynaklı mesafeli ilişki, aile ve ergenin yeterli düzeyde sıcak bir ilişki kurmasını engellemektedir. Gencin içerisinde bulunduğu döneme uygun yakınlık kurmak ebeveynlere zor olmakta ve dolayısıyla çocuk muamelesi yapılan genç isyankar tutum içerisine girebilmektedir. Ailenin şüpheli ve güvensizlik taşıyan davranışları yerine gence kişiliğe sahip olduğu hissettirilmeli ve kişiliğini oluşturması noktasında yardım edilmelidir (Yavuzer, 2015). Ergenin kişilik yapısının oluşma aşamasında nasıl bir aile içerisinde yetiştiği ve aile bireyleri arasındaki iletişim, ilişki türü önemli rol oynamaktadır. Anne babanın duygusal sorunlarının olması, evlilik ilişkisi konusunda yeterince iyi olmaması, gencin sürekli aile içi kavgalara tanık olması, genci karmaşaya ya da suçlu davranışlara itebilmektedir. Ailenin çocuklar arasındaki dengeyi kuramaması, bazı çocuklardaki uyuma ait problemlerin fark edilememesi, fazla koruyucu olma gibi durumlar ergenler arasında zorluğa neden olan davranışlardandır (Şahin, 2014).

Ergenliğin genel özelliklerine bakıldığında stresli bir dönem olduğu görülmektedir. Bu dönemi başarılı ve başarısız olarak atlatan ergenleri ayıran en önemli nokta, ergenlerin ebeveynleri ve akranlarıyla kurdukları iletişimin niteliğidir. Ebeveynlerin çocuklarının yaşamına dahil olması, ergenlerin aileleriyle etkileşime açık hale gelmesine ve sosyalleşmesine yardımcı olmaktadır. Aile ve ergen arasında olumlu kurulan iletişim ergenin sosyal bilişsel yeterliliğini desteklemekte, bağımsız bir birey olarak varlığını toplumda devam ettirmektedir. Ergenlerin olumlu sosyal davranışlarının artmasında, ebeveynlerinin onların sosyal davranışlarına verdikleri tepkiler önemli rol oynamaktadır. Ergendeki olumlu gelişim, güvenli bağlanma kavramıyla da ilişkilidir (Bayraktar, 2007).

2.2.4 Ana-Baba Ergen İlişkileri Konusundaki Kuramsal Açıklamalar

2.2.4.1 Bağlanma Kuramı

Bağlanma kavramı ilk olarak Hazan ve Shaver (1987) tarafından ortaya atılmıştır. Bebeklerin ihtiyaçlarının karşılanması için anneleriyle iletişime girme çabalarından ortaya çıkmış bir kavramdır. Bireyler bebekliklerinde kazandıkları bu modeli yaşamlarındaki diğer ilişkilere de yansıtmaktadır. Bağlanmanın, destekleyici olduğunda, kişilere güven verici ve destekleyici bir yapısı vardır.

Bowlby'nin (1973) bağlanma kuramı, bağlanmayı bebeklik ve çocukluk dönemlerine odaklanarak ele alan bir kişilik gelişim kuramıdır. Bowlby'e (1969) göre bağlanma sistemi bebeklerin kendisini bakanlara yakınlaşmasını, çocukların çevreden gelebilecek tehlikelerden korunmasını sağlamaktadır. Bebeklikte gösterilen emme, tutunma, ağlama, agulama ve gülümseme gibi davranışlar bağlanmayı sağlamaktadır. Bu kuramda bebeği bakan kişi ile kurulan iletişim, günlük yaşantılar bilişsel temsiller aynı zamanda 'içsel çalışan modeller' olarak kodlanmaktadır. Bu modeller bebeği bakan kişi ve bebeğin arasındaki ilişkiye göre şekil almaktadır. Çocuğun ihtiyacı olduğunda onu bakan kişiden aldığı olumlu tepkiler aracılığıyla o kişinin güvenilir olduğuna ilişkin bilişsel temsiller geliştirilmektedir. İhtiyaç halinde cevap alamazsa ya da tutarsız cevaplar alırsa çocuk bağlanma figürünü reddedici olarak görmektedir. Bowlby'nin içsel çalışan modeller kavramı bebeklikten ergenliğe kadar pekiştirilerek ergenlik sonunda değişime dirençli hale gelmektedir. Ergen ve erişkinler, bebeklikten itibaren kazandığı içsel çalışan modellerini kendileri için mühim olan ilişkilerde de kullanmaktadırlar (Aktaran Morsünbül ve Çok, 2011).

Bowlby'nin kuramına göre bağlanma sisteminin 3 temel işlevi bulunmaktadır. Birincisi; çocuk annesinin görünmediğini fark ettiğinde çevresindekileri tehdit olarak görmekte ve böyle bir yaşantıyla karşılaştığında yakınlığı yeniden sağlamaya çalışmakta, burada bağlanma davranışı başlamaktadır. Bebekler huzursuz olduklarında kendisine bakım veren kişiye karşı yakınlığı koruma ve ayrılığa direnç gösterme eğilimi içerisine girerler, bu durum "yakınlık arama ve yakınlığı koruma" temel işlevi olarak nitelendirilmektedir. Bebekler bağlandıkları kişinin yanında çevreyi incelemeye devam etmektedirler. Bebeğin keşif yapabilmek için bağlandıkları kişiden uzaklaşabilmesi, kendisine bakım veren kişiyi 'güvenli üs' olarak kabullendiğini göstermektedir. Keşif sırasında tehlike algılanırsa, bebek bu

davranışını bırakarak bağlanma figürünün yanına yönelmektedir bu davranış da 'güvenli sığınak' unsuru olarak adlandırılır (Balkaya, 2005).

Bağlanma ilişkileri kişinin bağlandığı her bireyle farklı şekilde oluşmaktadır. Anne baba ile kurulan bağlanma nitelik olarak farklıdır ve ergen gelişimine farklı şekilde katkılar sağlamaktadır. Anneleriyle daha fazla vakit geçiren ergenler, annelerin bağlanmaya duygusal etkisi daha fazlayken, babaları ile davranışsal açıdan bağlanma örüntülerinin etkisi fazla görülmektedir. Ergenlik döneminde anne babayla bağlanma ilişkilerine bir de akran ile kurulan bağlanma ilişkisi eklenmektedir (Akdağ, 2011). Hamarta (2004), bebeğin ilk yakın ilişkileri anne ve babası ile kurulduğunu ve bebeklikte kazandığı bağlanma stilleri yaşamında diğer insanlarla olan ilişkilerini de etkilediği belirtmektedir. Ergenlik döneminde ailede kazanılan bağlanma ilişkisi arkadaş gruplarına yönelik olarak devam etmektedir. İlerleyen dönemlerde ergen için anne babadan arkadaşlarına yönelen bağlanma ilişkisinde erken bağlanmanın ayrı bir önemi ve etkisi vardır.

Güvenli bağlanma çocuklukta olduğu gibi kişinin ergenlik ve yetişkinlik evrelerinde de etkisini göstermektedir. Özellikle kimlik ayrışımı sürecinde güvenli bağlanmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Güvenli bağlanma stilinde kişi kendisini ve başkalarını olumlu görmektedir. Korkulu bağlanma stilinde, kişi kendisini de başkalarını da olumsuz görmektedir. Saplantılı bağlanma stilinde, kişi kendisini olumsuz, başkalarını olumlu görmekte ve son olarak kayıtsız bağlanma stilinde, kişi kendisini olumlu ve başkalarını olumsuz görmektedir (Erözkan, 2004).

2.2.4.2 Gelişim Kuramı

Erikson'a göre bebeğin yetişkin olana kadar çözümü gereken psikososyal görevleri bulunmaktadır. Bebeğin ilk yıllarında anne ile kurulan iletişim onun güven-güvensizlik duygularının oluşumuna neden olmaktadır. 1-3 yaş arası dönemde çocuğun keşfetme duygusu ön plana çıkmaktadır. Bu evreye bağımsızlık evresi de denebilmektedir. Bu evrede eğer çocuk bu evrede sürekli cezalandırıcı ya da aşırıyı koruyucu bir ailede yetişirse utanç duygusu yaşamaya başlamaktadır. Destekleyici ailede yetişen çocuklar ise bu evrede, bağımsız yapısıyla sağlıklı güven duygusu kazanmaktadır. 3-5 yaş döneminde de merak duygusunun giderilmesiyle girişimcilik duygusunu kazanmaktadır. Okul çağına gelen çocuk ebeveynleri ve öğretmeni

tarafından desteklenirse amaçlarının değerli olduğunu hissederek başarılı olmaktadır. Erinlik ve ergenlik döneminde ise öne çıkan ergenin kimlik arayışıdır. Kimlik krizinin bu dönemde çözülmesi çok önemlidir, bu konuda başarısız olan genç kimlik bunalımına girmektedir (Yavuzer, 2015).

Ergenliğe girişle birlikte ergen kimlikle ya da rol karmaşasıyla sonuçlanacak çevresel etkilere en açık oldukları bir psikososyal gelişim dönemine girmiş olmaktadır (Gander ve Gardier, 1998). Bu dönemde gelişimle ilgili karşılaşılan problemler çözümlenmeli, eğer çözümlenemezse bir sonraki gelişim döneminde kazanılacak görev konusunda problem ortaya çıkmaktadır. Bebeğin yetişkinlikte de ilişkilerini etkileyecek olan güven duygusunu kazanması önemlidir. Bowlby'nin bağlanma kuramında kendisine bakım verenle kurduğu ilişkinin, Freud'un oral-doyum dönemlerinde ihtiyaçları giderilmesi gereken bebeğin anne ile kurduğu bağın, Erikson'un 0-1 yaş aralığındaki güvene karşı güvensizlik evresindeki kazanımıyla ortak noktalar görülmektedir.

2.2.4.3 Psikoanalitik Kuram

Freud, çocuk için son derece önemli olan kişisel ve duygusal gelişim yüzlerinin ilk yedi yılda biçimlendiğini savunmakta ve yetişkinleri anlamak için çocukluk yıllarındaki kişisel ilişkileri incelemek gerektiğini belirtmektedir. Oral dönem (0-18 ay); bebeğin anneye en bağımlı olduğu ve ihtiyaçlarının giderilmesi gereken dönemdir. Anal dönem (1,5-3); annenin bu dönemdeki tutumu çocuğun bazı kişilik özelliklerini kazanmasını etkilemektedir. Özellikle tuvalet eğitiminde annenin tutumu çocuğun bazı karakter özelliklerine şekil vermektedir. Fallik dönem (3-7); cinsel kimliğe ilişkin duyguların ve Oedipus karmaşasının yaşandığı dönem olarak bilinmektedir. Gizil (Latens) Dönem (6-12); bu dönemde cinsellik örtülüdür ve çocuk hemcinsleriyle oynar, kendi cinsinin toplumsal rollerini öğrenmeye başlar ve önemli gördüğü kişilerle özdeşim kurar. Bu dönem ergenlik öncesi durgunluk dönemi olarak da bilinir. Genital dönem (12-18); bu dönemde karşı cinse yönelen ilgiyle beraber cinsel dürtüler ön plana çıkar. Genital dönemde daha önceki dönemlerde çözülememiş çatışmalar yeniden gündeme gelebilir, eğer bu dönem başarılı olarak atlatılırsa birey kimliğini oluşturur ve mutlu, üretken biri haline gelir (Yavuzer, 2015).

2.2.4.4 Kontrol Kuramı

Kontrol kuramcılarına göre insanlar yapısal olarak antisosyal olarak kabul edilmektedirler. Kontrol kuramı öncüsü Hirschi'ye (1969) göre, toplum içerisinde insanlar geleneksel sosyal bağlar tarafından denetlenmektedirler. Geleneksel olan sosyal bağlar, sosyal kurumların yardımıyla kurulmuş birey ile toplum arasındaki bağlantıyı temsil etmektedir. Toplumsallaşma sürecinin yapı taşı anne ve babalardır, çocukla aile arasında kurulan duygusal bağ ile anne babalar beklenti ve ideallerinin çocuğa aktarır aynı zamanda normların içselleştirilmesine yardımcı olmaktadır. Bu kurama göre çocuk anne babadan uzaklaştığında ahlaki kuralları da öğrenemeyeceğinden, en önemli bağlılığın anne babaya bağlılık olduğu kabul edilmektedir. Bireyin toplumun geleneksel değer sistemini kabul edip ona uygun davranma konusunda kendisini yükümlü hissetmesi inanç olarak adlandırılmaktadır. İnançların kazanılması konusunda aileye bağlılık, yakın ilişkinin önemli kabul edilmektedir. Anne babaya bağlılığı olan çocuk aileden onay görmektedir. Bunun aksine aile ilişkileri bağlılığı zayıf olan çocukların doğru davranışları ödüllendirilmediği gibi yanlış davranışları da fazla sorgulanmamaktadır. Dolayısıyla aile sevgisinden uzak olan çocuk başkalarının sevgi ve onayına da gereksinim duymamaktadır (Aktaran Kaner, 1996).

2.3 Anne-Baba, Ergen İlişkisi ve İnternet Bağımlılığı

Ergenlik çağındaki bireylerin aileleriyle olan ilişkisinin sağlıklı olması, ergenin daha kolay bir ergenlik geçirmesinde etkili olduğu kabul edilmektedir. Problemleri davranış gösteren ergenlerin aileleriyle ilişkilerinde de problemler olduğu görülmektedir. Ergenlerin çeşitli bağımlılıklara yönelmesi, gelişim dönemlerinde istenmedik davranışlar olarak bilinmektedir. Kontrolsüz bir şekilde kullanımın artması nedeniyle ergenlerin hayatında problem haline gelen aşırı internet kullanımı diğer bir deyişle internet bağımlılığı, anne-baba ergen ilişkilerini etkilemektedir. Literatürde anne-baba ergen ilişkisindeki olumsuzluklar mı ergenin internete yönelmesine neden olmakta yoksa internete yönelen ergenin aile ilişkileri mi bozulmaya başlamakta, sorusu araştırılmaya devam edilmektedir (Bayraktutan, 2005; Çevik ve Çelikkaleli, 2010; Tanrıverdi, 2012; Altıntaş, 2016).

Çocuğun psikososyal ihtiyaçlarının karşılanması ve toplumda sağlıklı bir birey olmasında en etkili kurumun aile olduğu bilinmektedir. Çünkü aile çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimini en iyi şekilde tamamladığı yer olarak kabul edilmektedir. Her çocuk doğumundan itibaren ebeveynlerinin sevgi ve ilgisine ihtiyaç duymakta ve ailesiyle kaliteli vakit geçiren çocuk, benlik saygısı, ait olma duygusu ve özdeşim kurma gibi sağlıklı insan niteliklerini kazanmaktadır (Tarhan, 2004).

Ergenin sosyal yönden sorumluluklarını öğrenmesi ve değerler kazanması konusunda rehberliğe ihtiyacı bulunmaktadır. Bu gereksinimlerini karşılayan toplumsal kurum ise öncelikle ailedir. Ergen ailesinde gördükleriyle kişilik yapısını oluşturmaktadır. Ergenin aile içerisindeki davranışlardan etkilenmesi, anne babanın ergene yönelik otoritesinin derecesine bağlı olmaktadır. Baskı ve yasaklara dayalı bir disiplin anlayışı ergen ve ebeveyn arasında çatışmaların çıkmasına ve bu dönemi olumsuz yaşantılarla geçirmesine neden olabilmektedir (Yavuzer, 2015). Ailenin göstereceği tutumlara göre çocuk/ergen, davranış kazanacak ve kişiliğinin oluşmasında bu tutumlar etkili olacağı düşünülmektedir. Ailenin olumsuz tutumlarıyla içine kapanık, asosyal, kendisini gerçekleştiremeyen gençler ortaya çıkmakta ve gençler eksik yönlerini saklayabildiği internet ortamında kendisini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Baumrind (1991) teorisinde ebeveynlerin tutumlarının; ebeveynlik, kontrol ve çocukların sosyalleşmeleri üzerine olduğu belirtilmektedir. Esas nokta, normal ebeveynlikte çocuklarını nasıl sosyalleştirdikleri ve nasıl kontrol ettiklerine odaklanılmaktadır. Ebeveynlerin birincil rolünün öğretmek, etkilemek ve kontrol etmek olduğunu düşünmektedir. Ergen için cazip olan ve birbirinden farklı etkinliğin beraber yapılabildiği internet ortamı, ergenin hayatında önemli yer tutmaktadır. İnternet bilgiye kolay ulaşım ve iletişimde kolaylıklar sağladığı gibi sanal ve gerçek hayattan gelen tehlikeleri de beraberinde getirmektedir (Cansever, 2013).

Teknolojik gelişmeler aile yapısı, aile içi ilişkiler ve sosyal etkileşimleri de etkilemiştir. Günümüzde çalışan ebeveynler ve neredeyse tüm gününü okulda geçiren çocuklardan oluşan aileler, çocukların sevgi, bağlılık, güven, ait olma gibi duygularını karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu eksiklikler nedeniyle gencin yaşamında, akranlarının, okulun ve kitle iletişim araçlarının önemi artmıştır. Dolayısıyla ailenin birey üzerindeki etkisi azalmış ve güçlü aile ilişkilerinin kurulmasında yetersiz hale gelmiştir (Bayraktutan, 2005). Cansever'e (2013) göre,

yüz yüze etkileşim ve çok yakın ilişkilere dayalı olan aile, gencin toplumsallaşmasında önemli rol oynamaktadır. Ergen aile ortamında ilk sosyal deneyimlerini yaşayarak sosyal bir varlık olduğu bilincini kazanmaktadır.

Ergenin ailesiyle ve arkadaşlarıyla olumlu ve yakın ilişkilerinin olması, ergenin kendisini değerli hissetme, sosyal kabul görme ve güvende olma duygularını sağlamaktadır. Aile ve arkadaş çevresinde bu doyumunu yaşayamayan ergen bu boşluğu doldurmak için farklı alanlar araştırmaktadır ki bu alanların birinin de internet olduğu görülmektedir. Ergen sanal arkadaşlıklarla, yakınlık ihtiyacını gidermeye çalışmaktadır (Cansever, 2013).

Ergenlik dönemindeki gencin benlik saygısı düşük olması ve sağlıklı ilişki kuramaması, günümüzün en büyük problemi olan sağlıksız internet kullanımını kaçınılmaz hale getirmektedir. Ergenlik dönemindeki gençler çevreleriyle sağlıklı ilişki içerisine giremediklerinde bu ihtiyaçlarını internet aracılığıyla gerçekleştirmektedirler. İstedikleri kimliğe bürünüp, özgür bir ortamda kendilerini mutlu etmek için çaba sarf etmektedirler (Tsai ve Lin, 2001).

Yapılan araştırmalarda algılanan aile tutumlarıyla internet bağımlılığı arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlerin internet bağımlılığının ailelerini “koruyucu”, “otoriter” ve “demokratik” tutuma sahip olarak algılayanlardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. İnternet bağımlılığının ilgisiz ailelerin çocuklarında daha yüksek bulunması, ailelerin çocuklarına yeterince ilgi göstermemesi ve çocuklarıyla sağlıklı iletişimleri olmaması nedeniyle ergenin bilgisayar ve internet başında ne kadar zaman geçirdiğini bilmemelerinden kaynaklandığı belirtilmektedir (Çelikkaleli ve Çevik, 2010). İhmalkar tutuma sahip ailelerin çocukları internette istedikleri kadar vakit geçirebilmekte ve internette geçirilen zamanın artması internet bağımlılığına neden olabilmektedir (Ayas ve Horzum, 2013).

Ergenlerin kontrolsüz internet kullanımları aile içi problemler oluşturabilmektedir. Bunlardan biri de internet üzerinden oynanan oyunlardır. Bu oyunlar ergenin başarısını ödüllendirip, sosyalleşmesini sağlamanın yanı sıra olumsuz durumlara da sebep olabilmektedir. Özellikle erkek ergenlerin oynadığı oyunların şiddet içerikli olduğu görülmektedir. Gençler bu oyunlarda tek tuşla sorunları çözebiliyorken aile

içerisinde karşılaştığı problemler konusunda sabırsızlık göstermektedir. Ve bu oyunlardan saldırganlık, şiddet konularında duyarsızlaşmayı öğrenmektedirler (Cansever, 2013).

Yakın ilişki kurma ihtiyacı, bireyin en temel ihtiyaçları içerisinde ve bu ihtiyacı engelleyecek her türlü ilişki biçimi bireyi kaygılandırdığı gibi bireyi sağlıklı bir şekilde güdülemektedir. Erken dönem yaşantılarda anne ve bebek arasında kurulan güvenli olmayan bağ, psikiyatrik bozukluklara sebep olabildiği gibi, psikiyatrik bozukluklarla sonuçlanmadığı durumlarda bile kişiler arası ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun sonucunda bireyler yalnızlaşabilmektedir. Sağlıklı bağlanma ilişkilerinin olmamasıyla patolojik bağlanma biçimleri ortaya çıkmaktadır. İnternet bağıllığı bu olası durumlardan bir tanesi olarak kabul edilmektedir (Kaygusuz, 2013).

Sosyal kontrol teorisine göre, ebeveynleriyle yakın ilişki kuran ergenler, ebeveynlerini memnun etmek için yıkıcı olmayan davranışlarda bulunmaya eğilimliken; ebeveynleriyle çatışan ergenler ise ebeveynlerinin internet kullanımı ile ilgili kurallarını reddedebilmektedir (Siyez ve Baş, 2013). Huzurlu aile ortamı, ailedeki bireyler arasındaki olumlu iletişim ve duyguların karşı tarafa rahat iletilmesi ergenlerin riskli davranışlara yönelmeleri konusunda koruyucu faktör olmaktadır. Ailelerinden sevgi, yakınlık ve ilgi görmeyen ergenler kural dışı davranış gösterme konusunda daha eğilimli olmaktadır (Ateş ve Akbaş, 2012).

Yurt dışında aileler çocuklarının aşırı internet kullanımından kaynaklanan rahatsızlıkları tedavi ettirmek için merkezler aramaktadır. Türkiye’de bu problem, interneti aşırı kullanan çocuklarda ve ergenlerde görülmektedir. Türkiye için yeni olan bu sorunla ilgili uzak doğu ülkeleri ve ABD tedavi merkezleri oluşturmuş ve bu konuda deneyim kazanmıştır. İnternet kullanımının artması “internet bağımlılığı” sorununun giderek artılabileceğini düşündürmektedir. Bunun için Türkiye’de tedavi merkezi ve poliklinikler açılmaya başlanmıştır. Zamanla bu bozukluklarla ilgili merkezler ve uzman klinisyenlere duyulan ihtiyacın daha da artacağı kabul edilmektedir (Arisoy, 2009).

2.4 Ergen, Akran İlişkisi ve İnternet Bağımlılığı

Ergen ve akran arasındaki ilişki karmaşık ve etkin bir süreç olarak bilinmektedir. Dacey ve Travers (1996; Aktaran Esen ve Korkmaz, 2013) ergen akran ilişkilerinin olumlu yönlerinin olduğunu belirtmiştir. Bunlar;

- Saldırgan dürtüleri kontrol altına almayı öğrenme,
- Duygularını ifade etmeyi öğrenme, mantıklı düşünme yeteneğini ve sosyal becerileri geliştirme,
- Kendine saygıyı artırma,
- Cinsiyet rollerini öğrenme ve cinselliğe yönelik tutum geliştirme,
- Sosyal desteğin ve duygusal desteğin olması,
- Ahlaki yargı ve değerleri güçlendirme.

Ergenlik döneminde olan gençlerin kendilerine en yakın buldukları kişilerin akranları olduğu belirtilmektedir. Sorunlarını akranlarıyla paylaşarak rahatlamaktadırlar, arkadaşlarının kendi duygularını yetişkinlerden daha iyi anladıklarına inanmaktadırlar. Ergenlik döneminde akran gruplarıyla daha fazla vakit geçirmekte ve grubun aldığı kararlara uymaktadırlar (Esen ve Korkmaz, 2013).

Ergenlerin ebeveynleri ile kurdukları bağlanma ilişkilerine ergenlik döneminde akranlarla kurulan bağlanma ilişkileri de eklenmektedir. Ergenlerin aileleriyle kurdukları sıcak ve güvene dayalı ilişkisi, akranlarıyla kuracakları iletişimin temelini oluşturmaktadır. Bu dönemde yoğun fakat kısa süreli ilişkiler sık görülmektedir bu nedenle her kurulan ilişki tam bir bağlanma ilişkisi olmayabilmektedir. Birincil bağlanma nesnelere, uzun süreli, yakınlık ve desteğe dayalı olanlardır, diğer ilişkiler ise ikincil bağlanma nesnelere olarak nitelendirilmektedir. Buna göre akranlar ikincil bağlanma nesnesi olarak ele alınmaktadır (Akdağ, 2011).

Ergenlik döneminde aileden kopma ve akran grubuyla birleşme temel psikolojik ihtiyaçlardan biri haline gelmektedir. Akranlar arasında heyecan, yenilik arayışı ergenleri riskli ve tehlikeli davranışlar sergilemeye yönlendirmektedir. Özellikle bu dönemde sosyal onay görme, yaşlıları arasında ön plana çıkma önemlidir ve iletişim kurmakta zorluk çeken ergen gerçekleştiremediği ihtiyaçlarını internette karşılamaya çalışmaktadırlar. Kimlik edinme çağında olan ergenler internet ortamında istedikleri kimliğe bürünerek iletişime geçebilirler bu da onların internette kalma sürelerini

etkilemektedir. Görüldüğü üzere diğer bağımlılıklarda da olduğu gibi internet bağımlılığı da bireyin karşılanmayan ihtiyaçlarının doyurulması için araç rolünde olarak görülmektedir (Kaygusuz, 2013). Çevik ve Çelikkaleli (2010) çalışmalarının sonucunda, internet kullanımı fazla olan ergenlerin arkadaşlarına karşı bağlılığının da yüksek olduğu ya da arkadaşlarına bağlılığı fazla olan ergenlerin interneti fazla kullandığı bulgusuna ulaşmışlardır. Tsai ve Lin (2003), internet aracılığıyla kurulan iletişimlerde kabul edilmenin ve onaylanmanın yüz yüze iletişimden daha kolay olduğunu bu sebeple ergenler arasında internet üzerinden arkadaşlık kurma ve arkadaşlığı sürdürmenin popüler hale geldiğini belirtmişlerdir. Bu araştırma sonuçlarına bakarak, internet arkadaşlıklarının internet bağımlılığına yol açabileceği söylenebilir.

Ergenlikte hem anne baba, hem de arkadaş desteğinin önemine vurgu yapılmaktadır (Çevik ve Atıcı, 2008). Benzer şekilde çalışmalarda ebeveynlerin tutum ve davranışlarının ergenin arkadaş ilişkisini etkilediğine vurgulanmaktadır. Çevik ve Çelikkaleli (2010), tarafından yapılan araştırmada, ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlerin arkadaş bağlılığının yüksek olduğu bulunmuştur. Ulaşılan bu bulgu, aile ortamında kendisini değersiz hisseden ergenin arkadaş ilişkilerine yönelmesi durumuyla açıklanabilir. Yani ailesinden yeterince ilgi ve sevgi görmeyen ergen bu boşluğu arkadaşlarıyla doldurmaya yönelmektedir.

Arkadaşlık kurma konusunda zorlanan ergenlerin, bu güçlüklerinden kaynaklı yalnızlıklarını gidermek için internete yöneldiği belirtilmektedir (Kayri, Tarhan ve Tanrıverdi, 2014). Bu duruma bağlı olarak ergenlik döneminde sosyal kaygının artmasıyla problemlerli internet kullanımının da arttığı görülmektedir (Zorbaz ve Dost, 2014). Elde edilen sonuç arkadaş ortamlarında kendisini ifade edemeyen ergenlerin, internetin iletişim konusunda sunduğu kolaylıklarından (kimliğini saklama, farklı kimlik oluşturma gibi) faydalanarak arkadaş ilişkilerini sürdürmeleriyle açıklanabilir.

Ergenlerde internete sahip olma durumu onların yalnızlık düzeylerine ve arkadaşlık ilişkilerine önemli etkiler bırakmaktadır. Evinde interneti olan ergenlerin arkadaşlarıyla ilişkilerinin geliştiğini, arkadaş bağlılığının arttığını, arkadaşlarına güven duyabilen ve arkadaşlarıyla özdeşim kurabilen bireyler oldukları belirtilmektedir. Ergenin internet kullanarak sosyal ilişkilerinin gelişmesi,

arkadaşlarıyla sağlıklı iletişim kurabilmesi ve yalnızlık düzeyinin azalması için internet kullanımı faydalı olmaktadır (Yücel, 2009).

Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımını incelemek amacıyla araştırma yapılmış ve cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri değişkenleri de ele alınmıştır. Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımını yordamada akran ilişkilerinin kendini açma ve sadakat alt boyutları pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Zorbaz ve Dost, 2014). Akran ilişkileri ile internet bağımlılığının birbirinden bağımsız olmadığı söylenebilir. Negatif duygulanım ve çatışma arttıkça internet bağımlılığı da artmaktadır. Arkadaş ilişkilerinde yardım ve yakınlık azaldıkça da internet bağımlılığının arttığı söylenebilir (Savcı ve Aysan, 2016).

2.5 İnternet Bağımlılığı İle İlgili Araştırmalar

İnternet bağımlılığı ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.5.1 İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Savcı (2017) tarafından internet kullanan 991 ergen üzerinde gerçekleştirilen araştırmanın amacı ergenlerin sosyal zekâ, sosyal kaygı, akran ilişkileri, internet bağımlılığı ve sosyal bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Yapılan araştırma sonucunda, düşük düzeyde sosyal zekâ sosyal kaygının yükselmesine, yüksek düzeyde sosyal kaygı internet bağımlılığına ve düşük düzeyde olumlu akran ilişkilerine neden olduğuna ulaşılmıştır.

Savcı ve Aysan (2016) tarafından yaşları 14-19 arasında değişen 2440 ergen üzerinde yürütülen araştırma sonucunda, akran ilişkilerinin internet bağımlılığını yordamada önemli katkılarının olduğuna ulaşılmıştır. Akran ilişkilerinin alt boyutlarından birliktelik negatif duygulanım ve çatışma, internet bağımlılığını pozitif yönde; yakınlık ve yardım alt ölçekleri ise internet bağımlılığını negatif yönde yordamaktadır. Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu da güvenli olmayan bağlanmanın internet bağımlılığını pozitif yönde yordadığıdır.

Beşaltı (2016), 9.10.11. ve 12.sınıf öğrencilerinden oluşan 592 katılımcıyla ergenlerde internet bağımlılığı ve kişilik özelliklerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda; İnternet Bağımlılığı Ölçeğinden alınan puanlar

cinsiyet, okul türü, okul başarısı, kardeş sayısı ve yaş gibi değişkenlere göre farklılık gösterdiğine ve internet bağımlılığıyla kişilik özellikleri arasında negatif düzeyde ilişki olduğuna ulaşılmıştır.

Yılmaz ve Yüksel (2016), 9. ve 10. sınıfa devam eden 400 lise öğrencisini örneklem olarak belirlemiş ve bu çalışmayla internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme beceri puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin cinsiyete, ekonomik düzeye, internet kullanım amacı ve süresine göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Eftekin (2015), anne baba tutumları ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla lise öğrencileri üzerinde araştırma yapmıştır. 186 kız, 157 erkek olmak üzere 343 öğrenci üzerinde yürütülen araştırmadan elde edilen bulgulardan birisi, öğrencilerin internet bağımlılığı ve algılanan anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılaşmadığıdır. Bir diğer bulgu ise sınıf seviyesi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aylık gelir, evde internet bağlantısının olup olmaması ve internete nerden bağlanıldığı değişkenlerinde anlamlı bir farklılaşma görüldüğüdür.

1063 ortaokul öğrencisi ile ön ergenlerin internet bağımlılığını sosyal beceriler, yalnızlık ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelemeye yönelik araştırma yapan Doğrusever (2015), yaptığı araştırmanın sonucunda; öğrencilerin interneti birkaç amaç için kullandığı, internet bağımlılığının sosyal beceri alt boyutlarıyla anlamlı bir ilişki gösterdiğini tespit etmiştir. Aynı zamanda ön ergenlerin internet bağımlılık puanları, öğrencilerin cinsiyetlerine, algıladıkları akademik başarı düzeylerine, ailelerinin gelir düzeyine, sınıf düzeylerine, interneti günlük kullanım sürelerine ve sosyal paylaşım sitelerine üye olup olmama durumlarına göre farklılaşma göstermektedir.

Korkmaz (2014), lise 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin depresyon, stres, anksiyete ve internet bağımlılığı ilişkisinin çeşitli değişkenlere göre incelendiği çalışmada; internet kullanımı ile yaş, eğitim arasında anlamlı ilişki olduğu aynı zamanda internet kullanım sıklığı arttıkça depresyon, anksiyetede artış olduğu ve katılımcıların interneti daha çok sohbet ve arkadaş bulma amaçlı kullandığını bulmuştur.

Biçer (2014), 24 ortaokul öğrencisini 12 deney 12 kontrol grubu olacak şekilde düzenleyerek çalışmasını yürütmüştür. Çalışmasında sosyal beceri eğitiminin ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı üzerindeki etkisi incelemeyi amaçlamıştır. Uygulanan eğitimin sonucunda sosyal beceri eğitiminin; ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbaz (2013), Ankara’da 682 lise öğrencisiyle problemlili internet kullanımının sosyal kaygı, akran ilişkileri ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesine yönelik araştırma yapmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda; erkeklerin problemlili internet kullanım düzeylerinin kadınların internet kullanım düzeyinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lise öğrencilerinin problemlili internet kullanımında, akran ilişkilerinin kendini açma ve sadakat alt boyutları ile sosyal kaygının olumsuz değerlendirilme korkusu ve genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma alt boyutlarının önemli rol oynadığı tespit edilmiştir. Fakat problemlili internet kullanım düzeyinin, anne ve baba öğrenim düzeyi ile aile gelir düzeyi değişken grupları açısından anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Doğan (2013) tarafından yapılan ergenlerde internet bağımlılığı yaygınlığını tanımlamak ve araştırmak amacıyla yapılan çalışma sonucunda; internet bağımlılığı yaygınlığı % 12.6 olarak ve “boş zaman aktiviteleri”, “haftalık ortalama internet kullanım süresi”, “gün içinde internet kullanım zamanı”, “internet kullanımının günlük işleri aksatması”, “internet kullanımının öğretmen ilişkilerini olumsuz etkilemesi”, “internet kullanımının uyku düzenini etkilemesi”, “internet kullanımının yeme düzenini etkilemesi” değişkenleri internet bağımlılığını yordayan değişkenler olarak bulunmuştur.

İşleyen (2013) tarafından yapılan, Burdur’da eğitimine devam eden 1134 lise öğrencisinin örneklemini oluşturduğu çalışmanın amacı, internet bağımlılığı düzeylerini incelemek ve utangaçlık ile anne baba tutumları değişkenlerinin lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerini yordama gücünü ortaya koymaktır. Araştırmanın sonucunda ise lise öğrencilerinin % 7’sinin bağımlı grupta yer aldığı ve sırasıyla otoriter anne baba tutumunun, utangaçlık düzeyinin, demokratik anne baba tutumunun öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının anlamlı yordayıcıları olduğu saptanmıştır.

Tanrıverdi (2012), 999 ortaöğretim öğrencisiyle yürüttüğü çalışmanın amacı, internet bağımlılığı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma sonucunda; internet bağımlılığı ile cinsiyet, baba eğitim durumu, sigara kullanma durumu, aile geliri, arkadaşlık kurma durumu, aile ilişkileri, öğretmenleri ile ilişkileri ve okulunda kafasında kötü iz (anı) bırakan öğretmen olup olmadığı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğuna ulaşılmıştır. Bir diğer bulguya göre ise, internet bağımlılığı ile sosyal destek arasında negatif yönlü ve güçlü ilişki saptanmıştır.

Esen ve Siyez (2011), 700 lise öğrencisi üzerinde yürüttükleri çalışmanın amacı ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psikososyal değişkenlerin incelenmesidir. Yapılan araştırma sonucunda, ergenlerde internet bağımlılığı ile yalnızlık arasında pozitif yönde ilişki olduğu ve internet bağımlılığı ile aileden algılanan sosyal destek arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda ergenlerde internet bağımlılığını; cinsiyet, akademik başarı, yalnızlık ve aileden algılanan sosyal destek değişkenlerinin yordadığı görülmüştür.

İzmir’de 9.10.11. ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşan 700 kişiyle, internet bağımlılığını yordayan psikososyal değişkenlerin incelenmesine yönelik araştırma yapan Esen (2010), araştırmanın sonucunda internet bağımlılığı ve yalnızlık arasında pozitif ilişki bulunurken, aileden algılanan sosyal destek arasında negatif anlamlı bir ilişki bulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda internet bağımlılığının en önemli yordayıcısının cinsiyet ardından sırasıyla yalnızlık, aileden algılanan sosyal destek ve algılanan akademik başarı olduğu tespit edilmiştir.

Çevik ve Çelikkaleli (2010), ergenlerin arkadaş bağılılığı ve internet bağımlılıklarını cinsiyetlerine, algılanan ebeveyn tutumlarına ve ebeveyn eğitim durumlarına göre inceleyecek bir çalışma yapmıştır. Yaptıkları çalışmanın sonucunda; arkadaş bağılılığı yüksek olan ergenlerin interneti daha fazla kullandığı ya da interneti fazla kullanan ergenlerin arkadaş bağılılığının yüksek olduğunu, internet bağımlılığının cinsiyete göre değiştiği ve erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla internet bağımlılığı belirtileri gösterdiğini ve son olarak ebeveynlerinin “ilgisiz” olduğunu düşünen ergenlerin internet bağımlılık puanlarının yüksek olduğunu saptamışlardır.

Gürcan (2010) ergenlerin problemleri internet kullanımları ile uyumları arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik araştırma yapmıştır. Araştırmaya 330 kız, 380 erkek lise

öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; ergenlerin problemleri internet kullanımları (internetin olumsuz sonuçları, sosyal fayda/sosyal rahatlık, aşırı kullanım) ile uyum puanları (anti sosyal davranış, öfke kontrol problemi, duygusal sıkıntılar, olumlu benlik) arasında anlamlı düzeyde ilişkilerin olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Balcı ve Gülnar (2008), üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığını incelemeye yönelik araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini Konya Selçuk Üniversitesi'nde öğrenimini sürdüren 953 öğrenci oluşturmaktadır. Sonuçta elde edilen verilere göre, katılımcıların yüzde 23.2'si internet bağımlılığı belirtisi göstermektedir. İnternet bağımlılarını, bağımlı olmayanlardan ayıran en güçlü iki değişkenin sırasıyla internet kullanım süresi ve internete duyulan güven olduğu saptanmıştır.

Cengizhan (2005), gençlerin aşırı internet kullanım nedenlerini ve durumlarını inceleyen bir çalışma yapmıştır. Çalışma grubunu Marmara Üniversitesi öğrencilerinden 57 kişi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda elde ettiği verilere göre, 54 kişinin (% 95) evinde bilgisayar var olup, 25 kişinin (% 44) ise ADSL internet bağlantısına sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerden 29 kişi (% 50) internet kullanımını nedeniyle yaşadıkları olumsuzluklar ilgili olarak, zaman kaybı, gereksiz işler için zaman harcama gibi nedenleri belirtmişlerdir.

2.5.2 İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Tayvan'da lise öğrencilerine yönelik Yang ve Tung (2007) tarafından yapılan araştırmanın amacı, internet bağımlısı olan ve olmayan öğrenciler arasındaki farkı belirlemektir. Young'ın bağımlılık ölçeğine göre katılımcıların %13,8'inin bağımlı olduğu belirlenmiştir. İnternette harcanan zaman ve internet bağımlılığı arasında pozitif ilişki bulunmuş ve bağımlıların haftada 21,2 saatini internette geçirdikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda internet bağımlısı olan grubun diğer gruba göre daha fazla internetin okul performansı, günlük aktiviteler, öğretmen ve ailesel ilişki konuları üzerine olumsuz etkisi olduğunu düşünmektedir. İnternetin akran ilişkilerini geliştirdiği konusunda ise her iki grup da hem fikirdir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre bağımlılık, depresyon, özgüven eksikliği ve utangaçlık gibi kişilik

yapısına sahip olanların bağımlı olma ihtimali, bu karakterde olmayanlardan daha yüksektir.

Li ve Chung (2006), internet kullanım işlevi soru listesi ve Çin İnternet Bağımlılık Ölçeğini üniversite öğrencilerine uygulamışlar ve sonucunda sosyal işlevin internet bağımlılığı üzerinde ana etken olduğunu bulmuşlardır.

Whang, Lee ve Chang (2003), Kore’de aşırı internet kullanıcılarının profili belirlenmek üzere Young’ın internet bağımlılık ölçeği düzenlenerek 13.588 kişiye uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda katılımcıların %3,5’i internet bağımlısı, %18,4’ü olası internet bağımlısı olarak belirlenmiştir. İnternet bağımlısı olan ve olmayan grup incelendiğinde, internet bağımlılarının diğer gruplara göre stres anında internet erişimi için daha fazla eğilim gösterdiği ve internet bağımlısı olanların diğer gruplara göre en yüksek derecede depresif ruh hali ve yalnızlık içinde oldukları ortaya çıkarılmıştır. Aynı zamanda internet bağımlılık ölçeği puanları ile sosyal davranış bozukluğu arasında yüksek bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lin ve Tsai (2002), çalışmalarında Tayvan’da liseye devam eden 753 ergenin bağımlılık özelliği gösteren ve bağımlılık özelliği göstermeyen ergenlerin motivasyon özelliklerinin yönü bakımından birbirinden nasıl ayrıldıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet, sınıf düzeyleri ve internet deneyimi bakımından birbirlerinden anlamlı derece farklılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. İnternet bağımlısı olan ergenler internetin günlük işlerini, aile ilişkilerini, okul başarılarını olumsuz yönde etkilediğini; sağlıklarını, akran ilişkilerini ve öğretmen ilişkilerini ise olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Bağımlı olmayan gruba göre internetin hayatın tüm yönlerine olumlu etkileri vardır.

Anderson (2001), aynı sayıdaki kız ve erkek öğrencilerden oluşan 1302 kolej öğrencisine DSM-IV’te yer alan madde bağımlılığı kriterlerini esas alarak araştırma yapmıştır ve 7 kriterlerden 3 ve daha fazlasını sağlayanlar bağımlı olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcılardan 106 kişinin bağımlı özelliği gösterdiği ve bunların da 93’ünün erkek öğrenci olduğu belirlenmiştir. Bağımlı olarak görülen öğrenciler günde ortalama 229 dakika interneti kullanırken, diğer öğrencilerin 73 dakika kullandığı belirlenmiştir.

Morahan-Martin ve Schumacher (2000), 13 maddeden oluşan ölçek ile internet kullanımından doğan problemleri değerlendirmişler. Araştırmada, ölçekteki maddelerden 4 ve daha fazlasına “evet” cevabı verenler “patolojik internet kullanıcısı” olarak tanımlanmıştır. 277 üniversiteli internet kullanıcısıyla yürüttükleri çalışmada internet kullanıcılarının çoğunun erkeklerden oluştuğu, daha çok sofistike siteleri tercih ettikleri ve haftada ortalama 8,5 saat internet kullandıkları belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, patolojik internet kullanıcıları, interneti yeni kişilerle tanışma, sosyal rahatlık, oyun oynama ve duygusal destek almak amaçlı kullanmaktadır.

Shapira, Goldsmith, Keck, Khosla ve McElroy (2000), çeşitli araçlarla ulaştığı 20 problemlili internet kullanıcısıyla yapılandırılmış klinik görüşmeler gerçekleştirmiştir. Yaptığı görüşmeler sonucunda problemlili internet bağımlılığını; kontrol edilemez, belirgin şekilde rahatsız edici, fazla zaman alan ya da iş, sosyal ve maddi zorluklara neden olan, sadece hipomanik ve manik semptomlar sırasında görülmeyen şekilde tanımlamıştır. 20 deneğin hayat boyu en az bir DSM-IV eksen-I hastalığı ve bipolar rahatsızlık teşhisine sahip olduğu dolayısıyla problemlili internet kullanımının, fonksiyonel bozukluk ve psikiyatrik eksen-I rahatsızlığı ile ilişkili olduğu görülmüştür.

2.6 Anne-Baba, Ergen İlişkisi ile İlgili Araştırmalar

Anne-baba ve ergen ilişkisi ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.6.1 Anne-Baba, Ergen İlişkisi ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Akdeniz (2017) tarafından yapılan çalışmada, Ankara’da 10-15 yaş arasında bulunan 250 öğrenci üzerinde erken ergenlik döneminde bilişsel duygu düzenleme, algılanan anne baba tutumu, algılanan sosyal destek ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda; ebeveynlerden algılanan olumsuz tutumların ve algılanan aile desteğinin ergenlerin yaşadıkları psikolojik problemlerle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Problemlili internet kullanımı ile öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla çalışma yürüten Altıntaş (2016), çalışma

örneklemine 8.sınıfa devam etmekte olan 376 ortaokul öğrencisinden oluşturmuştur. Elde edilen bulgulara göre; internetin olumsuz sonuçları, sosyal fayda, aşırı kullanım ve problemlili internet kullanımı demokratik tutum ile düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki gösterdiği ve koruyucu-istekçi tutum ile otoriter tutum arasında orta düzeyde pozitif ilişkilerin olduğu saptanmıştır.

Oktay (2016) tarafından anne baba tutumları ile öğrencilerin bağlanma biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 79 katılımcı üzerinden araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre, öğrencilerin anne baba tutumları ile bağlanma biçimleri arasında ilişki vardır.

Çok ve Gündüz (2015) tarafında anne-baba izlemesi ve izleme yollarını ergen, anne ve baba bildirimlerini incelemeye yönelik çalışma yapılmıştır. Çalışmaya 972 ergen, 612 anne, 583 baba katılmıştır. Araştırmanın bulgularından birisi, anne ve baba izlemesinin ergenin cinsiyetine göre farklılaştığı, anne ve babaların kız çocuklarını erkeklerden daha çok kontrol ettikleridir. Bir diğer bulguya göre, hem anne baba hem de ergen bildirimleri ergenlerin kendilerini en çok annelerine açtığını ve kızların erkeklerden daha çok kendisini açtığını göstermektedir. Son olarak, ergen ve anne baba bildirimlerine göre bilginin daha çok anneler tarafından toplandığı ve erkeklere göre kızlardan daha çok bilgi istenildiği saptanmıştır.

Özkan (2014), ergenlerin anne baba tutumları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelemek adına araştırma yapmıştır. Çalışma grubunu ortaöğretime devam etmekte olan 659 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ergenlerin algıladıkları anne baba tutumu ile öznel iyi oluşları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bir diğer bulguya göre, anne babasını demokratik ve hoşgörülü olarak algılayan ergenlerin öznel iyi oluşları anne babasını ihmalkâr ve otoriter olarak algılayan ergenlerden daha yüksek olarak bulunmuştur.

Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik araştırma yapan Kayri, Tarhan ve Tanrıverdi'nin (2014) araştırmalarının örneklemini 577 erkek, 422 kız öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda ise, algılanan sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığının arttığı ve internet bağımlılığı ile aileden algılanan sosyal destek arasında güçlü ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Bir diğer bulguya göre,

ergenlerin internet bağımlılık düzeyleri ile aileleriyle olan ilişki durumları arasında farklılaşma bulunmaktadır. Aile ile ilişkisinde problem olduğunu belirten öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar değerlendirildiğinde, ailelerinden istedikleri sosyal desteği alamayan öğrencilerin internete yöneldiği ve interneti kaçış olarak kullandığı tespit edilmiştir.

Ayas ve Horzum (2013) tarafından yürütülen ve örneklemini ilköğretim ikinci kademedeki 407 öğrencinin oluşturduğu araştırmanın amacı, ilköğretim öğrencilerinin aile internet tutumu ve internet bağımlılıklarını çeşitli değişkenlere göre incelemektir. Yapılan araştırma sonucunda; internet bağımlılığında, ihmalkar internet tutumuna sahip olan ailelerin önemli rolü olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuç, ihmalkar tutuma sahip olan anne babaların çocuklarıyla yeterince ilgilenmemeleri ve çocukların da bu ihtiyaçları internetle karşılamaya çalışmasıyla açıklanabilir.

Öztürk ve Sayıl (2012), ergenin uyumu, olumlu ve olumsuz davranışlara sahip arkadaşlarla ilişkisi ile annenin akran yönetimi davranışları arasındaki bağlantıları ve bu bağlantılarda annenin akran yönetiminde yeterliğinin ve arkadaşlara ilişkin endişelerinin aracı rolünü incelemeye yönelik araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini 297 ergen ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, ergenlik döneminde akran ilişkilerinin cinsiyete göre farklılaşmadan ebeveynlerin müdahil olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer sonuca göre, kendilerini daha az yalnız hisseden ergenlerin annelerinin, akran ilişkileri ile ilgili onayladıkları ve onaylamadıkları özellikler hakkında daha fazla iletişimde bulduklarına ulaşılmıştır.

Ateş ve Akbaş (2012) tarafından yapılan araştırmaya 695 lise öğrencisi katılmıştır. 14-18 yaş aralığındaki ergenlerin kuraldışı davranışlarının aile işlevselliği ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi amacıyla çalışma yürütülmüş ve sonucunda; problem çözme konusunda ve ailedeki rol dağılımı açısından sağlıklı işlev gösteren ailede yetişen ergenlerin aynı zamanda ailelerinden algıladıkları ilgi ve sevgiyi yeterli görmeyen ailelerde yetişen ergenlerin, kural dışı davranış gösterme puanlarının diğerlerinden daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır.

Sezer (2010), ergenlerin kendilik algısını yordayıcı olarak anne baba tutumları ile bazı demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik araştırma

yapmıştır. 274 erkek ve 275 kız öğrencinin katıldığı araştırmanın sonucunda, ergenlerin kendilerini daha olumlu algılamalarında anne babalarının tutumunun etkili olduğu aynı zamanda ailesini orta ya da yüksek düzeyde demokratik bulan ergenlerin kendilerini daha olumlu buldukları tespit edilmiştir.

Öğrencilerde görülen kural dışı davranışların, çocukluk örselenme yaşantıları, ana-baba ergen ilişki biçimleri ve aile, arkadaştan algılanan sosyal destek açısından incelemeye yönelik Bal (2010) tarafından araştırma yapılmıştır. Çalışma 14-18 yaş aralığında bulunan 1032 lise öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, anne-baba ilişki biçimlerini düşük ve yetersiz gören öğrencilerin kuraldışı davranış gösterme eğiliminin daha fazla olduğu ve ev ortamında huzursuzluk olan, şiddet gören, evde içki içen biriyle yaşayan öğrencilerin de kural dışı davranış gösterme oranlarının diğerlerinden yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ergenlerde anne-baba, akran ilişkilerinin cinsiyete dayalı olarak zorbalık davranışları üzerindeki etkisi inceleye yönelik araştırma yapan Totan ve Yöndem'in (2006) örneklemini 595 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Yapılan araştırmanın sonucunda, ergenlerin anne baba ile ilişkilerindeki artış özellikle erkeklerde zorbalık statüsünde olma olasılığını azaltmakta olduğu aynı zamanda akran ilişkilerindeki artışın ergenlerin zorba olma olasılığını artırırken, kurban olma olasılığını azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Akgün (2005), ergenlerin anne-baba tutumlarının ve anne-baba ergen ilişkisinin akran zorbalığı davranışı üzerine etkisini inceleyen araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini 379 ergen oluşturmuştur. Araştırmada Anne-Baba Ergen İlişkileri Envanteri, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ailelerinde olumsuz ilişkiler olan ergenlerin akran istismarına daha fazla maruz kaldıkları aynı zamanda bu ergenlerin arkadaşlarını daha fazla istismar ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bayraktutan (2005), tarafından görüşme tekniği ile 645 11.sınıf (lise son) öğrencisi üzerinde yürütülen araştırma sonucunda, aile ilişkilerinde yaşanan değişimlerle ergenlerin yaşamında farklı sosyalleşme araçlarının etkilerinin olduğu, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçlarının etkilerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların bir

kısmı aile ile sorunlarını konuşmadığını bir kısmı ise aile ile ilişkilerinin iyi olmasına rağmen otoriter yapı nedeniyle paylaşımlarının sınırlı olduğunu ifade etmiştir. Ailelerinden akrabalarıyla güçlü ilişkileri olan katılımcıların sosyal gerçekliğe daha fazla bağlı olduğu, iyi akraba ilişkilerinin aileyi güçlendirici bir faktör olduğu belirlenmiştir.

Sayiner, Köknel ve Turanlı (2005) tarafından 444 lise öğrencisi üzerinde yürütülen çalışmanın amacı, lise öğrencilerinde anne baba tutumunun çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Çalışmada Anne-Baba Tutumları Ölçeği'nden faydalanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, lise öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumu ile uyum düzeyleri arasında ters yönlü bir ilişki bulunmuş dolayısıyla olumlu anne baba tutumuna sahip ergenlerin daha yüksek oranda sosyal uyuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Eldeklioğlu (1999), anne baba tutumları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla araştırma yapmıştır. 500 öğrenci üzerinde yürütülen çalışmada, demokratik anne baba tutumuyla, mantıklı ve bağımsız karar verme arasında olumlu, kararsız olma arasında ise olumsuz ilişki bulunmuştur. Bir başka bulguya göre, koruyucu-istekçi ve otoriter anne baba tutumuyla kararsız olma arasında olumlu ilişki, otoriter anne baba tutumuyla mantıklı karar verme arasında olumsuz ilişki olduğu tespit edilmiştir.

2.6.2 Anne-Baba, Ergen İlişkisi ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Park, Kim ve Cho'nun (2008), 903 ergenle yürüttükleri çalışmada amaç, gençlerin internet bağımlılığı ve aile faktörü arasında ki ilişkiyi incelemektir. Araştırma Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların %10.7'si bağımlı olarak sınıflandırılmış ve ailelerin çocuk yetiştirme tutumları, aile iletişimi, aile uyum ve aile içi şiddete maruz kalma durumunun internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Araştırmanın genel yargısı olarak ailenin internet bağımlılığını önleyici bir faktör olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yen, Yen, Chen, Chen ve Ko (2007), aile faktörleri bakımından farklılığı, internet bağımlılığı ve madde kullanımı olan ve olmayan ergenler arasında incelemiştir. Araştırmaya 3662 Tayvanlı öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerden

%20.7'si internet bağımlısı olarak nitelendirilmiştir. Ergenlerin internet bağımlılığı ve madde kullanımının benzer aile faktörlerinden etkilendiğine ulaşılmıştır.

Rask, Åstedt-Kurki, Paavilainen ve Laippala, (2003), ergenler üzerinde yaptıkları çalışmada amaç, gençlerin öznel iyi oluşu ile kendileri ve ebeveynleri tarafından algılanan aile dinamikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma sonucuna göre, evdeki istikrarlı yaşamın ve gençler tarafından algılanan müşterek hayatın, ergenlerin yaşam doyumunu etkilemektedir. Aynı evde yaşayan bireylerin ayrı dünyalarda yaşaması gibi ulaşılan bulgular, ergen ve anne babalarının aile dinamiklerini farklı algıladıklarını göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

3.1 Araştırma Modeli

İnternet bağımlılığını anne-baba, ergen ve akran ilişkisini açısından incelemek amacıyla yapılan araştırma, ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Karasar (2012), iki veya daha fazla değişken arasındaki farklılığın varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan çalışmaları ilişkisel tarama modeli olarak tanımlamıştır.

3.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim öğretim yılı güz döneminde Konya İlinin Ereğli ilçesinde bulunan 18 devlet lisesinde okuyan toplam 7770 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini % 95 güven aralığında % 5 hata payı ile 592 öğrenci oluşturmaktadır (Krejcie ve Morgan, 1970). Örneklem grubuna seçkisiz örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Evrenden örneklem için birim çekme işleminin seçkisizlik ilkesine uygun olarak yapılmasına seçkisiz örnekleme yöntemi denilmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Örneklem grubundaki öğrencilerin 15-18 yaş aralığında olduğu ve yaş ortalamalarının ise ± 16.2 (Ss.1.10) olduğu saptanmıştır. Örneklem grubuna ilişkin diğer demografik özellikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırma Kapsamına Giren Öğrencilere İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Kadın	331	55,9
Erkek	261	44,1
Sınıf		
9. Sınıf	180	30,4
10. Sınıf	158	26,7
11. Sınıf	141	23,8
12. Sınıf	113	19,1
Başarı Düzeyi		
Başarısız	25	4,2
Orta	389	65,7
Başarılı	178	30,1
Bilgisayar		
Yok	280	47,3
Var	312	52,7
İnternet Sıklık		
Her gün	390	65,9
2 günde bir	72	12,2
3-4 günde bir	40	6,8
Haftada bir	49	8,3
8 gün ve daha fazla	41	6,9
İnternet Süresi		
0-2 Saat	395	66,7
3-5 Saat	140	23,6
6 Saat ve Üzeri	57	9,6

Not: N=592.

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin %55.9 ($n=331$)’ u kadın, %44.1 ($n=261$)’i erkektir. Öğrencilerin yaş aralığı 15 ile 18 arasında değişmekte olup, %30.4 ($n=180$)’ü 15, %26.7 ($n=158$)’si 16, %23.8 ($n=141$)’i 17, %19.1 ($n=113$)’i 19 yaşındadır. Öğrencilerin büyük bir kısmı kendilerini orta düzeyde başarılı bir öğrenci olarak değerlendirmektedir (%65.7, $n=389$). Öğrencilerin yaklaşık olarak yarısının (%47.3, $n=280$) kişisel bir bilgisayarı yoktur. Sınırlı sayıda öğrenci (%6.9, $n=41$) 8 gün ya da daha uzun sürelerde internette bağlanmaktadır. Son olarak, öğrencilerin büyük bir kısmının günlük internet kullanım süresi 0-2 saat arasında değişmektedir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ), Anne- Baba İlişkileri Ölçeği (ABİÖ) , Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1 İnternet Bağımlılık Ölçeği:

İnternet Bağımlılık Ölçeği Günüç (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek beşli likert tipinde olup 35 maddeden oluşmaktadır. Likert tipindeki derecelmeler; “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklindedir. Ölçek maddeleri 1’den 5 ‘e doğru puanlanmış ve madde puanları arttıkça bağımlılık düzeyi de artmaktadır. Ölçek maddelerinin hepsi bağımlılığı ölçmeye yöneliktir ve alınabilecek en düşük puan 35 iken en yüksek puan 175 olmaktadır.

Ölçek; yoksunluk, kontrol güçlüğü, işlevsellikte bozulma, sosyal izolasyon şeklinde dört alt ölçekten oluşmaktadır. Toplamda 35 maddeden internet bağımlılığı toplam puanı oluştuğu gibi dört alt boyuta ilişkin puan da oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin maddeler incelendiğinde, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ve 11 numaralı maddelerin “Yoksunluk”; 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 numaralı maddelerin “Kontrol Güçlüğü”; 22, 23, 24, 25, 26, 27 ve 28 numaralı maddelerin “İşlevsellikte Bozulma”; 29, 30, 31, 32, 33, 34 ve 35 numaralı maddelerin “Sosyal izolasyon” alt boyutlarına ilişkin puan verdiği görülmüştür.

Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .944 olarak tespit edilmiştir Birinci alt faktörün güvenilirliği .877, ikinci alt faktörün güvenilirliği .855, üçüncü alt faktörün güvenilirliği .827 ve dördüncü alt faktörün güvenilirliği ise .791 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ise ölçeğin bütünü için iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı .95 olarak bulunmuştur. Ölçeğin dört faktörüne ilişkin toplam açıklanan varyansı %47,463 olup; birinci faktörün ölçeğin %15,084'ünü, ikinci faktörün ölçeğin %11,911'ini, üçüncü faktörün ölçeğin %10,553'ünü ve dördüncü faktörün ise %9,915'ini açıkladığı bulunmuştur.

3.3.2 Anne-Baba Ergen İlişkileri Ölçeği

Ergen bildirimlerine dayanarak anne-baba ilişkisi ve anne-babalarının kontrolünü ölçmek amacıyla kontrol kuramına dayalı olarak Kaner (2000a) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin temelde Anne ilişkileri ve Baba ilişkileri şeklinde 2 alt boyutu vardır. Anne İlişkileri de 30 madde ve 7 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar; Yakın İletişim, Birlikte Etkinlikte Bulunma, Duyarlılık, Sevgi ve Güven, İzleme, Normların Düzenlenmesi ve Beklentileri Karşılama şeklindedir. İkinci alt boyutu olan Baba İlişkileri ise 37 madde ve Anne İlişkileri Ölçeği maddelerinde bulunan tüm alt boyutlar ekstra olarak Ev Kuralları alt boyutundan oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı sırasıyla .92 (AİÖ) ve .93 (BİÖ) olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı sırasıyla; Yakın İletişim alt boyutu .84 (AİÖ), .86 (BİÖ); Birlikte Etkinlikte bulunma alt boyutu .85 (AİÖ), .85 (BİÖ); Duyarlık alt boyutu .79 (AİÖ), .83 (BİÖ); Sevgi ve Güven alt boyutu .83 (AİÖ), .80 (BİÖ); İzleme alt boyutu .63 (AİÖ), .64 (BİÖ); Normların Düzenlenmesi alt boyutu .67 (AİÖ), .78 (BİÖ); Beklentileri Karşılama alt boyutu .70 (AİÖ), .74 (BİÖ) ve Ev Kuralları alt boyutu .52 (BİÖ) olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin yanıtlanmasında Likert tipi 5'li derecelendirme kullanılmaktadır. Derecelendirmeler; 5=Her Zaman, 4=Sık Sık, 3=Ara Sıra, 2=Nadiren ve 1=Hiçbir Zaman şeklindedir. Ölçekten Anneyle ilişkiler ve Babayla İlişkiler olarak iki ayrı puan alınabildiği gibi toplam puan da elde edilebilmektedir. Anne ile ilişkiler ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 30, en yüksek puan ise 150'dir. Babayla ilişkiler ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 37, en yüksek puan 185'tir. Ölçeklerden yüksek puan almak anne-babanın ergen üzerindeki kontrolünün yüksek

ve ergenle ilişkisinin de olumlu olduğunu göstermektedir. Alınan puanın düşük olması ise ebeveynin çocuğu üzerinde kontrolünün ve çocuğu ile arasındaki olumlu ilişkinin azaldığını yansıtmaktadır (Kaner, 2000a). Bu araştırmada ise ölçeğin bütünü için iç tutarlılık güvenirlik katsayısı anne ergen ilişkisi için .93, baba ergen ilişkisi için .95 olarak bulunmuştur.

3.3.3 Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ)

Kaner (2000b) tarafından akran ilişkilerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek toplam 18 maddeden ve 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçekler; Bağlılık, Güven ve Özdeşim, Kendini Açma ve Sadakat şeklindedir. Ölçeğin yanıtlanmasında 5'li derecelendirme kullanılmaktadır. Her zaman (5), sık sık (4), arasıra (3), nadiren (2) ve hiçbir zaman (1) şeklinde yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınacak yüksek puan alınması olumlu akran ilişkisini ifade etmektedir (Kaner, 2000b). Bu araştırmada ölçeğin alt boyutları dikkate alınmamış sadece toplam puanı dikkate alınmıştır.

Kaner (2000b) ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısını .86, Spearman Brown testi yarılama güvenirlik katsayısını .73 ve test-tekrar test güvenirlik katsayısını ise .93 olarak tespit etmiştir. Bu araştırmada ise ölçeğin bütünü için iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .88, Spearman Brown yarılama güvenirlik katsayısı ise .86 olarak bulunmuştur.

3.3.4 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireyler için bağımsız değişkenlerin bulunduğu kişisel bilgi formu düzenlenmiştir. Bu değişkenler; cinsiyet, interneti ne sıklıkla kullandığı ve algılanan akademik başarıdır.

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmanın yürütülebilmesi için öncelikle Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan (2016/98) etik kurul onayı (ek-2) ve Konya ili Ereğli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin (ek-1) alınmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, 2016-2017 eğitim öğretim yılı güz döneminde, Konya ilinin Ereğli ilçesindeki devlet liselerinde öğrenim gören ulaşılabilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere bilgi verilerek sözlü onamları alınmış, araştırmacı tarafından araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere

uygulanmıştır. Uygulamalar daha önceden görüşülerek izin alınan ilgili kurumlarda, öğretmenlerden izin alınarak sınıflara girmek ve öğrencilere araştırma ve ölçme araçları ile ilgili bilgiler vermek suretiyle gruplar halinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

3.5 Verilerin Analizi

Verilerin analizleri gerçekleştirilmeden önce Tabachnick ve Fidell'in (2012) önerileriyle tutarlı olarak başlangıç analizleri gerçekleştirilmiştir. Verileri doğruluğunu belirlemek amacıyla frekans dağılımları incelenmiş ve tüm değerlerin kabul edilebilir değer aralıklarında olduğu görülmüştür. Veri setinde kayıp değere rastlanmamıştır. Anneyle ilişkiler ölçeğinden beş, akran ilişkileri ölçeğinden iki katılımcının tek değişkenli aykırı değer olduğu tespit edilerek veri setinden çıkarılmıştır. Aynı zamanda iki çok değişkenli aykırı değer Mahablonis uzakları hesaplanarak belirlenmiş ve veri setinden çıkarılmıştır. Araştırma kapsamına incelenen öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine hakkında bilgi vermek amacıyla betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Cinsiyet, başarı düzeyi, bilgisayarı olup olmama durumu, internet kullanım sıklığı ve süresine göre katılımcıların internet bağımlılığı, anne, baba ve akranla ilişkiler ölçeği toplam puanlarının sosyodemografik faktörlerle ilişkili olup olmadığı bir dizi Tek Yönlü Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) aracılığıyla incelenmiştir. Bu bağlamda, internet bağımlılığı, anne, baba ve akranla ilişkiler ölçeği toplam puanlarını bağımlı değişken sırasıyla cinsiyet, başarı düzeyi ve internet kullanım sıklığı değişkenleri bağımsız değişken olarak analize girilmiştir. Çok değişkenli temel etkinin rapor edilmesinde Wilk's Lambda kullanılmıştır. Çok değişkenli temel etki anlamlı olduğunda ve grup sayısı ikiden fazla olduğunda İşlem Sonrası (Post-Hoc) testi olarak Scheffe testi kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerden sırasıyla anne, baba ve akranla ilişkiler ölçeği toplam puanlarının internet bağımlılığı düzeyleriyle ilişkisini belirleyebilmek amacıyla korelasyon analizi ve basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Tek Yönlü MANOVA'nın istatistiksel olarak test edilebilecek normallik, varyansların ve kovaryans matrislerinin homojenliği (MANOVA) varsayımları

bulunmaktadır. Korelasyon analizinin ise normallik varsayımının yanısıra, doğrusallık, regresyon analizinin ise normallik varsayımının yanı sıra hata dağılımlarının normalliği, eş varyanslılık ve çoklu bağlantılılık varsayımları bulunmaktadır (Pituch ve Stevens, 2016). Normallik varsayımı örneklem büyüklüğü dikkate alınarak çarpıklık ve basıklık değerleri incelenerek kontrol edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile + 2 arasında değişim göstermesi verilerin normal yakın bir dağılım gösterdiğine işaret etmektedir (George ve Mallery, 2016; Pituch ve Stevens, 2016). Veri setinde sırasıyla internet bağımlılığı, anne, baba ve akranla ilişkiler ölçeği toplam puanlarının çarpıklık değerlerinin .53, -.94, .76 ve .65 olduğu görülmüştür. Basıklık değerleri ise internet bağımlılığı, anne, baba ve akranla ilişkiler ölçeği toplam puanlarını için sırasıyla .09, .30, .17 .01 olduğu görülmüştür. Bu bulgular verilerin normale yakın bir dağılım gösterdiğine işaret etmektedir. Kovaryans matrislerinin homojenliği Box-M testiyle, varyansların homojenliği varsayımı Levene testiyle incelenmiş ve tüm analizlerde karşılandığı görülmüştür (Ho, 2013; Tabachnick ve Fidell, 2012). Bu nedenle, işlem sonrası testi olarak grup sayısı ikiden fazla olduğunda Scheffe testi kullanılmıştır. Korelasyon analizinin normallik varsayımına ek olarak, doğrusallık varsayımı, regresyon analizinin normallik varsayımının ek olarak doğrusallık, hata dağılımlarının normalliği, eş varyanslılık ve çoklu bağlantılılık varsayımları bulunmaktadır. Bu varsayımların tamamı da analizler gerçekleştirilmeden önce incelenmiş ve karşılandığı görülmüştür. Verilerin analizi SPSS 23 gerçekleştirilmiştir. Tüm istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

Tezin bu bölümünde, araştırmanın denencelerini test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizlere ve bu analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1 Ergenlerin cinsiyetlerine göre internet bağımlılığı, anne-baba ve akranlarıyla ilişkilerine yönelik bulgular

Denence 1. Ergenlerin internet bağımlılığı, anne-baba ve akranlarıyla ilişkisi cinsiyete göre anlamlı bir değişim göstermektedir.

Tablo 2: Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	İBÖ		AİÖ		BİÖ		ARİÖ	
	Ort.	S.s	Ort.	S.s	Ort.	S.s	Ort.	S.s
Kadın	78,88	26,01	124,74	19,78	133,99	29,95	68,10	12,89
Erkek	81,31	24,31	117,69	20,84	133,94	27,59	67,61	12,67

Not: İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği, AİÖ: Anneyle İlişkiler Alt Ölçeği, BİÖ: Babayla İlişkiler Alt Ölçeği, ARİÖ: Akran İlişkileri Ölçeği, İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır: a>b.

Cinsiyet değişkenine göre internet bağımlılığı, anneyle ilişkiler, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği ortalama puanları ve standart sapma değerleri Tablo 2’de görülmektedir. Cinsiyet açısından internet bağımlılığı, anneyle ilişkiler, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği ortalama puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla Tek Yönlü MANOVA gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen Tek Yönlü MANOVA testi sonucunda internet bağımlılığı, anneyle ilişkiler, babayla ilişkiler alt ölçeği ve akran ilişkileri ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre çok değişkenli temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür (Wilk's $\Lambda = .96$, $F(4, 587) = 6.47$, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .042$). Bu bulgular, cinsiyet değişkenine göre internet bağımlılığı, anneyle ilişkiler, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre çok değişkenli temel etkisinin anlamlı olduğu en az birinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık olabileceğini

göstermektedir. Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3: Cinsiyet Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Sd1, Sd2	F	P	Kısmi η^2
İBÖ	1,590	1.35	.246	.002
AİÖ	1,590	17.61	.001*	.029
BİÖ	1,590	.00	.984	.000
ARİÖ	1,590	.22	.643	.000

Not: **İBÖ:** İnternet Bağımlılığı Ölçeği, **AİÖ:** Anneyle İlişkiler Alt Ölçeği, **BİÖ:** Babayla İlişkiler Alt Ölçeği, **ARİÖ:** Akran İlişkileri Ölçeği, $p < .001^*$, Kısmi η^2 =Etki Büyüklüğü.

Tablo 3’de görüldüğü gibi cinsiyet değişkenine göre anneyle ilişkiler ölçeği puanları anlamlı bir farklılık gösterirken ($F(1, 509) = 17.61, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .029$), internet bağımlılığı ($F(1, 509) = 1.35, p > .05$, kısmi $\eta^2 = .002$), babayla ilişkiler ($F(1, 509) = .12, p > .05$, kısmi $\eta^2 = .000$) ve akran ilişkileri ölçeği puanları ($F(1, 509) = .22, p > .05$, kısmi $\eta^2 = .000$) anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Tablo 2’de görüldüğü gibi kız öğrencilerin anneyle ilişkileri ve kontrol algısı erkek öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Ancak cinsiyete göre internet bağımlılığı, babayla ilişkileri ve kontrol algısı ve akran ilişkileri düzeyleri benzerdir.

4.2 Ergenlerin algıladıkları akademik başarıya göre internet bağımlılığı, anne-baba ve akranlarıyla ilişkilerine yönelik bulgular

Denence 2: Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akranları arasındaki ilişki algılanan akademik başarıya göre anlamlı bir değişme göstermektedir.

Tablo 4: Başarı Değerlendirmelerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	İBÖ		AİÖ		BİÖ		ARİÖ	
	Ort.	S.s	Ort.	S.s	Ort.	S.s	Ort.	S.s
Başarısız	97.64a	21.58	101.56c	16.30	110.16b	25.45	67.20	16.67
Orta	80.44b	25.27	121.01b	20.44	134.31a	28.43	68.02	12.67
Başarılı	76.39b	24.80	125.81a	19.71	136.57a	29.06	67.68	12.74

Not: **İBÖ:** İnternet Bağımlılığı Ölçeği, **AİÖ:** Anneye İlişkiler Ölçeği, **BİÖ:** Babayla İlişkiler Ölçeği, **ARİÖ:** Akran İlişkileri Ölçeği, İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır: a>b, a>c, b>c.

Başarı değerlendirmelerine göre algılanan internet bağımlılığı, anneye ilişkiler, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4’de görülmektedir. Başarı değerlendirmeleri açısından algılanan internet bağımlılığı, anneye ilişkiler, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla Tek Yönlü MANOVA gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen Tek Yönlü MANOVA testi sonucunda algılanan internet bağımlılığı, anneye ilişkiler, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği puanlarının başarı değerlendirmeleri değişkene göre çok değişkenli temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür (Wilk's $\Lambda = .96$, $F(8, 1172) = 5.68$, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .037$). Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 5’de görülmektedir.

Tablo 5: Başarı Değerlendirmelerine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Sd1, Sd2	F	p	Kısmi η^2
İBÖ	2, 589	8.15	.001*	.027
AİÖ	2, 589	16.56	.001*	.053
BİÖ	2, 589	9.45	.001*	.031
ARİÖ	2, 589	.08	.923	.000

Not: **İBÖ:** İnternet Bağımlılığı Ölçeği, **AİÖ:** Anneye İlişkiler Ölçeği, **BİÖ:** Babayla İlişkiler Ölçeği, **ARİÖ:** Akran İlişkileri Ölçeği, $p < .001^*$, Kısmi η^2 =Etki Büyüklüğü.

Tablo 5’de görüldüğü gibi başarı değerlendirmelerine göre internet bağımlılığı (F (2, 589) = 8.15, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .027$), anneye ilişkiler (F (2, 589) = 16.56, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .053$), babayla ilişkiler (F (2, 589) = 9.45, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .031$) ölçeği puanları anlamlı bir farklılık gösterirken, akran ilişkileri ölçeği puanları (F (2, 589) = .08, $p > .05$, kısmi $\eta^2 = .004$) anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla bir dizi işlem sonrası Scheffe testi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen Scheffe testleri sonucunda kendilerinin başarısız olarak değerlendiren öğrencilerin ($\bar{x} = 97.64$) internette bağımlılığı düzeylerinin, orta düzeyde başarılı ($\bar{x} = 80.44$) ya da başarılı olarak ($\bar{x} = 76.39$) değerlendiren öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Anneye ilişkiler ölçeği puanlarına göre ise Scheffe testi sonuçları kendilerini başarısız olarak değerlendiren öğrencilerin ($\bar{x} = 101.56$) anneye ilişkileri ve kontrol algısı düzeylerinin orta düzeyde başarılı ($\bar{x} = 121.01$) ya da başarılı öğrencilerden ($\bar{x} = 125.81$) anlamlı bir şekilde daha düşük olduğunu göstermiştir. Ayrıca orta düzeyde başarılı öğrencilerin ($\bar{x} = 121.01$) anneye ilişkileri ve kontrol algısı düzeyleri başarılı öğrencilerden ($\bar{x} = 125.81$) anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Son olarak, babayla ilişkiler ölçeği puanlarına göre ise kendilerini başarısız olarak değerlendiren öğrencilerin ($\bar{x} = 110.16$) babayla ilişkileri ve kontrol algısı orta düzeyde başarılı öğrencilerden ($\bar{x} = 134.31$) ya da başarılı öğrencilerden ($\bar{x} = 136.57$) anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

4.3. Ergenlerin interneti kullanım sıklığına göre internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akranları arasındaki ilişkilerine yönelik bulgular

Denence 3: Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akranları arasındaki ilişki interneti kullanma sıklığına göre anlamlı bir değişme göstermektedir.

Tablo 6: İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	İBÖ		AİÖ		BİÖ		ARİÖ	
	Ort.	S.s	Ort.	S.s	Ort.	S.s	Ort.	S.s
Her gün	84.35a	24.57	120.73	20.10	132.29	28.87	68.79	12.57
2 günde bir	75.81	23.63	125.06	18.14	137.00	31.51	67.71	12.37
3-4 günde bir	72.15	22.67	120.48	20.82	139.50	26.56	68.05	11.70
Haftada bir	68.04b	26.30	125.88	19.47	139.31	27.80	64.78	13.55
8 gün ve faz.	67.24b	25.19	120.24	20.43	132.83	28.08	63.12	14.30

Not: İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği, AİÖ: Anneyle İlişkiler Ölçeği, BİÖ: Babayla İlişkiler Ölçeği, ARİÖ: Akran İlişkileri Ölçeği, İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır: a>b.

İnternet kullanım sıklığına göre internet bağımlılığı, anneyle ilişkiler, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 6'da görülmektedir. İnternet kullanım süresine göre internet bağımlılığı, anneyle ilişkiler, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla Tek Yönlü MANOVA gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen Tek Yönlü MANOVA testi sonucunda internet bağımlılığı, anneyle ilişkiler, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği puanlarının internet kullanım süresi değişkenine göre çok değişkenli temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür (Wilk's $\Lambda = .91$, $F(16, 1784.79) = 3.45$, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .023$). Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7: İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Sd1, Sd2	F	p	Kısmi η^2
İBÖ	4, 587	10.31	.001**	.066
AİÖ	4, 587	1.29	.275	.009
BİÖ	4, 587	1.33	.258	.009
ARIÖ	4, 587	2.68	.031*	.018

Not: **İBÖ:** İnternet Bağımlılığı Ölçeği, **AİÖ:** Anneyle İlişkiler Ölçeği, **BİÖ:** Babayla İlişkiler Ölçeği, **ARIÖ:** Akran İlişkileri Ölçeği, $p < .05^*$, $p < .001^{**}$, Kısmi η^2 = Etki Büyüklüğü.

Tablo 7’de görüldüğü gibi internet kullanım sıklığı değişkenine göre internet bağımlılığı ölçeği ($F(4, 587) = 10.31, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .026$) ve akran ilişkileri ölçeği ($F(4, 587) = 2.68, p < .05$, kısmi $\eta^2 = .007$) puanları anlamlı bir farklılık gösterirken, anneyle ilişkiler ($F(4, 587) = 1.29, p > .05$, kısmi $\eta^2 = .009$) ve babayla ilişkiler ($F(4, 587) = 1.33, p > .05$, kısmi $\eta^2 = .009$) ölçeği puanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla bir dizi işlem sonrası Scheffe testi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen Scheffe testleri sonucunda her gün internet kullanan öğrencilerin ($\bar{x} = 84.35$) internet bağımlılığı düzeyleri haftada bir ($\bar{x} = 68.04$) ya da 8 gün ve daha uzun sürelerde ($\bar{x} = 67.24$) internet kullanan bireylerden anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Akran ilişkileri ölçeği puanlarına ilişkin gerçekleştirilen Scheffe testi sonuçları ise herhangi bir grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir puan farklılığı olmadığını göstermiştir. Bu durum, internet kullanım sıklığı ve akran ilişkileri değerlendirmeleri arasındaki ilişkinin doğrusal olduğunu, başka bir ifadeyle internet kullanım sıklığı arttıkça akran ilişkileri değerlendirmelerinin daha olumlu olma eğiliminde olduğunu ancak gruplar arasında gözlenen bu puan farklılıklarının gruplar arasında anlamlı bir farklılık oluşturacak düzeyde olmadığını göstermektedir.

4.4. Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akran ilişkilerine yönelik bulgular

Denence 4: Ergenlerin internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akran ilişkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın dördüncü hipotezini test etmek amacıyla başka bir ifadeyle internet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akran arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8: Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları ve Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	1	2	3	4
1. İBÖ	.95			
2. AİÖ	-.20**	.93		
3. BİÖ	-.20**	.55**	.95	
4. ARIÖ	.09*	.18**	.13**	.88
Ort.	79.95	121.63	133.97	67.88
S.s.	25.29	21.59	28.91	12.77

Not: İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği, AİÖ: Anneyle İlişkiler Ölçeği, BİÖ: Babayla İlişkiler Ölçeği, ARIÖ: Akran İlişkileri Ölçeği; p<.05, p<.01**. Değişkenlerin kendi karşılıkları bu çalışma için hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlılık katsayılarıdır.*

Tablo 8’de görüldüğü gibi, internet bağımlılığı ölçeği puanları, anneyle ilişkiler ölçeği ($r = -.20, p < .01$), babayla ilişkiler ölçeği puanları ($r = -.20, p < .01$) ile düşük düzeyde negatif yönde ilişkiliyken akran ilişkileri ölçeği puanlarıyla düşük düzeyde pozitif yönde ilişkilidir ($r = .09, p < .05$). Akran ilişkileri ölçeği puanları ise anneyle ilişkiler ölçeği puanları ($r = .18, p < .01$) ve babayla ilişkiler ölçeği puanları ($r = .13, p < .01$) ile düşük düzeyde pozitif yönde ilişkilidir.

4.5. Ergenlerin internet bağımlılığı, anne-baba ergen ve akran ilişkilerinin yordayıcısı olup olmadığına yönelik bulgular

Denence 5: Ergenlerin anne-baba ergen ve akran ilişkileri internet bağımlılığı anlamlı bir yordayıcısıdır.

İnternet bağımlılığı ölçeği puanlarının anneyle ilişkiler ölçeği, babayla ilişkiler ölçeği arkadaşlık ilişkileri ölçeği puanlarını ne düzeyde yordadığını belirleyebilmek amacıyla bir dizi basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen regresyon analizlerine ilişkin değişim istatistikleri Tablo 9’ da, regresyon analizi sonuçları Tablo 10’da görülmektedir.

Tablo 9: Değişim İstatistikleri

Model	R	R ²	Düz. R ²	TSH	Değişim İstatistikleri					
					ΔR^2	ΔF	sd ₁	sd ₂	P	
AIÖ										
Model 1	.20	.04	.04	20.21	.04	23.49	1	590	.001**	
BIÖ										
Model 1	.20	.04	.04	28.35	.04	24.48	1	590	.001**	
ARIÖ										
Model 1	.09	.01	.01	12.74	.01	4.28	1	590	.038*	

Not: **İBÖ:** İnternet Bağımlılığı Ölçeği, **AIÖ:** Anneye İlişkiler Ölçeği, **BIÖ:** Babayla İlişkiler Ölçeği, **ARIÖ:** Akran İlişkileri Ölçeği; * $p < .05$, ** $p < .001$, TSH: Tahminin Standart Hatası, sd: Serbestlik Derecesi.

Tablo 10: Regresyon analizi sonuçları

Model		Standardize Edilmemiş		Standardize	<i>t</i>	<i>P</i>
		Katsayılar		Katsayılar		
		<i>B</i>	<i>SH</i>	β		
AIÖ						
Model 1	(Sabit)	134.38	2.76		48.74	.001**
	İBÖ	-.16	.03	-.20	-4.85	.001**
BIÖ						
Model 1	Sabit	152.22	3.87		39.36	.001**
	İBÖ	-.23	.05	-.20	-4.95	.001**
ARIÖ						
Model 1	Sabit	64.46	1.74		37.10	.001**
	İBÖ	.04	.02	.09	2.07	.039*

Not. * $p < .05$, ** $p < .001$.

Yapılan basit regresyon analizleri sonucunda oluşturulan tüm modellerin anlamlı olduğu görülmüştür. İnternet bağımlılığı düzeyleri anneyle ilişkiler ve kontrol ($\beta = -.20, t = -4.85, p < .001$), babayla ilişkiler ve kontrol ($\beta = -.20, t = -4.95, p < .001$) düzeylerini negatif yönde yordarken, internet bağımlılığı düzeyleri akran ilişkileri düzeylerini pozitif yönde yordamaktadır ($\beta = .09, t = 2.07, p < .05$). Başka bir ifadeyle, bu örnekte internet bağımlılığı yüksek olan öğrencilerin anneyle ilişkileri ve kontrol algısı ve babayla ilişkileri ve kontrol algısı düşüktür. Diğer taraftan arkadaşlarıyla olumlu ilişkilere sahip olma olasılığı yüksektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Tezin bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulguların sonuçları ve ulaşılan sonuçlar ilgili literatür eşliğinde tartışılmıştır.

5.1 Tartışma

5.1.1 İnternet bağımlılığı, anne-baba ve akran ilişkisine ilişkin bulguların cinsiyete göre tartışılması ve yorumlanması

Bu araştırma sonucunda cinsiyet değişkenine göre anneyle ilişkiler ölçeği puanları anlamlı bir farklılık gösterirken, internet bağımlılığı, babayla ilişkiler ve akran ilişkileri ölçeği puanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırma sonucunda internet bağımlılığının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır. Literatürde internet bağımlılığı ile ilgili cinsiyete ilişkin bulgular incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu araştırma sonucuna paralel olarak Şahin (2014), lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada internet bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Yine Balcı ve Gülnar (2009) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmanın sonucunda internet bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eftekin (2015), Ayas ve Horzum (2013) tarafından yürütülen araştırmalar da ulaşılan bulguyu destekler niteliktedir. Literatürde internet bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilen çalışmalar da bulunmaktadır (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Esen, 2010; Zorbaz, 2013). Araştırmalardaki farklılıkların internet bağımlılığı ölçüm biçiminden veya araştırmaların yapıldığı şehirlerin kültürel farklılıklarından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguya göre, anne ile ilişkiler puanları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ve kız öğrencilerin anneyle ilişkilerinin ve kontrol algısının erkek öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Baba ile ilişkiler ve kontrol algısı ise cinsiyete göre anlamlı farklılık

göstermemektedir. Literatürde araştırmayla ulaşılan bu bulguyu destekleyen sonuçlar vardır. Gündüz ve Çok (2015), anne ve baba izlemesinin ergenin cinsiyetine göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucunda bilginin daha çok anneler tarafından toplandığı ve kızlardan daha çok bilgi isteğinde bulunulduğuna ulaşılmıştır. Başka bir araştırmada ise anne baba tutumu puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulgusu elde edilmiştir (Oktay, 2016). Atıcı ve Çevik (2008), öğrencilerin yarısından fazlasının arkadaşlık ilişkisine ailelerinin müdahale ettiğini ve ailelerin kızlara müdahale etme oranının, erkeklere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Toplumun kültürüne bağlı olarak, ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarıyla olan yakınlığı ve kontrol durumu değişim gösterebilmektedir. Elde edilen sonucun kültür farklılıklarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonucundan farklı olarak, Özkan (2014) tarafından ergenler üzerinde yürütülen çalışma sonucunda ergenlerin anne babalarını demokratik, ihmalkâr ve hoşgörülü olarak algılamaları ve öznel iyi oluş düzeyleri arasında cinsiyetin önemli bir etkisinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Tepe ve Sayıl (2012) her iki cinsiyetin akran ilişkilerinde anne ve babanın kontrolünün olduğu fakat erkeklerin hem annenin hem de babanın psikolojik kontrolünü yüksek algıladığı; kızların ise anne ve babanın davranışsal kontrolünü yüksek algıladığı görülmüştür. Dolayısıyla ergenin akranları ile olan ilişkileri söz konusu olduğunda ebeveynlerin kız erkek fark etmeksizin bu alana hep aynı düzeyde müdahil oldukları belirtilmiştir.

Elde edilen bir diğer bulguya göre akran ilişkileri puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Yapılan literatür incelemesinde bu bulguyu destekleyen araştırmaya ulaşılamamıştır. Ancak, farklı olarak ulaşılabilen çalışmalarda, kız ergenlerde olumlu akran ilişkileri erkek ergenlere oranla daha yüksek görülmüştür (Savcı, 2017; Totan ve Yöndem, 2007). Literatürdeki başka bir çalışmaya göre, karşı cinsten arkadaşın olması durumunun cinsiyete göre değişiklik göstermediği fakat kızların erkeklere oranla daha fazla arkadaş sahibi oldukları tespit edilmiştir (Atıcı ve Çevik, 2008).

5.1.2 İnternet bağımlılığı, anne-baba ve akran ilişkisine ilişkin bulguların algılanan başarı durumuna göre tartışılması ve yorumlanması

Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre algılanan başarı durumuna göre internet bağımlılığı ölçeği puanları anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kendisini başarısız olarak değerlendiren öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin, kendilerini orta düzeyli ya da başarılı olarak değerlendiren öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma ile elde edilen sonuç literatür bulgularıyla tutarlıdır. Esen ve Siyez (2011), ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psikososyal değişkenleri incelemek üzere yaptıkları çalışma sonucunda, internet bağımlılığının akademik başarı değişkenine göre farklılaştığını tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda akademik başarısı düşük olan öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin, akademik başarısı yüksek olan öğrencilerden anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Beşaltı (2016), akademik başarısını orta düzeyde gören öğrencilerin, akademik başarısını iyi gören öğrencilere göre internet bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Binali (2015) ise çalışmaya katılan öğrencilerin not ortalaması arttıkça interneti günlük ve haftalık saat bazında kullanımlarının azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Literatürde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara paralel başka çalışmalar da bulunmaktadır (Lin ve Tsai, 2002; Yang ve Tung, 2007; Esen, 2010; Doğrusever, 2015).

Kendisini başarısız olarak değerlendiren öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin daha yüksek olması beklenen bir durumdur. Sonuçlardan yola çıkarak, internetin ders dışındaki etkinliklerle yoğun şekilde kullanılması ve internette geçirilen sürenin artması sonucunda akademik başarının düşmüş olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda akademik başarısı düşük olan öğrencilerin internet bağımlılığı için daha fazla risk altında olduğu yargısına varılabilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç, anne baba ile ilişkiler puanlarının öğrencilerin algılanan başarı değerlendirmelerine göre anlamlı şekilde farklılaştığıdır. Elde edilen sonuçlara göre, kendilerini başarısız olarak değerlendiren öğrencilerin anneyle ilişkileri ve kontrol algısı düzeylerinin orta düzeyde başarılı ya da başarılı öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha düşük olduğunu ve orta düzeyde başarılı öğrencilerin anneyle ilişkileri ve kontrol algısı düzeylerinin de başarılı

öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, babayla ilişkiler ölçeği puanlarına göre ise kendilerini başarısız olarak değerlendiren öğrencilerin babayla ilişkileri ve kontrol algısı orta düzeyde başarılı öğrencilerden ya da başarılı öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Sonuçlar doğrultusunda aile ile ilişkilerin ergenlerin akademik başarısında önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz.

Literatürde anne-baba ilişkisi ve akademik başarı arasında anlamlı farklılık olduğuna dair destekleyici çalışmalar mevcuttur. Beşaltı (2016) çalışmasının sonucunda akademik başarısının iyi olduğunu düşünen öğrencilerin aile ilişkileri düzeyinin, akademik başarısının zayıf olduğunu düşünen öğrencilere göre daha iyi olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Öğrencilerin başarı değerlendirmelerine göre akran ilişkileri ölçeği puanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürde, elde edilen bulguyu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Meslek yüksekokulu öğrencileriyle yürütülen çalışma sonucunda akademik başarı notu ile akran desteği ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Çırpan ve Çınar, 2013). Yıldırım'ın (2000), lise öğrencileriyle yürüttüğü araştırmada akademik başarı ile arkadaş desteği arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Elde edilen bulgulara göre ergenlerin akran ilişkilerinin ders başarılarından bağımsız olduğunu söylemek mümkündür.

5.1.3 İnternet bağımlılığı, anne-baba ve akran ilişkisine ilişkin bulguların internet kullanım sıklığına göre tartışılması ve yorumlanması

Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre internet kullanım sıklığı değişkenine göre internet bağımlılığı ölçeği puanları anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılığın kaynağına bakıldığında; her gün internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyleri haftada bir ya da 8 gün ve daha uzun sürelerde internet kullanan bireylerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu ve diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Literatürde internet kullanım süresinin arttıkça internet bağımlılık düzeyinin de arttığı bulgusuna ulaşan birçok araştırma bulunmaktadır. Balcı ve Gülnar (2009), çalışmayı destekleyici sonuçlara ulaşmışlardır. Araştırmalarında internet bağımlılığı açısından riskli olan grup ve bağımlılık belirtisi taşıyan grubun, haftalık olarak

internet kullanım sıklığı diğer gruptan daha yüksek bulunmuştur. Riskli kullanıcıların ve bağımlıların haftanın 4-5 günü ya da her gün düzenli olarak internete erişim sağladıkları tespit edilmiştir. Cengizhan'ın (2005) yürüttüğü araştırmada internet kullanım sürelerinin fazla olduğunu ifade eden grubun, kendilerini internet kullanımı konusunda düşkün olarak tanımladıkları görülmüştür. Bir başka çalışmaya göre ise ergenlerin günlük ve haftalık kullanım miktarı arttıkça internet bağımlılık ölçeğinden alınan puanların da arttığı saptanmıştır (Binali, 2015). İnternette geçirilen süre ve internet bağımlılığı arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yang ve Tung, 2007). Literatürde bu bulguları destekleyecek birçok araştırma vardır (Anderson, 2001; Günüş, 2009; Tanrıverdi, 2012; Doğan, 2013; Doğrusever, 2015; Yılmaz ve Yüksel, 2016). İnternet kullanım süresinin internet bağımlılığı için bir risk faktörü olduğu ve internette geçirilen sürenin artmasıyla kişinin kendisini zaman konusunda denetleyememesine ve internetin amaç dışı kullanılması durumlarına yol açtığı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguya göre, internet kullanım sıklığına göre anne baba ile ilişkiler puanları anlamlı farklılık göstermemektedir. Literatürde elde edilen bulguya en yakın sonuç, anne babanın kontrolü ve internet kullanımıyla ilişkili olarak Doğrusever'in (2015) çalışmasıdır. Çalışma sonucunda, ailelerin internet kullanımına sınırlama koyup koymamasının internet bağımlılık puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığına ulaşılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç, akran ilişkisinin internet kullanım sıklığına göre anlamlı farklılık gösterdiğiidir. İnternet kullanım sıklığı arttıkça arkadaşlık ilişkileri değerlendirmelerinin daha olumlu olma eğiliminde olduğu fakat gruplar arasında belirgin farklılık olmadığına ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulguya paralel bir sonuca göre, internet bağlantısına sahip olan ergenlerin akran ilişkilerinin bağıllık alt boyutunda, internet bağlantısına sahip olmayan ergenlere kıyasla daha olumlu akran ilişkileri puanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ergenlerin arkadaşlarıyla vakit geçirdikten sonra, eve döndüklerinde bile iletişimlerini sürdürmek amacıyla internet üzerinden akranlarıyla görüşmeye devam etmelerinin sonucunda akranlarıyla bağıllıklarının arttığı düşünülmektedir. Düzenli olarak her gün internet kullanan ergenlerin haftada en az üç dört defa internet kullanan ergenlere oranla daha olumlu akran ilişkilerine sahip oldukları belirtilmektedir

(Yücel, 2009). Araştırma sonucuna paralel olmayan bulgular da mevcuttur. Köse'nin (2016) araştırma sonucuna göre, yoğun internet kullanan ergenlerin, doyumlu bir sosyal yaşamın gereği olan akran ve diğer yaş gruplarıyla nitelikli ve gerçek bir iletişim kurmaya zaman bulamadığı veya sosyal yaşamdan kaçtığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.4 İnternet bağımlılığı, anne-baba ve akran ilişkisine ilişkin bulguların internet korelasyon sonuçlarına göre tartışılması ve yorumlanması

İnternet bağımlılığı ile anne-baba ergen ve akran arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda, internet bağımlılığı ölçeği puanları, anneyle ve babayla ilişkiler ölçeği puanları ile düşük düzeyde negatif yönde ilişkiliyken, akran ilişkileri ölçeği puanlarıyla düşük düzeyde pozitif yönde ilişkili olarak bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre internet ve anne-baba ilişkileri arasında düşük düzeyde negatif yönde ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen sonucuna göre, anne ve baba ile ilişkiler arttıkça internet bağımlılık düzeyinin azalacağı yorumu yapılabilir. Literatürde araştırmadan elde edilen bulguya en yakın sonuçlardan biri, demokratik anne-baba tutum düzeyi arttıkça problemlili internet kullanımının düşeceği bulgusudur (Altıntaş, 2016). Bu araştırmaya göre otoriter ve koruyucu-istekçi ebeveyn tutum düzeyi arttıkça internet kullanma isteği, internet kullanım sıklığı artmaktadır. Aileleri ihmalkar ve ilgisiz olan aile çocuklarının, demokratik ve müsamahakar aileye sahip çocuklara oranla daha yüksek internet bağımlılık düzeyi olduğu saptanmıştır (Doğrusever, 2015). Bu sonucun, aileleri ilgisiz ve denetimsiz olan ergenlerin internetle daha fazla meşgul olması dolayısıyla internet bağımlılığı riskiyle karşı karşıya gelmesiyle ortaya çıktığı söylenebilir. Destekleyici bir diğer çalışma bulgusuna göre, ergenlerde internet bağımlılığı ile aileden algılanan sosyal destek arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Esen, 2010). Aileleri ile ilişkilerinin olumlu ve istedikleri gibi olmadığını düşünen öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin de daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Tanrıverdi, 2012; Kayri vd., 2014). Elde edilen sonuçlar neticesinde, internet bağımlılığı olan ergenlerin genellikle aileleri ile ilişkileri zayıf olan ve aileleri tarafından ihmal edilen ergenlerden oluştuğu düşünülmektedir.

Bulgulardan bir diğeri de internet bağımlılığı ile akran ilişkileri arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişkinin olmasıdır. Elde edilen sonucu literatürde destekleyen çalışmalar mevcuttur. Sorunlarını aileden çok arkadaş grubuyla paylaşan ergenler için arkadaşlarıyla iletişim halinde olmak önemlidir ve bu tür iletişim kuran ergenlerin internet kullanım süresi daha fazla olmaktadır aynı zamanda internet kullanımının gerçek hayatla güçlü bağları, iyi bir ailesi iyi bir arkadaş çevresi olan insanlar üzerinde derin etkiler oluşturmadığına ulaşmıştır. (Bayraktutan, 2005). Bir diğer destekleyici sonuca göre, internet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin akran birliktelik düzeyleri de yüksek bulunmuştur (Savcı ve Aysan, 2016). Akran ilişkileri ölçeğinin bağıllık alt boyutuna göre, internet erişimine sahip olan ergenlerin internet bağlantısına sahip olmayan ergenlere göre daha olumlu akran ilişkilerine sahip olduğu tespit edilmiştir (Yücel, 2009). Yine başka bir çalışma sonucuna göre ergenlerin arkadaş bağıllığı düzeyi ile internet bağımlılığı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Çevik ve Çelikkaleli, 2010). Sonuçlardan yola çıkılarak, ergenlerin arkadaşlarıyla internet üzerinden ilişki kurduğu ve internet kullanan ergenlerin akranlarıyla daha olumlu ilişkiler içerisinde olduğu düşünülebilir.

Araştırma bulgularının aksine arkadaşlardan algılanan sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığının arttığına dair bulgular da literatürde görülmektedir (Tanrıverdi, 2012). Doğan'ın (2016) araştırma bulgularına göre, ergenlerin internet kullanımlarının aile ilişkisini, arkadaş ilişkisini ve öğretmen ilişkisini olumsuz etkilediğini belirtenlerin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu ise akran ilişkileri ölçeği puanları, anneyle ilişkiler ve babayla ilişkiler ölçeği puanları ile düşük düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğudur. Akgün (2005), arkadaşlarıyla yetersiz ilişki nedeniyle istismar etme, istismara uğramadaki artışın aile ile kurulan olumsuz ilişkiden kaynaklandığını tespit etmiştir. Dolayısıyla aile ile kurulan iyi ilişkiler de akran ilişkilerini pozitif yönde etkileyecektir. Totan ve Yöndem (2007), anne ve baba ilişkilerinin olumlu artışının akran ilişkilerini de olumlu etkilediğini ve ergenlerin zorbalık statüsünde yer alma olasılıklarını ise azalttıklarını belirtmiştir. Bal (2010), araştırmasının sonucunda yüksek kuraldışı davranışlar gösteren ergenlerin, anne-baba ergen ilişki biçimlerinde anne ve babalarının ilişki düzeylerini yetersiz gördüklerini tespit etmiştir. Araştırma

sonuçları, anne baba ergen ilişkisi ile akran ilişkisinin pozitif yönlü olduğunu göstermektedir.

5.1.5 İnternet bağımlılığının, anne-baba ve akran ilişkisini yordamasına ilişkin bulguların tartışılması ve yorumlanması

İnternet bağımlılığı düzeyleri, anneyle ilişkiler ve kontrol, babayla ilişkiler ve kontrol düzeylerini negatif yönde yordamaktadır. Başka bir ifadeyle, bu örnekte internet bağımlılığı yüksek olan öğrencilerin anneyle ilişkileri ve kontrol algısı ve babayla ilişkileri ve kontrol algısı düşüktür. Elde edilen sonuca paralel araştırmalardan birine göre cinsiyet, yalnızlık, aileden algılanan sosyal destek ve algılanan akademik başarı değişkenlerinin sırasıyla internet bağımlılığının en önemli yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir (Esen, 2010).

Araştırmadan elde edilen diğer bulguya göre internet bağımlılığı düzeyleri akran ilişkileri düzeylerini pozitif yönde yordamaktadır. Başka bir ifadeyle internet bağımlılığı yüksek olan öğrencilerin arkadaşlarıyla olumlu ilişkilere sahip olma olasılığı yüksektir. Literatürde araştırma bulgusuna paralel sonuçlar mevcuttur. Zorbaz ve Dost (2014) tarafından lise öğrencilerinin problemli internet kullanım düzeylerini, akran ilişkileri alt boyutlarından kendisi açma ve sadakat boyutlarının yordadığına fakat bağlılık, güven ve özdeşim alt boyutlarının problemli internet kullanım düzeyleri için anlamlı bir yordayıcı olmadığına ulaşılmıştır. Literatürde elde edilenden farklı çalışma bulguları da mevcuttur. Satan (2013), internet bağımlılığı ile akran baskısının orta düzeyde anlamlı ilişkisinin olduğu ve akran baskısı değişkeni internet bağımlılığı puanlarının toplam varyansının %33'ünü açıkladığı bulgusuna ulaşmıştır.

5.2 Sonuçlar ve Öneriler

Araştırma ile ulaşılan sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Kız öğrencilerin anneleriyle ilişkileri ve kontrol algısının erkeklerden yüksek olduğu, kendisini başarısız olarak değerlendiren öğrencilerin internet bağımlılığının kendisini orta ya da başarılı görenlerden yüksek olduğu, ergenlerde akademik başarı arttıkça anne ile ilişkiler ve kontrol algısı düzeyinin arttığı, kendilerini başarısız olarak değerlendiren öğrencilerin babayla ilişkileri ve kontrol algısı orta düzeyde başarılı

öğrencilerden ya da başarılı öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur.

Ergenlerin internet kullanım sıklığı arttıkça arkadaşlık ilişkileri değerlendirmelerinin daha olumlu olma eğiliminde olduğu, anne ve baba ile ilişkiler arttıkça internet bağımlılık düzeyinin azaldığı saptanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak uygulayıcılara ve araştırmacılara daha sonra yapılabilecek çalışmalara ışık tutabilecek önerilerde bulunulmuştur.

5.2.1 Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Kendisini başarısız olarak algılayan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinin yüksek olduğu dikkate alındığında, okul yönetimi ve rehberlik servislerinin işbirliği ile öğrencilerin akademik yönden başarılarını artırıcı çalışmalara yer vermesi uygun olacaktır.

Anne ve babayla kurulan olumlu ilişkiler arttıkça öğrencilerin internet bağımlılığının azaldığı görüldüğünden, rehberlik servislerinin önderliğinde anne babalar için etkili ergen -ebeveyn davranışlarına yönelik etkinliklerin uygulanması, ebeveynlerin de sağlıklı internet kullanımı konusunda bilinçlendirilmesi için seminer ve eğitimler düzenlenmesi yerinde olacaktır.

İnternet bağımlılığının akran ilişkilerini pozitif olarak etkilediği dikkate alındığından, okul rehberlik servisleri tarafından öğrencilere yönelik internetin bilinçli kullanımı konusunda seminerler ve internet kullanım amaçlarına ilişkin farkındalık oluşturmak için etkinlikler düzenlenmesi önerilmektedir. Ayrıca rehberlik servisleri, okul yönetimi tarafından öğrencilerin sosyalleşmeleri ve birlikte eğlenceli vakit geçirmelerini sağlamak adına sosyal etkinliklere yönlendirilmesi ve akran ilişki geliştirme programı planlanması uygun olacaktır.

5.2.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Araştırmanın örneklem grubu, lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Farklı öğretim kademelerini temsil eden örneklerle çalışılmasının, sonuçların genellenebilmesi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma internet bağımlılığı açısından sınıflandırılmamış örneklem üzerinde çalışılmıştır. Gelecek araştırmada daha farklı sonuçlar alabilmek adına internet bağımlısı tanısı alan kişilerle çalışılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aarts, H. ve Dijksterhuis, A. (2000). Habits as knowledge structures: automaticity in goal-directed behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(1), 53-63.
- Akdağ, S. T. (2011). *Ergenlerin bağlanma stilleri ile ebeveynlerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Antalya.
- Akdeniz, S. (2017). *Erken ergenlik döneminde bilişsel duygu düzenleme, algılanan anne baba tutumu ve algılanan sosyal destek ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akgül, M. (2009). "İnternet yaşamdır!", *İnternet haftası konuşması*. Erişim tarihi: 11.10.2017, <http://bianet.org/biamag/siyaset/113820-internet-yasamdir>.
- Akgün, S. (2005). *Akran zorbalığının anne-baba tutumları ve anne-baba ergen ilişkisi açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altıntaş, S. (2016). *Ortaokul öğrencilerindeki problemlerle internet kullanımı ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- American Psychiatric Association (APA). (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)*. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Anderson, K. J. (2001). Internet use among college students: An exploratory study. *Journal of American College Health*, 50, 21-26.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1): 55-67.
- Aslan, E. ve Yazıcı, A. (2016). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve ilişkili sosyodemografik faktörler. *Klinik Psikiyatri*, 19, 109-117.
- Ateş, F. B. ve Akbaş, T. (2012). Ergenlerde görülen kural dışı davranışların aile işlevselliği ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 337-352.
- Atıcı, M. K. (2007). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39), 46-57.

- Bal, S. (2010). *Çocukluk örselenme yaşantıları, ana-baba- ergen ilişki biçimleri ve sosyal destek algısının, kural dışı davranışlarla ilişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Balcı, Ş. ve Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk İletişim*, 6(1), 5-22.
- Balkaya, F. (2005). Bilgi işleme süreçleri açısından bağlanma kuramının yeniden ele alınması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8, 17-39.
- Baumrind, D (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance abuse. *Journal of Early Adolescence* , 11, 56–94.
- Bayraktar, F. (2007). Olumlu ergen gelişiminde ebeveyn/akran ilişkilerinin önemi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14 (3), 157-166.
- Bayraktar, F. (2013). İnternet ve ergen gelişimi. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. (s.75-94). Ankara: Anı yayıncılık.
- Bayraktutan, F. (2005). *Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayzan, Ş. (2013). İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı. (Ed. M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. (s.259-278). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Beard, K. W. ve Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 377-380.
- Beşaltı, M. (2016). *Ergenlerde internet bağımlılığı ve kişilik özelliklerinin bazı sosyal-demografik özelliklere göre incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Biçer, U. (2014). *Sosyal beceri eğitiminin ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Binali, R. (2015). *Lise öğrencilerinin kişilik özellikleri ile internet bağımlılığı ve akademik başarı durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz ve Ş., Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Camgöz, N. (1998). “Siber uzay, sanal gerçeklik ve müze”. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 371, 72.
- Can, M. Ş. (2007). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinde görülen “Madde bağımlılığı” alışkanlığı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Cansever, A. B. (2013). Ergenlerin internet kullanımının toplumsal ilişkilerinde yarattığı sorunlar. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. (s.193-210). Ankara: Anı yayıncılık.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: "İnternet bağımlılığı". *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 83-98.
- Ceyhan, E., Ceyhan, A. ve Gürcan, A. (2007). Problemlerli internet kullanımı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1), 387- 416.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İçimizdeki Biz*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağıltay, K. (1994). *Herkes için internet*. Ankara: Tübitak-OdtÜ Yayınları.
- Çakır, Ö., Horzum, M. B. ve Ayas, T. (2013). İnternet bağımlılığının tanımı ve tarihçesi. (Ed. M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. (s.1-16). Ankara: Anı yayıncılık.
- Çevik, G. B. ve Atıcı, M. (2008). Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 35-50.
- Çevik, G. B. ve Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağımlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Çırpan, F. K. ve Çınar, S. (2013). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinde akran desteği ile akademik başarı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 191-199.
- Çok, F. ve Gündüz, Ç. H. (2015). Ergenlikte anne-baba izlemesi: Ergen, anne ve baba bildirimlerine göre bir inceleme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 433-441.
- Davis, R. A. (2001). "A cognitive-behavioral model of pathological internet use". *Computers in Human Behavior*, 17, 187-195.
- Doğan, A. (2013). *İnternet bağımlılığı yaygınlığı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Doğan, H., Işıklar, A. ve Eroğlu, S. E. (2008). Ergenlerin problemlerli internet kullanımlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 106-124.
- Doğrusever, C. (2015). *Ön ergenlerin internet bağımlılığının yalnızlık, sosyal beceriler ve bazı sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Eftekin, P. (2013). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Eldeklioğlu, J. (1999). Karar stratejileri ile ana-baba tutumu arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 7-13.
- Eroğlu, R.S. (2013). Ergenlerde bağlanma stilleri ve sosyal iletişim ağlarının kullanılması. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. (s.151-162). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erözkan, A. (2004). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve bağlanma düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 155-175.
- Ersanlı, K. (2012). *Davranışlarımız*. Samsun: Birleşik Dağıtım Kitabevi.
- Esen, B. K. ve Korkmaz, M. (2013). İnternetin güvenli kullanımı ve akran eğitimi. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. (s.243-258). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Esen, E. (2010). *Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Esen, E. ve Siyez, M. D. (2011). Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (36), 127-138.
- Gander, M. J ve Gardiner, H.W. (1998). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev. Ali Dönmez, Nermin Çelen, Bekir Onur), Ankara: İmge Kitabevi.
- George, D. ve Mallery, P. (2016). *IBM SPSS statistics 23 step by step: A simple guide and reference*. New York: Routledge.
- Global Overview (2017). *İnternet, sosyal medya ve mobil kullanım istatistikleri*. Erişim:14.01.2018, <https://www.sosyalmedyakampusu.com/internet-sosyal-medya-ve-mobil-kullanim-istatistikleri-2017>.
- Goldberg, I. (1996). *Goldberg's message*. Erişim tarihi: 09.10.2017, <http://www.usr.rider.edu/~suler/psycyber/supportgp.html>
- Gönül, A. S. (2002). Patolojik internet kullanımı. *YeniSymposium Dergisi*, 40(3), 105-110.
- Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Gürcan, N. (2010). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Gürcan, N. ve Hamarta, E. (2013). Problemlili internet kullanımı ve uyum. (Ed. M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*.(s.95-114). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hamarta, E. (2004). Bağlanma teorisi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 53-66.
- Hansen, S. (2002). Excessive internet usage or “Internet addiction? The implications of diagnostic categories for student users. *Journal of Computer Assisted Learning*, 18, 235–236.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Henderson E. C. (2001). “Understanding addiction”. *University Pres of Mississippi*, 1, 4-153.
- Ho, R. (2013). Handbook of univariate and multivariate data analysis with IBM SPSS (Second edition.). Boca Raton ; New York: Chapman and Hall/CRC.
- İnan, A. (2010). *İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İnanç, B. Y. (2007). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- İnternet, sosyal medya ve mobil kullanım istatistikleri (2018, 14 Ocak). Erişim adresi: <https://www.sosyalmedyakampusu.com/internet-sosyal-medya-ve-mobil-kullanim-istatistikleri-2017/>
- İşleyen, F. (2013). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin kişisel ve ailesel faktörlerle ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kaner, S. (1996). *Anababa denetimiyle suç kabul edilen davranış arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kaner, S. (2000a). Kontrol kuramına dayalı anababa-ergen ilişkileri ölçeği geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1-2), 77-89.
- Kaner, S. (2000b). Akran ilişkileri ölçeği ve akran sapması ölçeği geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1-2), 67-75.
- Karabekiroğlu, K. (2014). *Ergenin ruhsal gelişimi*. Ankara: Say Yayınları.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaygusuz, C. (2013). Psikolojik ihtiyaçlar ve internet bağımlılığı. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. (s.163-192). Ankara: Anı yayıncılık.

- Kaypakoğlu, S. (2004). *Küresel medya ve kültürel değişim*. İstanbul: Naos Yayıncılık.
- Kayri, M., Tanhan, F. ve Tanrıverdi, S. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1-27.
- Kocayörük, E. (2010). Ergen gelişiminde aile işlevleri ve baba katılımı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 37-45.
- Korkmaz, Y. (2014). *Lise öğrencilerinin depresyon, anksiyete, stres ve internet bağımlılığı ilişkisinin bazı değişkenlere göre yordanması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köroğlu, G., Öztürk, Ö., Tellioğlu, N., Genç, Y., Mırsal, H. ve Beyazyürek, M. (2006). Problemlı internet kullanımıyla başvuran iki uçlu bir hasta nedeniyle psikiyatrik ek tanı tartışması: Olgu sunumu. *Bağımlılık Dergisi*, 7, 150- 154.
- Köse, N. (2016). Ergenlerde internet bağımlılığının yaşam doyumuna etkisi. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 1, 58-65.
- Krejcie, R. V. ve Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Li, S-M. ve Chung, T. M. (2006). Internet function and internet addictive behavior. *Computers in Human Behavior*, 22: 1067-1071.
- Lin, S. S. ve Tsai, C. C. (2002). Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents. *Computers in Human Behavior*, 18(4), 411-426.
- Morahan-Martin, J. ve Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16, 13-29.
- Morsünbül, Ü. (2014) İnternet bağımlılarının bağlanma stilleri, kişilik özellikleri, yalnızlık ve yaşam doyumunu ile ilişkisi. *Journal of Human Sciences*, 11(1), 357-372.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilgili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 3(3), 553-570.
- Oktay, G. (2016). *Algılanan anne baba tutumu ile bağlanma biçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ögel, K. (2017). *İnternet bağımlılığı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özcan, N. K. ve Buzlu, S. (2005). Problemlı internet kullanımının belirlemede yardımcı bir araç: "İnternette Bilişsel Durum Ölçeği'nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenilirliği". *Bağımlılık Dergisi*, 6(1), 19-26.

- Özkan, İ. (2014). *Ergenlerde anne baba tutumu ile öznel iyi oluş arasındaki tutumun incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Öztürk, A. ve Sayıl, F. M. (2012). Ergenin arkadaşları ve uyumu ile annenin akran yönetimi davranışları arasındaki ilişkilerde annenin inançlarının aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27 (69), 1-16.
- Park, S. K., Kim, J. Y. ve Cho, C. B. (2008). Prevalence of internet addiction and correlations with family factors among South Korean adolescents. *Adolescence*, 43(172), 895-909.
- Pituch, K. A. ve Stevens, J. (2016). *Applied multivariate statistics for the social sciences: Analyses with SAS and IBM's SPSS*. New York: Routledge.
- Rask, K., Åstedt-Kurki, P., Paavilainen, E. ve Laippala, P. (2003). Adolescent subjective well-being and family dynamics. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 17 (2), 129-138.
- Satan, A. A. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinde akran baskısının internet bağımlılığına olan etkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(8), 511-526.
- Savcı, M. (2017). *Ergenlerin Sosyal Zekâ, Sosyal Kaygı, Akran İlişkileri, İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkiler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Savcı, M. ve Aysan, F. (2016). Bağlanma stilleri, akran ilişkileri ve duyguların internet bağımlılığını yordamadaki katkıları. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3, 401-432.
- Sayiner, B., Köknel, Ö. ve Turanlı, M. (2005). Lise öğrencilerinde ana-baba tutumun çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 193-212.
- Schultz, D. P. ve Schult, S. E. (2001). *Modern Psikoloji Tarihi*. (Çev. Yasemin Aslay). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19. <http://efdergi.yyu.edu.tr>.
- Shapira, N., Goldsmith, T., Keck, P., Khosla, U., ve McElroy, S. (2000). Psychiatric features of individuals with problematik internet use. *Journal of Affective Disorders*, 57, 267-272.
- Siyez, M. D. ve Baş, A. U. (2013). İnternet bağımlılığı ve psikososyal faktörler. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. (s.115-149). Ankara: Anı yayıncılık.
- Şahin, N. (2014). *Ergenlik problemleri ve baş etme yöntemleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2012). Using multivariate statistics (6. ed.). Harlow: Pearson Education.
- Tanrıverdi, S. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Tarhan, N. (2004). *Makul Çözüm, Aile içi iletişim Rehberi*, (3. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. ve Nurmedov, S. (2013). *Bağımlılık*. (2. baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tepe, K. Y. ve Sayıl, M. (2012). Ebeveyn kontrolü ve ergenin sosyal işlevselliği arasındaki bağlantıda ilişkisel saldırganlığın aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27 (70), 119-132.
- Totan, T. ve Yöndem, Z. D. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne-baba, akran ilişkilerin açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53-68.
- Tsai, C. C. ve Lin S. S. S. (2003). Internet addiction of adolescents in Taiwan : An interview study. *CyberPsychology & Behavior*, 6, 649-652.
- Tsai, C. C. ve Lin, S. S. J. (2001). Analysis of attitudes toward computer networks and internet addiction of Taiwanese adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 373-376.
- TÜİK (2017). Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım raporu. Erişim: 14 Ocak 2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24862>.
- Wasserman, G. A., Miller, L.S., Pinner, E., ve Jaramillo, B. (1996). Parenting predictors of early conduct problems in urban, high risk boys. *Journal of The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 637-644.
- Whang, L. S-M., Lee, S. ve Chang, G. (2003). 'Internet over-users' psychological profiles: A behavior sampling analysis on Internet addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 6(2), 143-150.
- Yalom, I. D. (2012). *Ergen Terapisi*. (Çev. Yeşim Özkardeşler Şallı). İstanbul: Prestij Yayınları.
- Yang, S-C. ve Tung, C.-J. (2007). Comparison of internet addicts and nonaddicts in Taiwanese High School. *Computers in Human Behavior*, 23, 79-96.
- Yavuzer, H. (2012). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2015). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2013). *Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yellowlees, P. M. ve Marks, S. (2007). Problematic internet use or internet addiction. *Computers in Human Behavior*, 23, 1447- 1453.

- Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. C., Chen, S. H. ve Ko, C. H. (2007). Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(3), 323-329.
- Yıldırım İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18: 167 – 176.
- Yılmaz, E. ve Yüksel, M. (2016). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(3), 1031-1042. [Online]:<http://ilkogretim-online.org.tr>.
- Yılmaz, H. (2004). *Sevgili anne ve babacığım, lütfen bu kitabı okur musunuz*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Young, K. (1996). “Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder”. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237–244.
- Young, K. S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415.
- Yücel, N. (2009). *Ergenlerin akran ilişkileri ve yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, N. ve Gürsoy, F. (2013). Ergenlerin akran ilişkileri ile yalnızlık düzeylerinde internet kullanımının etkisi. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. (s. 211-242). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zorbaz, O. (2013). *Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zorbaz, O. ve Dost, M.T. (2014). Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 298-310.

EKLER

EK 1:

T.C.
EREĞLİ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 11260159-903.02-E.5897773
Konu : Rûmeysa MORAL

27/05/2016

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

İlgi : Yunus Emre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Müdürlüğü'nün , 25/05/2016 tarih ve 99107316-903.02-301 sayılı yazısı.

Ereğli Yunus Emre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Rehber Öğretmeni Rûmeysa MORAL (T.C. Kimlik Numaralı 65101108024) Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında "Ergenlerdeki internet bağımlılığı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından bir değerlendirme" isimli tez çalışması kapsamında ilçemiz ortaöğretim kurumlarında ilgi yazı ekinde yer alan ölçekleri uygulamak istemektedir.

Yunus Emre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Rehber Öğretmeni Rûmeysa MORAL'ın Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında "Ergenlerdeki internet bağımlılığı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından bir değerlendirme" adlı tez çalışması kapsamında ilçemiz ortaöğretim kurumlarında ekte yer alan ölçekleri uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Namık ÖZÇELİK
İlçe Milli Eğitim Müdür V.

OLUR
27/05/2016

Erdal ÇETİNBAŞ
Kaymakam V.

EK:
Uygulama Ölçeği

Hükümet Konağı Kat:3 Ereğli/KONYA
Elektronik Ağ: <http://eregli42.meb.gov.tr>
e-posta: adsoyad@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: G.KASAPÇOPUR Memur
Tel: (0 332) 713 10 40 (3 Hat)
Faks: (0 332) 713 14 39

EK 2:

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
15.07.2016	6	2016/ 98

KARAR NO:
2016 – 98

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden Rümeyza MORAL'ın "Ergenlerdeki İnternet Bağımlılığı: Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından Bir Değerlendirme" başlıklı anket çalışması okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden Rümeyza MORAL'ın "Ergenlerdeki İnternet Bağımlılığı: Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından Bir Değerlendirme" başlıklı anket çalışmasının kabulüne oybirliği ile karar verildi.

ASLI GİBİDİR.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1-Yaş:

2-Cinsiyet:

Kadın Erkek

3-Derslerdeki başarı düzeyin ne düzeyde:

Başarılı Orta Başarısız

4- Kendine ait bilgisayarın var mı?

Evet Hayır

5-İnterneti ne sıklıkla kullanırsın?

Her gün 2 günde bir 3-4 günde bir
 Haftada bir 10 gün veya daha az sıklıkla

6-İnternete girdiğinde bilgisayar başında ortalama ne kadar zaman geçirirsin?

0-2 saat 3-5 saat 6-8 saat
 9-11 saat 11 saatten daha fazla

İNTERNET BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “**Tamamen Katılıyorum**”, genelde doğru ise “**Katılıyorum**”, emin değilseniz “**Kararsızım**”, genelde doğru değilse “**Katılmıyorum**”, hiçbir zaman doğru değilse “**Kesinlikle Katılmıyorum**” şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.

Yoksunluk

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. İnternet <u>kullanamadığım</u> zaman kendimi gergin/huzursuz hissedirim.	1	2	3	4	5
2. İnternet kullanmak isteyip de kullanamadığım zaman sinirli/öfkeli olurum.	1	2	3	4	5
3. İnternet bağlantısı koparsa ya da yavaşlarsa sinirlenirim/öfkelenirim.	1	2	3	4	5
4. İnternet kullandığım zamanlarda hiç olmadığım kadar mutlu/huzurlu olurum.	1	2	3	4	5
5. Kendimi endişeli ya da sıkıntılı hissettiğim zamanlarda internet kullanmak beni rahatlatır.	1	2	3	4	5
6. Birileri beni internetin başından kaldırırsa sinirlenirim.	1	2	3	4	5
7. Sorunlarımdan kaçmak için internet kullanmaya yönelirim.	1	2	3	4	5
8. İnternete, planladığım zamanda giremezsem sinirlenirim.	1	2	3	4	5
9. Çevremde birileri varken, <u>yalnız kalıp</u> , internete girmeyi isterim.	1	2	3	4	5

10. İnterneti kullanmadığım zamanlarda internete girmek için sabırsızlanırım. 1 2 3 4 5

11. Gittiğim yerlerde internet bağlantısı ararım. 1 2 3 4 5

Kontrol güçlüğü

12. İnternet kullanmamı sınırlamakta ya da kontrol etmekte güçlük çekerim. 1 2 3 4 5

13. Sabah uyandığımda ilk aklıma gelen internete girmek olur. 1 2 3 4 5

14. İnternette her defasında, bir öncekinden daha uzun süre kalmak isterim. 1 2 3 4 5

15. İnternette planladığımdan daha uzun süre kalırım. 1 2 3 4 5

16. İnternet kullanmadığım zamanlarda bile interneti düşünürüm. 1 2 3 4 5

17. İnternette iken acıktığımı, susadığımı hissetmem ya da farkına varmam. 1 2 3 4 5

18. İnternette daha fazla zaman geçirmek için başka planlarımı iptal ederim. 1 2 3 4 5

19. İstediğim zaman internetin başından kalkamam. 1 2 3 4 5

20. Ailem beni çağırrsa dahi internetin başından kalkamam. 1 2 3 4 5

21. İnternet kullanabilmek için uykumdan ödün veririm. 1 2 3 4 5

İşlevsellikte bozulma

22. İnternet kullanmamdan dolayı ailem ile sorunlar yaşarım. 1 2 3 4 5

23. Arkadaşlarım beni çağırrsa dahi internetin başından kalkmam. 1 2 3 4 5
24. İnternet kullanmamdan dolayı başka etkinliklere (spor, sinema, kitap okuma vb.) ilgim azalır. 1 2 3 4 5
25. İnternet kullanmamdan dolayı ev/iş/okul sorumluluklarımı yerine getiremem ya da ihmal ederim. 1 2 3 4 5
26. Çevremdekiler internette harcadığım zamandan dolayı şikâyet eder. 1 2 3 4 5
27. İnternet kullanmamdan dolayı ailem ile daha az zaman geçiririm. 1 2 3 4 5
28. İnternet kullanmamdan dolayı arkadaşlarım ile daha az zaman geçiririm. 1 2 3 4 5
- Sosyal izolasyon**
29. İnternet kullanmamdan dolayı arkadaşlarım ile sorunlar yaşarım. 1 2 3 4 5
30. İnternet ortamında edindiğim arkadaşlıkları gerçek yaşamdaki arkadaşlarıma tercih ederim. 1 2 3 4 5
31. Gerçek yaşamdaki arkadaşlarımla dışarıda görüşmek yerine internette görüşmeyi tercih ederim. 1 2 3 4 5
32. Arkadaşlarımı internetten edinirim. 1 2 3 4 5
33. İnternet benim en iyi arkadaşımdır. 1 2 3 4 5
34. İnternetsiz bir yaşam bana anlamsız/boş gelir. 1 2 3 4 5
35. İnternet kullanmamdan dolayı yüz yüze iletişimde zorluk yaşarım. 1 2 3 4 5

ANABABAYLA İLİŞKİLER ÖLÇEĞİ

Bu ölçek, anababalar ile çocukların ve gençlerin ilişkilerini ölçmek amacı ile hazırlanmıştır.

Sizden, her ifadeyi dikkatle okumanız ve ifadelerin yanında yer alan 5 yanıt seçeneğinden birini hem anneniz hem de babanız için işaretlemeniz beklenmektedir.

Cevaplama şeklini daha iyi açıklamak için bir örnek verelim. İfade “Kimlere arkadaşlık ettiğimi bilir” olsun.

Eğer annenizin, kimlerle arkadaşlık ettiğinizi ‘her zaman’ bildiğini düşünüyorsanız “her zaman” seçeneğini işaretleyiniz. Eğer anneniz her zaman olmasa bile sıkça kimlerle olduğunuzu biliyorsa “sık sık”, ara sıra biliyorsa “ara sıra”, ender olarak biliyorsa “nadiren”, hiçbir zaman bilmiyorsa “hiçbir zaman” seçeneğini işaretleyiniz. Aynı ifadeye, aynı işlemi babanız için de yapınız. Lütfen, hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.

Bazı ifadeler sadece anneler için yanıtlanacaktır (Örneğin 5. ifade), bazıları da sadece babalar düşünülerek yanıtlanacaktır (Örneğin 6. ve 7. gibi)

Anne ya da babalarını kaybetmiş olanlar, varsa üvey anne/babalarının ya da babayı temsil eden yakınlarının tutumlarını dikkate alarak yanıtlayabilirler.

Cevaplarınızı iyice düşünerek vermeniz, araştırmanın sağlığı bakımından çok önemlidir.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Psikolojik Danışman

Rümeysa MORAL

		ANNE					BABA				
		Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.	Arkadaşlarımla gezmeye gittiğimde, nerede olduğumla ve ne yaptığım ile ilgilenir.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
2.	Okuldan sonra hemen eve gelmeyeceksem, nerede ve kimlerle olacağımı söylememi ister.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
3.	Kimlerle arkadaşlık ettiğimi bilir.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
4.	Hangi filmi izlediğimle ya da hangi kitabı okuduğumla ilgilenir.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
5.	Eve geç geldiğimde nerede ve kimlerle olduğumu merak eder (Sadece annenizi düşünerek yanıtlayın)	()	()	()	()	()					
6.	Nerede ve kimlerle olduğumu bilmek onun için önemlidir (Sadece babanızı düşünerek yanıtlayın)						()	()	()	()	()
7.	Gittiğim yerden belirli bir saatte dönmemi ister (Sadece babanızı düşünerek yanıtlayın)						()	()	()	()	()
8.	Okuldaki davranışlarımı ve başarılarımı sürekli izler.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
9.	Ödevlerimi zamanında yapıp yapmadığım ile ilgilenir.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
10.	Evdeki kurallara uymamı ister.						()	()	()	()	()
11.	Zamanında yatmama özen gösterir.						()	()	()	()	()
12.	Arkadaşlarımla gezmeye gitmek için onun onayını almam gerekir (Sadece babanızı düşünerek yanıtlayın)						()	()	()	()	()
13.	Sofrada hep birlikte olmamıza özen gösterir. (Sadece babanızı düşünerek yanıtlayın)						()	()	()	()	()

		ANNE					BABA				
		Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
14.	Bana önem verir ve güvenir.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
15.	Beni sever	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
16.	Bana sevgisini gösterir.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
17.	Kendimi ona yakın hissedirim.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
18.	Onun tavsiyelerine uyarım (Sadece babanızı düşünerek yanıtlayın)						()	()	()	()	()
19.	Sorunlarıma ilgi gösteri ve dinler (Sadece annenizi düşünerek yanıtlayın)	()	()	()	()	()					
20.	Onu hoşnut etmek benim için önemlidir.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
21.	Yetişkin biri olduğumda onu sık sık görmek isterim	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
22.	Benimle ilgili ne düşündüğü benim için önemlidir.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
23.	Ondan ayrı kalma bana zor geliyor	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
24.	Yaptığım bir şey kendimi suçlu hissetmeme neden olduğunda, bunu onunla konuşurum.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
25.	Ona bir sırrımı açtığımda kendimi huzursuz hissetmem.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
26.	Ne zaman başım sıkışsa ya da derde girse bunu onunla konuşurum.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
27.	Arkadaşlarımla olan sorunlarımı ona açarım (Sadece babanızı düşünerek yanıtlayın).	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
28.	Öğretmenlerimle aramın nasıl olduğunu onunla konuşurum (Sadece babanızı düşünerek yanıtlayın).	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()

		ANNE					BABA				
		Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
29.	Hoşlandığım kızla/erkekle ilgili duygularımı ve düşüncelerimi onunla konuşurum.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
30.	Bir hata yaptığımda ya da suç işlediğimde bunu ona anlatırım.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
31.	Sorunlarımı onunla konuşmak beni hep rahatlatır.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
32.	Onu hayal kırıklığına uğratmamak benim için önemlidir.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
33.	Onun beklentilerini karşıladığımı düşünüyorum.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
34.	Onun istediği gibi bir olduğumu düşünüyorum.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
35.	Onunla birlikte gezmeye gitmekten hoşlanırım.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
36.	Onunla birlikte evde bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
37.	Onunla beraber sinema, tiyatro gibi yerlere gitmekten hoşlanırım.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
38.	Onunla birlikte sohbet etmekten hoşlanırım.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
39.	Onunla birlikte oyun oynamaktan hoşlanırım.	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()

ARKADAŞ İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ

Bu ölçek, gençlerin arkadaşları ile ilişkilerinde yaşadıklarını ve hissettiklerini ölçmek amacı ile hazırlanmıştır. Ölçek üç bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde 18 ifade vardır. Sizden istenen her ifadeyi dikkatle okuyup, her ifade için beş yanıt seçeneğinden birini kitapçık üzerinde ilgili yere işaretlemenizdir.

Örnek: İfade, “Kendimi arkadaşlarıma yakın hissedirim” olsun. Eğer kendinizi arkadaşlarınıza her zaman yakın hissediyorsanız “her zaman” seçeneğini işaretleyiniz. Eğer kendinizi arkadaşlarınıza her zaman değil de sık sık yakın hissediyorsanız “sık sık”, ara sıra yakın hissediyorsanız “ara sıra”, nadiren yakın hissediyorsanız “nadiren”, bu yakınlığı hiç hissetmiyorsanız “hiçbir zaman” seçeneğini işaretleyiniz.

İkinci bölüm: Gençlik döneminde, geçici olarak istenmeyen ve onaylanmayan bazı davranışlar görülür. Bu bölümde, yakın arkadaşlarınızdan kaçının bu tür davranışlarda bulunduğunu belirtmeniz beklenmektedir.

Örnek: İfade “Okula devamsızlık” olsun. Yakın arkadaşlarınızdan hiçbiri okula devamsızlık etmiyorsa “hiçbiri”, birkaç tanesi devamsızlık gösteriyorsa “birkaçı”, yaklaşık yarısı gösteriyorsa “yaklaşık yarısı”, yarıdan fazlası gösteriyorsa “yarıdan fazlası”, çoğu gösteriyorsa “çoğu”, hepsi gösteriyorsa “hepsi” seçeneklerini işaretleyiniz.

Üçüncü bölümde ise arkadaşlarınızla geçirdiğiniz zamanın miktarını size sunulan seçenekler doğrultusunda yanıtlamanız istenmektedir.

Lütfen her ifadeyi cevaplayınız. Cevaplarınızı iyice düşünerek ve içtenlikle vermeniz, araştırmanın sağlığı bakımından çok önemlidir.

Yanıtlarınız gizli tutulacak ve hiçbir kişiye ya da kuruluşa bildirilmeyecektir.

Katkılarınızı için teşekkür ederim.

Psikolojik Danışman

Rümeysa MORAL

I. BÖLÜM

		Her zaman	Sık sık	Ara ara	Nadiren	Hiçbir
1.	Arkadaşlarım beni severler	()	()	()	()	()
2.	İşler yolunda gitmediğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	()	()	()	()	()
3.	Arkadaşlarımı korumak için gerektiğinde yalan söylerim.	()	()	()	()	()
4.	Arkadaşlarım düşüncelerimi duymaktan hoşlanırlar.	()	()	()	()	()
5.	Arkadaşlarımın başı polisle derde girse, onları korumak için yalan söylerim.	()	()	()	()	()
6.	Ailemle ilgili sorunlarımı arkadaşlarımla konuşurum.	()	()	()	()	()
7.	Kendimi kötü hissettiğimde arkadaşlarımı aramak beni rahatladır.	()	()	()	()	()
8.	Arkadaşlarıma güvenirim.	()	()	()	()	()
9.	Arkadaşlarıma gerçekleri söyleyecek kadar güvenirim.	()	()	()	()	()
10.	Arkadaşlarım bana saygı duyarlar.	()	()	()	()	()
11.	Arkadaşlarımla birbirimizi çok severiz.	()	()	()	()	()
12.	Arkadaşlarım bana ilgi gösterirler.	()	()	()	()	()
13.	Arkadaşlarım sorunlarımla ilgilenirler.	()	()	()	()	()
14.	Annemin ve babamın, beni anlayıp anlamadıklarını arkadaşlarımla konuşurum.	()	()	()	()	()
15.	Sorunlarım olduğunda arkadaşlarım bana yardım ederler.	()	()	()	()	()
16.	Arkadaşlarım düşüncelerime önem verirler.	()	()	()	()	()
17.	Arkadaşlarım beni bir belaya sürükleseler bile, yine de onlarla olurum.	()	()	()	()	()
18.	En iyi arkadaşım gibi olmak isterim.	()	()	()	()	()

II. BÖLÜM

Aşağıdaki soruları yakın arkadaşlarınızı düşünerek yanıtlayınız. Yakın arkadaşlarınızın kaçını aşağıdaki davranışları son 6 ay içerisinde göstermektedir?

		Hiçbiri	Birkaçı	Yaklaşık	Yarıdan fazla	Çoğu	Hepsi
1.	Okula devamsızlık						
2.	Kopya çekmek						
3.	Hırsızlık yapmak						
4.	Yalan söylemek						
5.	Evden kaçmak						
6.	Uyuşturucu satmak						
7.	Uyuşturucu kullanmak						
8.	Okuldaki kuralları sık sık bozmak						
9.	Polisle başı derde girmek						
10.	Polis tarafından yakalanmak						
11.	Öğretmenle kavga etmek						
12.	Okuldan kaçmak						
13.	İçki içmek						
14.	Sigara içmek						

III. BÖLÜM

Aşağıdaki soruları yakın arkadaşlarınızı düşünerek yanıtlayınız.

		Hiç	1-2	3-4	5-6	7 ve daha fazla
1.	Haftada kaç öğleden sonrası arkadaşlarına geçirirsin?	()	()	()	()	()
2.	Haftada kaç akşamını arkadaşlarıyla geçirirsin?	()	()	()	()	()
3.	Hafta sonlarında kaç saatini arkadaşlarıyla geçirirsin?	()	()	()	()	()
4.	Arkadaşlarının çoğuyla ne kadar zamandır arkadaşsın?				